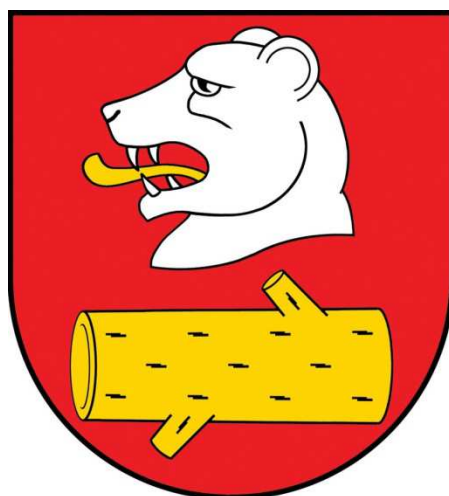

*ZAŁĄCZNIK
do uchwały Nr XXVI/121/2016
Rady Gminy Radzyń Podlaski
z dnia 30 września 2016 r.*

***STRATEGIA ROZWOJU
GMINY RADZYŃ PODLASKI
na lata 2016-2030***

WSTĘP

Proces planowania strategicznego stanowi jeden z podstawowych warunków sprawnego i efektywnego zarządzania gminą. Ukierunkowuje działalność całej organizacji w taki sposób, by wyznaczone cele długoterminowe były realizowane najlepiej i najpewniej, przy ekonomicznym wykorzystaniu dostępnych środków. Planowanie pomaga bardziej wydajnie gospodarować zasobami, przewidywać problemy, które mogą pojawić się w niedalekiej przyszłości, aby odpowiednio wcześniej zacząć im przeciwdziałać.

Opracowana strategia rozwoju umożliwia uporządkowanie i odpowiednie rozłożenie w czasie planowanych działań. Pozwala to na uniknięcie realizacji projektów nieprzemysłanych, nie powiązanych ze sobą logicznie i nie wpisujących się w ciąg przyczynowo – skutkowy. Strategia rozwoju pokazuje, że planowane do realizacji zadania są konsekwencją strategicznego myślenia o rozwoju.

Główne cechy takiego planowania to:

- **wieloletniość**, czyli wieloletnia perspektywa w określaniu celów, planowaniu zadań inwestycyjnych i operacyjnych;
- **kompletność**, czyli podporządkowanie strategii wszystkich planów realizacyjnych jednostek zależnych, bez względu na ich formę prawną;
- **efektywność**, czyli stosowanie przez urząd i wszystkie jednostki zależne pomiarów efektywności dla poprawy zarządzania;
- **uczestnictwo**, gdzie cele i oceny są przedmiotem szerokiego dialogu publicznego.

Niniejsza Strategia Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2016-2030 ma na celu przedstawienie przyjętych planów strategicznych Gminy, w oparciu o jej zweryfikowany potencjał, zasoby oraz możliwości rozwojowe, w szczególności w kontekście uwarunkowań nowego okresu programowania środków z Funduszy Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

**ZESPÓŁ DS. OPRACOWANIA STRATEGII ROZWOJU
GMINY RADZYŃ PODLASKI NA LATA 2016-2030:**

Przewodniczący Zespołu:

Wiesław Mazurek – Wójt Gminy Radzyń Podlaski

Członkowie Zespołu:

1. Aldona Roguszevska
2. Alicja Rosińska
3. Mariusz Frączek
4. Maria Tarnowska
5. Jerzy Kamiński
6. Anna Grochoła
7. Anna Kublicka
8. Dariusz Jurek
9. Wioletta Chmielarz
10. Irena Pawlina - Ochnio

Zadaniem zespołu było zgromadzenie materiałów i informacji niezbędnych do opracowania Strategii, jak również udział w warsztatach i konsultacjach strategicznych.

Koordinacja prac: dr Mariusz W. Sienkiewicz

Spis treści

I. CEL, METODOLOGIA I HORYZONT CZASOWY STRATEGII	6
II. DIAGNOZA SYTUACJI GMINY RADZYŃ PODLASKI.....	8
1. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO.....	8
1.1. Umieszczenie i ogólna charakterystyka Gminy	8
1.2. Położenie administracyjno-geograficzne i sieć osadnicza.....	13
1.3. Środowisko przyrodnicze – zasoby naturalne.....	15
1.4. Tereny i obiekty przyrodnicze chronione	22
1.5. Stan i zagrożenia środowiska.....	26
1.6. Zasoby kulturowe - zabytki kultury materialnej.....	27
1.7. Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze:	33
2. SFERA SPOŁECZNA	34
2.1 Demografia	34
2.2. Rynek pracy	39
2.3. Bezrobocie	40
2.4. Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze:	42
3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA	43
3.1. Edukacja.....	43
3.2. Kultura	49
3.3. Sport i rekreacja	52
3.4. Ochrona zdrowia	55
3.5. Pomoc społeczna.....	57
3.6. Bezpieczeństwo publiczne	58
3.7 Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze	59
4. SFERA GOSPODARCZA.....	61
4.1. Przedsiębiorczość.....	61
4.2. Rolnictwo.....	63
4.3. Turystyka	66
4.4. Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze	70
5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	71
5.1. Komunikacja – infrastruktura drogowa	71
5.2. Infrastruktura ochrony środowiska	76
5.3. Infrastruktura energetyczna	78
5.4 Infrastruktura telekomunikacyjna	79
5.5 Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze	80
6. ZARZĄDZANIE	81
6.1. Finanse Gminy	81
6.2. Planowanie strategiczne.....	85
6.3. Promocja gminy.....	86
6.4. Kapitał społeczny.....	86
6.5. Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze	90
III. ANALIZA SWOT	91
IV. WNIOSKI I REKOMENDACJE	97
V. ANALIZA PROBLEMÓW GMINY	100
VI. MISJA, WIZJA - CEL GENERALNY STRATEGII.....	104
VII. OBSZARY PRIORYTETOWE - CELE STRATEGICZNE.....	107
VIII. CELE OPERACYJNE - drugi poziom planu strategicznego	111

IX. ZGODNOŚĆ ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDU	114
X. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA.....	120
XI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	129
XII. KONSULTACJE SPOŁECZNE	136
XIII. PROGRAMOWANIE ROZWOJU GMINY - WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY.....	138
XIV. ZAŁĄCZNIKI	139

I. CEL, METODOLOGIA I HORYZONT CZASOWY STRATEGII

Strategia rozwoju stanowi instrument polityki rozwoju prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego. Jest dokumentem długookresowym, określającym generalny kierunek działania gminy oraz przedstawiającym metody i narzędzia jego wdrażania. Ze względu na swój otwarty charakter – możliwość aktualizacji i zmian – proces planowania strategicznego pozwala na elastyczne dostosowywanie, korygowanie celów strategicznych w kontekście zmieniających się uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych gminy.

Opracowanie strategii rozwoju lokalnego wynika z istoty funkcjonowania organizacji samorządowej. Konstytucyjna zasada samodzielności samorządu uprawnia do autonomicznego formułowania polityki rozwoju przez jednostki samorządowe w Polsce w ramach i w granicach obowiązującego prawa. Polityka ta powinna odzwierciedlać potrzeby wspólnoty samorządowej, wychodzić naprzeciw lokalnym problemom, a jednocześnie prowadzić do efektywnego wykorzystania potencjału i zasobów ludzkich, przyrodniczych, gospodarczych i finansowych. Nadrzędnym zaś celem tej polityki jest działanie dla poprawy jakości i warunków życia mieszkańców, a także kreowanie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Zatem opracowanie strategii rozwoju jest podstawowym zadaniem, które stoi przed samorządem gminy. Waga tego dokumentu wynika ze znaczenia celów, którym strategia służy. Są nimi:

- planowanie własnych działań;
- pozyskiwanie wsparcia ze strony rządu i środków z Unii Europejskiej;
- organizowanie wspólnego wysiłku wszystkich instytucji i społeczności lokalnej, zaangażowanych w rozwój gminy.

Strategia rozwoju lokalnego może być określona jako koncepcja działania zmierzającego do zrównoważonego i długotrwałego rozwoju, przedstawiona w formie zwięzłego dokumentu zawierającego procedury osiągnięcia zamierzonych celów.

Dokument taki powinien składać się z:

- diagnozy stanu istniejącego,
- analizy słabych i mocnych stron,
- celu głównego oraz celów pośrednich,
- części dotyczącej sposobu realizacji założonych celów, z wyszczególnieniem roli poszczególnych podmiotów, mechanizmu monitorowania i korygowania wdrażanej strategii.

Dla efektywności realizowanej strategii istotne znaczenie ma zaangażowanie w proces jej opracowywania przedstawicieli wszystkich znaczących instytucji i grup interesów w regionie. Strategia jest dokumentem, który jest punktem wyjścia do opracowania planu finansowo – rzeczowego, czyli do ustalenia, na jakie działania i w jakiej wartości będą wydatkowane środki publiczne, którymi dysponuje samorząd.

Niniejsza Strategia Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2016-2030 opracowana została przy zastosowaniu następującej metodologii:

I. Część diagnostyczna:

- analiza opisowa gminy w różnych aspektach: położenie geograficzne, zasoby naturalne, sfera i infrastruktura społeczna, infrastruktura techniczna, sfera gospodarcza, zarządzanie, itd.;
- analiza SWOT, określenie głównych problemów i uwarunkowań;

- sformułowanie wniosków i rekomendacji;

II. Część strategiczna:

- określenie misji, tj. celu generalnego strategii;
- wskazanie priorytetów rozwoju oraz celów strategicznych;
- wskazanie celów operacyjnych;
- określenie systemu wdrażania i monitorowania;

Nieodłącznym elementem i walorem zastosowanej metodologii jest partycypacja społeczna w procesie opracowywania strategii. Dzięki temu strategia uwzględnia potrzeby społeczne i ma wsparcie lokalnej społeczności w fazie jej wdrażania.

Planowanie rozwoju gminy na szczeblu lokalnym umożliwia:

- uwypuklenie interesów społeczności lokalnej;
- zapewnienie mieszkańcom, a także podmiotom gospodarczym poczucia bezpieczeństwa i stabilizacji;
- eliminację lub złagodzenie konfliktów w np. kształtowaniu rozwoju gminy;
- zapewnienie tzw. zrównoważonego rozwoju gminy, czyli takiego rozwoju gospodarczego, społecznego i środowiskowego, który nie zakłóci form ekorozwoju;
- podniesienie walorów gminy w aspekcie kulturowym, turystycznym, gospodarczym;
- tworzenie korzystnego wizerunku gminy – strategia stanowi ważne narzędzie promocji gminy;
- zwiększenie zaufania mieszkańców do władz lokalnych;
- zapewnienie racjonalnego budżetu w stosunku do potrzeb i możliwości gminy;
- możliwość pozyskania środków pozabudżetowych na finansowanie przedsięwzięć służących rozwojowi gminy;
- zapewnienie mobilności działania w zakresie realizacji zarówno zadań obligatoryjnych, jak i zadań fakultatywnych samorządu lokalnego we współpracy z innymi jednostkami samorządu terytorialnego, jak też partnerami społecznymi.

Całkowita powierzchnia Gminy Radzyń Podlaski wynosi 155,0 km². Największą powierzchnię zajmują użytki rolne – 65,85 %, następnie lasy – 29,49 %, tereny zabudowy – 3,14 %, nieużytki – 0,61 %, wody – 0,12 %.

Rys historyczny Gminy Radzyń Podlaski

Gmina Radzyń Podlaski w obecnych granicach powstała na mocy uchwały Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie w dniu 1 stycznia 1973 roku z połączenia trzech byłych Gromadzkich Rad Narodowych: w Branicy Radzyńskiej, w Białej i w Białce. Gmina należała w okresie staropolskim do Ziemi Łukowskiej, zwanej też powiatem łukowskim, z grodem kasztelańskim w Łukowie. Granice państwowe między Polską a Litwą były wielokrotnie przesuwane, a ostatecznie ustalono je w XV w na zasadzie kopców granicznych, rzek, lasów i bagien. Odcinek tej granicy przebiegał przez Branicę, Zbulitów i Ustrzesz. Był to przebieg w linii prostej płn.-płd., pokrywający się ze wschodnią granicą Gminy Radzyń. W 1520 r. utworzono województwo podlaskie, potem Brzeskie. W Wielkim Księstwie Litewskim językiem urzędowym był język białoruski i cyrylica, a na omawianych rubieżach także wyznanie prawosławne. Ziemia Łukowska do 1478 r. należała do województwa sandomierskiego, po czym wraz z Ziemią Lubelską i Urzędowską weszła w skład nowo utworzonego Województwa Lubelskiego. Podział ten obowiązywał aż do II rozbioru. Po I rozbiorze Ziemia Łukowska pozostała jeszcze przy Polsce, a miasto Radzyń (wraz z większością terenu obecnej Gminy) w 1788 r. znalazło się w nowo utworzonym wydziale lubelskim. Istotne zmiany przyniósł II rozbiór, kiedy to wprowadzono trójstopniowy podział administracyjny. Ziemia Łukowska znalazła się wówczas w nowopowstałym województwie chełmskim na terenie prowincji polskiej. Po III rozbiorze Polski z obszarów zajętych przez Austriaków utworzono Galicję Zachodnią. Przed 1809 r. tereny dawnej Ziemi Łukowskiej należały do cyrkułu białskiego i okręgu włodawskiego. W 1810 r. teren obecnej Gminy Radzyń wszedł w skład powiatu radzyńskiego departamentu siedleckiego. W zakresie władzy sądowej powiat radzyński podlegał wydziałowi białskiemu. W czasach Królestwa Polskiego powrócono do podziału na województwa. Radzyń i jego okolice znalazły się w województwie podlaskim – obwodzie i powiecie radzyńskim. Po Powstaniu Listopadowym w ramach rusyfikacji przemianowano województwa na gubernie (1837 r.), a obwody na powiaty (1842 r.), Radzyń, pozostając siedzibą powiatu, wszedł do rozległej guberni lubelskiej, utworzonej przez połączenie dotychczasowych województw – lubelskiego i podlaskiego. Jednakże już 1854 r. dokonał się jej podział na gubernię lubelską i siedlecką, do której przynależały okolice Radzyna, nadal będącego centrum powiatu, obejmującego 16 gmin. Siedzibą jednej z nich, obejmującej obszar obecnej Gminy Radzyń, była Biała. Po 1912 r. powiat radzyński przeszedł do guberni lubelskiej. Podczas I wojny światowej obszar Gminy znalazł się pod okupacją niemiecką. W Polsce odrodzonej przywrócono przynależność do historycznego województwa lubelskiego i powiatu radzyńskiego. Czas II wojny światowej to okres przynależności powiatu radzyńskiego do Generalnego Gubernatorstwa i Dystryktu

Lubelskiego. Po zakończeniu działań wojennych funkcjonował powiat radzyński, dzielący się na gminy, a następnie gromady. Od 1975 r. Gmina Radzyń Podlaski należała do województwa białkopodlaskiego. Po nowej reformie administracyjnej, w wyniku której od 1 stycznia 1999 roku na mapie administracyjnej naszego państwa pojawiły się powiaty, powróciła na łono województwa lubelskiego, będąc obecnie istotną częścią terytorium powiatu radzyńskiego.¹

Symbole Gminy Radzyń Podlaski

Herb Gminy Radzyń Podlaski stanowi: w polu czerwonym głowa niedźwiedzia biała z jęzorem złotym, nad kłodą z dwoma sękami złotą.

Rys. 1 Herb Gminy Radzyń Podlaski.

Źródło: www.radzynpodlaski.pl

Sztandar Gminy Radzyń Podlaski składa się z dwóch czerwonych płatów o łącznych wymiarach 110 x 100 cm, obszytych złotymi frędzlami z trzech stron nie przylegających do drzewca. Na awersie sztandaru umieszczono godło herbu Gminy Radzyń Podlaski, którego wysokość stanowi 3/5 płata. Wokół godła umieszczono majuskułny napis: na górze GMINA, na dole - RADZYŃ PODLASKI, z lewej strony data 1415, z prawej strony data 2015. Na rewersie sztandaru znajduje się godło Rzeczypospolitej Polskiej – Orzeł Biały w koronie, którego wysokość stanowi 3/4 wysokości płata. Na wstędze drzewca koloru czerwonego umieszczono składająca się 4 słów łacińską dewizę zapisaną minuskułą – Ubi

---

¹ www.radzynpodlaski.pl

Concordia, Ibi Victoria (co tłumaczy się na język polski: gdzie zgoda, tam zwycięstwo).
Wstęga jest zawiązana na drzewcu w kokardę.

Rys. 2 Sztandar Gminy Radzyń Podlaski.

Źródło: www.radzynpodlaski.pl

Flagę Gminy Radzyń Podlaski stanowi: płat sukna o proporcjach szerokości do długości 5:8 z pionowymi pasami w układzie: czerwony – 1/8; biały – 1/8; czerwony 4/8; żółty – 1/8; czerwony – 1/8. Na fladze centralnie umieszczone godło herbu Gminy Radzyń Podlaski w wys. 4/5 wysokości flagi.

Rys. 3 Flaga Gminy Radzyń Podlaski.

Źródło: www.radzynpodlaski.pl

Pieczenie Gminy Radzyń Podlaski mają kształt okrągły i średnicę 36 mm. W otoku majuskułny napis:

- dla pieczęci gminnej: GMINA RADZYŃ PODLASKI,
- dla pieczęci wójtowskiej: WÓJT GMINY RADZYŃ PODLASKI,
- dla pieczęci radzieckiej: RADA GMINY RADZYŃ PODLASKI.

Nazwa RADZYŃ PODLASKI oddzielona jest w każdej pieczęci z dwóch stron ażurowymi sześciopromiennymi gwiazdkami. W środku każdej pieczęci znajduje się wewnętrzne perefkowe koło, w które wpisane są godła herbu Gminy Radzyń Podlaski.

Rys. 4 Pieczęcie Gminy Radzyń Podlaski.

Źródło: www.radzynpodlaski.pl

Siedziba Gminy znajduje się w Radzynie Podlaskim, odległym od Lublina o około 70 km. Odległość do Białej Podlaskiej wynosi około 56 km. Gmina posiada również korzystne położenie w układzie powiązań komunikacyjnych. Przecina ją droga krajowa Nr 19 Białystok-Lublin-Rzeszów i droga Nr 63 od przejścia granicznego z Białorusią poprzez Radzyń-Siedlce-Łomżę-Giżycko do Federacji Rosyjskiej. **Powierzchnia gminy wynosi 155,00 km².** W jej skład wchodzi **20 sołectw**: Biała, Białka, Bedlno Radzyńskie, Branica Radzyńska, Branica Radzyńska - Kolonia, Brzostówiec, Jaski, Główne, Marynin, Paszki Małe, Paszki Duże, Radowiec, Siedlanów, Stasinów, Płudy, Bedlno, Ustrzesz, Zbultów Duży, Zabiele, Żabików. Sieć osadnicza w gminie jest dość rozproszona. Dominują wsie jednorzędowe i dwurzędowe. Najstarsze jednostki osadnicze powstały w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki Białki, na stokach doliny po obu jej stronach (Paszki Małe, Paszki Duże, Zabiele, Ustrzesz). Największą osadą na terenie Gminy jest miejscowość Biała położona na zachód od miasta Radzyń Podlaski. Do większych miejscowości zaliczyć można także sołectwa Białka i Brzostówiec, zaś do najmniejszych miejscowości Jaski oraz Główne.

Tab. 1 Zestawienie liczby mieszkańców w poszczególnych miejscowościach Gminy Radzyń Podlaski, wg stanu na dzień 12.VII.2016 r.

Miejscowość	Liczba mieszkańców
Bedlno	297
Bedlno Radzyńskie	268
Biała	1353
Białka	779
Branica Radzyńska	259
Branica Radzyńska-Kolonia	453
Brzostówiec	572
Główne	162
Jaski	112
Marynin	246
Paszki Duże	346
Paszki Małe	333
Płudy	323
Radowiec	213
Siedlanów	432
Stasinów	202
Ustrzesz	542
Zabiele	570
Zbultów Duży	309
Żabików	520

Źródło: opracowanie własne na podstawie Gminnej Ewidencji Ludności

1.3. Środowisko przyrodnicze – zasoby naturalne

Rzeźba terenu

Wg regionalnego podziału fizyczno-geograficznego Polski wg Kondrackiego obszar Gminy znajduje się w obrębie mezoregionu Równina Łukowska należącego do makroregionu Nizina Południowopodlaska. Powierzchnia Równiny pochyla się w kierunku południowo-wschodnim, a wysokości wahają się w granicach od 140 do 170 m n.p.m. Na terenie Gminy najwyższe wzniesienia znajdują się na północ od miejscowości Głównie-160,5 m n.p.m. i na wschód od miejscowości Paszki Duże-160,1 m n.p.m., a najniższe w dolinie rzeki Tyśmienicy i Białki-137,0 m n.p.m. Deniwelacja terenu wynosi 23,5 m. Najbardziej charakterystycznym elementem w morfologii jest wysoczyzna morenowa zajmująca znaczne obszary na północ i na południe od Radzyna Podlaskiego. Jest to forma pochodzenia lodowcowego o falistej silnie zdenudowanej powierzchni urozmaicona piaszczysto-żwirowymi pagórkami i zagłębieniami wypełnionymi mułkami, namułami i torfami. W kierunku dolnej Białki i Piwonii oraz Tyśmienicy opada długimi stokami. W rejonie Radzyna łagodne przejście od wzniesień wysoczyzny do doliny Białki tworzą pokrywy wodnolodowcowe i równiny jeziorne. W części północnej w krajobrazie Gminy można wyróżnić wydmy. Mają one najczęściej kształt paraboliczny lub wąskich wałów o długości 400 — 2 000 m i szerokości około 100 m.²

Klimat

Gmina Radzyń Podlaski znajduje się w obszarze należącym do regionu klimatycznego wschodnio-małopolskiego, krainy klimatycznej chełmsko-podlaskiej. Charakteryzuje się on dłuższym okresem trwania zimy, lato jest natomiast ciepłe i długie. Wiosna i jesień są krótkie i charakteryzują się znacznymi amplitudami temperatur powietrza. Analizowany teren cechuje się niekorzystną, zbyt małą ilością opadów 530-545 mm rocznie. Liczba dni w ciągu roku z pokrywą śnieżną dochodzi do 82. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi 7,3° C. Najcieplejszym miesiącem jest lipiec z temperaturą przekraczającą 18,0° C, a najchłodniejszym styczeń, 4,6° C. Największe zachmurzenie przypada na chłodną porę roku z maksimum w listopadzie i grudniu. Najbardziej pogodne są miesiące: wrzesień i czerwiec. Średnio w roku liczba dni bezchmurnych wynosi około 40. Na terenie Gminy przeważają wiatry z kierunków zachodniego i południowo-zachodniego. Dość częste są również wiatry północne i północno-zachodnie.

Gleby

Pod względem typologicznym na terenie Gminy Radzyń Podlaski przeważają gleby średniej i słabej jakości. Największy udział powierzchniowy mają gleby mineralne: biellicowe i pseudobiellicowe, wytworzone na piaskach, piaskach gliniastych, rzadziej

² Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radzyń Podlaski

glinach oraz gleby brunatne, wytworzone na glinach i piaskach gliniastych. Należą one przeważnie do kompleksu pszennego niższych klas, żytniego lub zbożowo-pastewnego. W dolinach rzecznych występują najczęściej gleby organogeniczne: torfowe i murszowo-torfowe, mułowo-torfowe i murszowo-mineralne. Około 70% stanowią gleby kwaśne i bardzo kwaśne, wymagające wapnowania. Ponadto gleby te są na ogół ubogie w przyswajalny magnez. Największy udział w ogólnej powierzchni gruntów mają ziemie klasy IVa i IVb stanowiące łącznie prawie 50% ogólnej powierzchni. Największy udział gleb dobrych notuje się w Branicy Radzyńskiej i Branicy Radzyńskiej-Kolonii oraz w Paszkach Dużych i Paszkach Małych. Największy odsetek gleb słabych i bardzo słabych znajduje się we wsi Brzostowiec, Główne, Jaski oraz Płudy.³

Użytkowanie gruntów

Gmina Radzyń Podlaski jest gminą wiejską o charakterze rolniczym. Uproszczoną strukturę użytkowania gruntów na terenie Gminy Radzyń Podlaski, na podstawie danych pochodzących z GUS przedstawiono w tabeli 2.

Tab.2 Struktura użytkowania gruntów na terenie Gminy Radzyń Podlaski.

rodzaje gruntów	powierzchnia geodezyjna [ha]	udział w ogólnej powierzchni [%]
1	2	3
Powierzchnia ogólna	15499	100,00
Użytki rolne	10207	65,85
grunty orne	7715	49,78
sady	271	1,75
łąki trwałe	1383	8,92
pastwiska trwałe	267	1,72
grunty rolne zabudowane	467	3,01
grunty pod stawami	19	0,12
grunty pod rowami	85	0,55
Użytki leśne	4689	30,25
lasy	4572	29,49
grunty zadrzewione i zakrzewione	117	0,76
Grunty zabudowane i zurbanizowane	488	3,14
tereny mieszkalne	8	0,05
tereny przemysłowe	12	0,08
inne tereny zabudowane	46	0,30
zurbanizowane tereny niezabudowane	0	0,00
tereny rekreacyjne wypoczynkowe	1	0,00
drogi	335	2,16
kolejowe	85	0,55

³ Strategia Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2009-2015

inne	0	0,00
użytki kopalne	1	0,00
Wody	19	0,12
powierzchniowe płynące	19	0,12
powierzchniowe stojące	0	0,00
Tereny inne	96	0,61
użytki ekologiczne	10	0,06
nieużytki	85	0,55
tereny różne	1	0,00

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, BDL 2014

Lasy

Ogólna powierzchnia gruntów leśnych na terenie Gminy Radzyń Podlaski wynosi: 4575,52 ha, w tym lasy zajmują 4501,31 ha. Wskaźnik lesistości wynosi 29 %. Tabela nr 3 przedstawia powierzchnię i strukturę użytkowania gruntów leśnych w Gminie Radzyń Podlaski w 2014 roku na tle innych gmin powiatu radzyńskiego.

Tab. 3 Powierzchnia i struktura użytkowania gruntów leśnych w Gminie Radzyń Podlaski w 2014 roku na tle innych gmin powiatu radzyńskiego.

gminy	ogółem	w tym lasy	grunty				lesistość %
			publiczne			prywatne	
			razem	własność Skarbu Państwa			
				razem	w tym w zarządzie Lasów Państwowych		
w ha							
m. Radzyń Podlaski	81,00	81,00	0	0	0	81,00	4,2
Borki	1806,19	1796,33	436,19	436,19	434,92	1370,00	16,1
Czemierniki	2665,22	2618,53	1822,22	1812,42	1811,37	843,00	24,4
Kąkolewnica	3683,60	3636,07	2319,21	2316,91	2314,87	1364,39	24,6
Komarówka Podlaska	3052,45	3012,98	1781,45	1773,05	1754,42	1271,00	21,8
Radzyń Podlaski	4575,52	4501,31	3255,52	3250,58	3248,20	1320,00	29,0
Ulan-Majorat	1104,75	1104,01	56,75	56,55	56,13	1048,00	10,2
Wołyn	3770,06	3691,52	2125,28	2125,28	2083,51	1644,78	20,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, BDL 2014

Lasy w Gminie Radzyń Podlaski charakteryzują się różnorodnością siedliskową i stanowią istotny element systemu ekologicznego. Wskaźnik lesistości gminy wynosi 29,0

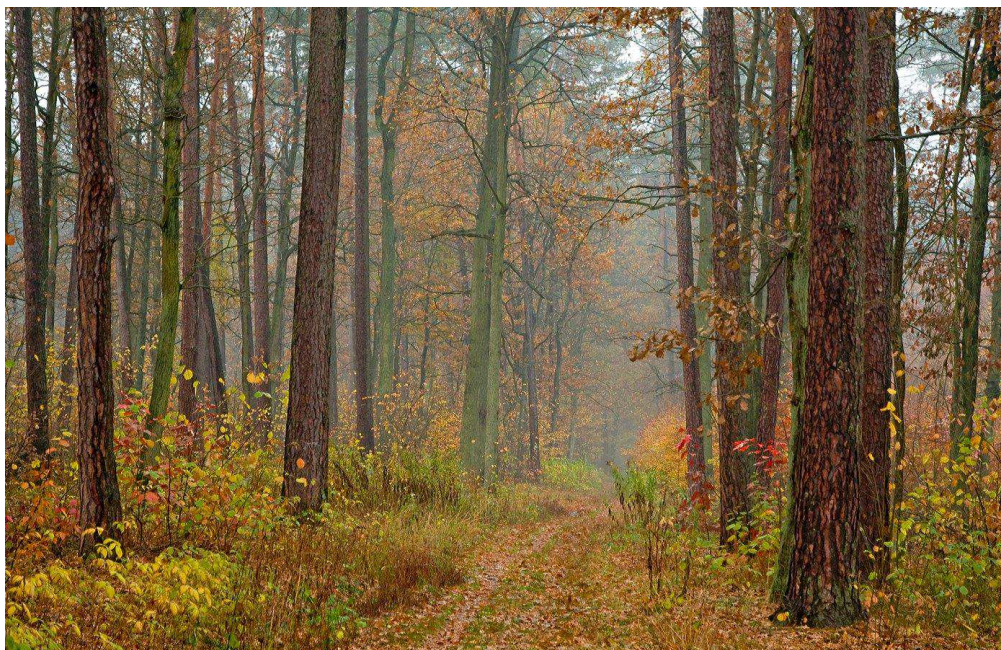
% i jest większy od średniej województwa lubelskiego wynoszącego 23,2 %. Lasami Państwowymi zarządza Nadleśnictwo Radzyń Podlaski. Kompleksy leśne położone w północnej części gminy należą do Obrębu Radzyń, położone na południu do Obrębu Turów. W Nadleśnictwie Radzyń Podlaski wyodrębniono 11 typów siedliskowych lasu. Dominującym typem siedliskowym w nadleśnictwie jest las mieszany świeży (LMśw), który zajmuje ok. 48 % powierzchni terenów leśnych. Drugim co do wielkości jest las świeży (Lśw) – ok 31 %. Pod względem stopnia uwilgotnienia siedliska, dominują siedliska świeże -85,70 %. Siedliska w stanie naturalnym i zbliżonym do naturalnego zajmują około 98,3 %, siedliska zniekształcone (występujące na gruntach porolnych) zajmują około 1,7 %. W drzewostanach przeważają: sosna i dąb, domieszkowo występuje brzoza.

Mapa 3. Lasy Nadleśnictwa Radzyń Podlaski.

Źródło: www.radzynpodlaski.lublin.lasy.gov.pl

Fot. 1 Lasy w Nadleśnictwie Radzyń Podlaski.

Źródło: www.radzynpodlaski.lublin.lasy.gov.pl

Zasoby wodne

Wody powierzchniowe

Obszar Gminy Radzyń Podlaski w całości położony jest w dorzeczu Wieprza, w zlewni rzeki Białki oraz Bystrzycy i Piwonii prawobrzeżnych dopływów Tyśmienicy. Główną rzeką na omawianym terenie jest rzeka Białka. Na obszar Gminy wpływa od strony wschodniej w punkcie zbiegu granic trzech gmin: Radzyna Podlaskiego, Drelowa i Wohynia i dalej płynie w kierunku zachodnim do Radzyna Podlaskiego. Dzieli miasto na część północną i południową a następnie skręca na południe i poniżej miejscowości Paszki Duże uchodzi do Tyśmienicy. Zachodnią część Gminy odwadnia rzeka Bystrzyca płynąca na odcinku około 2 km wzdłuż jej granicy. Wzdłuż wschodniej granicy Gminy na odcinku około 8 km przepływa rzeka Piwonia. Do zasobów wód powierzchniowych należą również małe, naturalne ciekły bez nazwy oraz kanały i rowy melioracyjne, które wspólnie tworzą gęstą sieć wodną. Rzeki i ich dopływy przepływają dolinami często zabagnionymi, przeważnie płaskimi i szerokimi. Koryta ich są na ogół uregulowane, wąskie i niezbyt głębokie. Ilość prowadzonej wody zależy od pór roku i ilości opadów. Na obszarze Gminy brak jest powierzchniowych wód stojących.

Fot.2 Rzeka Białka.

Źródło: *Multimedialny Przewodnik Gmina Radzyń Podlaski*

Wody podziemne

Gmina Radzyń Podlaski położona jest w obrębie Głównego Zbiornika Wód Podziemnych 215 -Subniecki Warszawskiej. Na terenie Gminy wody podziemne występują w utworach czwartorzędowych, trzeciorzędowych i kredowych. Poziom czwartorzędowy związany jest z osadami piaszczystymi różnej miąższości występującymi w kilku poziomach i zalegającymi bezpośrednio od powierzchni terenu lub pod warstwą glin zwałowych. W dolinach rzek i zagłębieniach terenu wody gruntowe występują płytko, na ogół powyżej 2 m p.p.t. Na obszarach bardziej wyniesionych wody gruntowe występują głębiej. Wody poziomu czwartorzędowego mają na ogół zwierciadło swobodne, lokalnie napięte. Poziom ten zasilany jest wodami opadowymi, infiltrującymi i jest szczególnie narażony na wszelkie zanieczyszczenia z powierzchni terenu. Wody tego poziomu ujmuje studnia nr 1 w ujęciu dla wodociągu wiejskiego w miejscowości Białka. Zwierciadło wody nawiercono na głębokości 24,0 m. Studnia ta włączona jest w sieć monitoringu krajowego. Wody mają III klasę czystości, czyli są wodami o zadawalającej czystości. Wskaźnikami przekraczającymi normy dla wód przeznaczonych do spożycia przez ludzi są żelazo i mangan.

Poziom trzeciorzędowy występuje w osadach piaszczystych miocenu i oligocenu.⁴

---

⁴ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radzyń Podlaski

Surowce mineralne

Zgodnie z danymi Państwowego Instytutu Geologicznego na terenie Gminy Radzyń Podlaski wyznaczonych jest 16 rejonów występowania złóż kruszywa naturalnego .

Złoża kopalin pospolitych Gminy Radzyń Podlaski to piasek rozpoznany w złożu o nazwie: Brzostówiec, Brzostówiec I oraz eksploatowane: Olszewnica I, Płudy II, Ustrzesz I, Ustrzesz II, Ustrzesz VII, Ustrzesz VIII. Największym obszarem górniczym na terenie Gminy Radzyń Podlaski jest kopalnia kruszywa „Olszewnica” położona w południowej części Gminy, na terenie Lasów Państwowych. Jest ona eksploatowana przez Lubelskie Kopalnie Surowców Mineralnych.

W tabeli poniżej zestawiono złoża podstawowych surowców znajdujące się na terenie Gminy Radzyń Podlaski.

Tab. 4 Złoża kopalin pospolitych Gminy Radzyń Podlaski (stan na 31.12.2013 r.).

nazwa złoża	złoża	zagospodarowanie	zasoby geologiczne bilansowe	zasoby przemysłowe	wydobycie 2013 r.
Brzostówiec	piaski i żwiry	rozpoznane	8	-	-
Brzostówiec I	piaski i żwiry	rozpoznane	26	-	-
Krasew I	torfy	zaniechane	13,09 tys.ton m ³	-	-
Olszewnica	piaski i żwiry	zaniechane	2088	-	-
Olszewnica1	piaski i żwiry	eksploatowane	4177	3834	29
Płudy	piaski i żwiry	zaniechane	43	-	-
Płudy I	piaski i żwiry	zaniechane	56	-	-
Płudy II	piaski i żwiry	eksploatowane	29	-	7
Ustrzesz I	piaski i żwiry	eksploatowane	110	72	11
Ustrzesz II	piaski i żwiry	eksploatowane	1106	719	13
Ustrzesz III	piaski i żwiry	zaniechane	138	-	-
Ustrzesz VII	piaski i żwiry	eksploatowane	969	287	15
Ustrzesz VIII	piaski i żwiry	eksploatowane	11	-	7
Ustrzesz VI	piaski i żwiry	złożo skreślone z bilansu zasobów w roku sprawozdawczym	-	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce wg stanu na dzień 31.XII.2013 r., Państwowy Instytut Geologiczny

1.4. Tereny i obiekty przyrodnicze chronione

Na podstawie ustawy o ochronie przyrody za tereny chronione należy uznać parki narodowe, rezerваты i parki krajobrazowe wraz z ich otulinami oraz obszary chronionego krajobrazu. Formę przestrzenną mogą mieć również niektóre pomniki przyrody, użytki ekologiczne, kompleksy przyrodnicze, a zwłaszcza zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.

Na terenie Gminy Radzyń Podlaski formami ochrony przyrody objęto: rezerwat przyrody „Czapliniec”, obszar Natura 2000, pomniki przyrody i użytki ekologiczne.

Wg danych GUS z 2014 roku obszary prawnie chronione zajmowały 24,00 ha całkowitej powierzchni Gminy Radzyń Podlaski tj. 0,15 %.

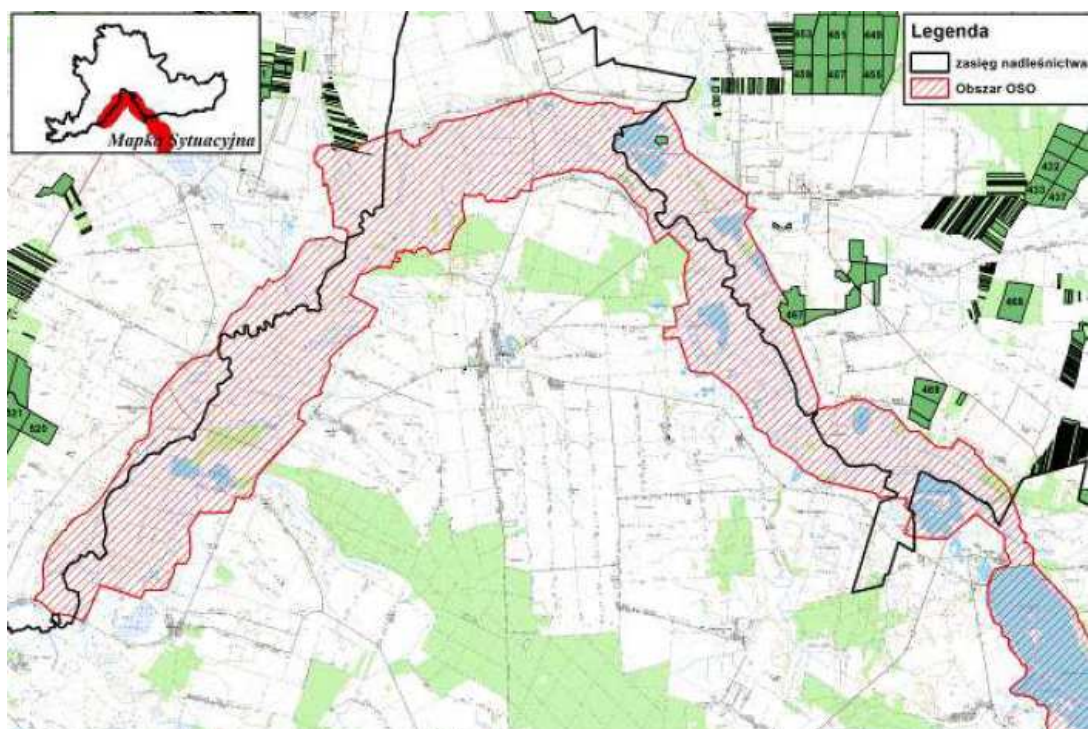
Na terenie Gminy Radzyń Podlaski zlokalizowany jest jeden obszar Natura 2000: „Dolina Tyśmienicy”

Obszar Dolina Tyśmienicy obejmuje fragment doliny rzeki Tyśmienicy od stawu Siemień (w okolicy Ostrowa Lubelskiego) do ujścia tej rzeki do Wieprza. Dolina Tyśmienicy na odcinku objętym obszarem Natura 2000 położona jest w dwóch regionach fizyczno-geograficznych, z Regionu Polesia przechodzi w dole rzeki na teren Nizin Środkowopolskich. Ujściowy odcinek doliny stanowi fragment Pradoliny Wieprza. Dolina Tyśmienicy odznacza się wysokimi walorami przyrodniczymi. Zachowały się one, pomimo że znaczna część rzeki została skanalizowana (od źródeł do m. Jezioro), lub znacząco skrócono jej bieg (od m. Jezioro do ujścia do Wieprza pod Kockiem), a dolinę pocięto siecią rowów. Ze względu na zróżnicowany krajobraz, na który składają się różnorodne siedliska i biotopy, znajduje się tam bogata szata roślinna. W dolinie stwierdzono stanowiska chronionych i rzadkich gatunków roślin, np. lilie wodne grzybienie białe i grąźel żółty, najmniejszą roślinę kwiatową świata – wolfię bezkorzeniową, drapieżną rosiczkę, goryczka wąskolistna. Dolina rzeki ma zmienną szerokość, dawniej bagnista i zalewana, potem w dużej części pocięta została rowami melioracyjnymi. Jednak mimo drastycznych zmian, w dolinie zachowały się podmokłe łąki z fragmentami turzycowisk, miejscami występują zarośla wierzbowe i olszyny. Bardzo cennymi siedliskami są starorzecza, a także powstałe w efekcie ludzkiej działalności torfianki. Obszar doliny Tyśmienicy ma duże znaczenie dla ochrony ptaków - daje schronienie niezwykle licznym populacjom ptaków siewkowych: kulików, rycyków, bekasów, kaczek, rybitw i chruścieli. Warunkiem bytowania tak licznych populacji ptaków jest regularne koszenie łąk w dolinie, co skutecznie hamuje sukcesje i nie pozwala im zarastać.⁵

---

⁵ Dane dotyczące Doliny Tyśmienicy opracowano na podstawie SDF obszaru NATURA 2000 i odnoszą się one do całości obszaru.

Mapa 4. Położenie obszaru w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Radzyń Podlaski.

Źródło: Program Ochrony Przyrody w Nadleśnictwie Radzyń Podlaski na lata 2014-2023

Fot.3 Dolina Tyśmienicy-Obszar Natura 2000.

Źródło: www.krainaserdecznosci.pl

Rezerwat przyrody „Czapliniec w Uroczysku Feliksówka”

Rezerwat zajmuje powierzchnię 15,67 ha. Został utworzony w 1973 roku w celu zachowania miejsca lęgowego czapli siwej. Rezerwat znajduje się w Gminie Radzyń Podlaski, w obrębie leśnym-Radzyń, leśnictwo-Feliksówka.

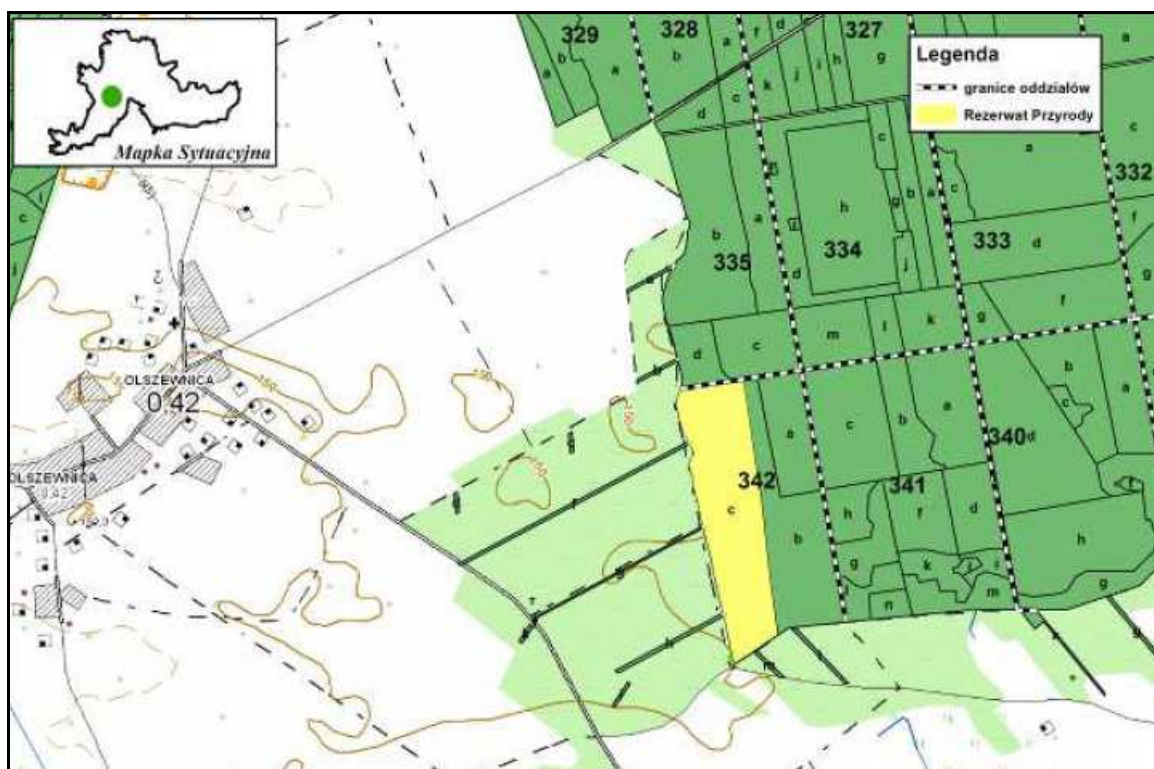
Typ rezerwatu-rezerwat faunistyczny:

A- faunistyczny: ptaków

B- leśny i borowy: lasów nizinnych

W latach osiemdziesiątych czapla przeniosła się do pobliskiego lasu prywatnego. Obecnie nie gnieździ się na terenie nadleśnictwa. Powierzchnię rezerwatu stanowi jednopiętrowy drzewostan sosnowy w wieku ok. 170 lat z gęstym podszytem. Warstwa runa jest bogata w gatunki: konwalijka dwulistna, konwalia majowa, gwiazdnice wielkokwiatowe, szczawik zajęczy, zawilce, zerwa kłosowa, pięciornik biały, perłówka zwisła, kokoryczka wonna, fiołek leśny.

Mapa 5. Położenie rezerwatu w zasięgu Nadleśnictwa Radzyń Podlaski.

Źródło: Program Ochrony Przyrody w Nadleśnictwie Radzyń Podlaski na lata 2014-2023

Fot. 4 Rezerwat przyrody „Czapliniec”.

Źródło: Multimedialny Przewodnik Gmina Radzyń Podlaski

Pomniki przyrody:

- Jaski pas drogi wojewódzkiej, wiąz szypułkowy o obwodzie 470 cm i wysokości 28 m,
- Leśnictwo Jaski, obok osady leśnej, świerk pospolity o obwodzie 293 cm i wysokości 21m,
- Leśnictwo Jaski, oddz.171, 300 m od gajówki Płudy, sosna pospolita o obwodzie 315 cm i wysokości 24 m,
- Leśnictwo Jaski, wokół gajówki Płudy, 3dęby szypułkowe o obwodach 290-415 cm i wysokościach 20-22 m,
- Leśnictwo Jaski, oddz.169c, dąb szypułkowy o obwodzie 300 cm i wysokości 18 m,
- Leśnictwo Jaski, oddz.168a, świerk pospolity o obwodzie 290 cm i wysokości 35 m,
- Białka park zabytkowy, dąb szypułkowy o obwodzie 430 cm i wysokości 20 m,
- Leśnictwo Feliksówka oddz. 113, sosna pospolita o obwodzie 252 cm i wysokości 35 m,
- Branica Radzyńska park zabytkowy, lipa drobnolistna o obwodzie 322 cm i wysokości 26 m,
- Branica Radzyńska park zabytkowy-część zachodnia, dąb szypułkowy o obwodzie 300 cm i wysokości 26 m,

Na obszarze Gminy zlokalizowanych jest 10 użytków ekologicznych, położonych głównie na terenie Lasów Państwowych. Powierzchnia użytków ekologicznych wynosi ogółem: 27,73 ha.

1.5. Stan i zagrożenia środowiska

Zagrożenia środowiska naturalnego odnoszą się w szczególności do:

- stanu i zagrożeń zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego,
- stanu i zagrożeń zanieczyszczenia wód powierzchniowych,
- stanu i zagrożeń zanieczyszczenia gleb.

Powietrze atmosferyczne

Na terenie Gminy Radzyń Podlaski głównymi źródłami zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego są zanieczyszczenia, komunikacyjne-liniowe, pochodzące ze źródeł niskiej emisji, w bardzo niskiej skali zanieczyszczenia przemysłowe. W każdej miejscowości występują skupiska źródeł niskiej emisji gazów i pyłów. Źródłem zanieczyszczeń na terenie Gminy jest emisja z indywidualnych gospodarstw domowych i emisja niezorganizowana z transportu drogowego.

Wody powierzchniowe

Do zanieczyszczeń punktowych, stwarzających bardzo poważne zagrożenie dla czystości wód powierzchniowych należą przede wszystkim:

- bezpośrednie zrzuty surowych ścieków bytowych do cieków wodnych (na nieskanalizowanych obszarach),
- zrzuty niedostatecznie oczyszczonych ścieków,
- zrzuty gnojowicy z gospodarstw rolnych.

Źródłami obszarowego zanieczyszczenia wód na obszarze Gminy są głównie spływy powierzchniowe z terenów rolniczej przestrzeni produkcyjnej.

Gleby

Do najważniejszych zagrożeń prowadzących do degradacji gleby należą:

- monokultury, które prowadzą do zubożenia gleby, pożary roślinności wzmagające erozję gleby, co prowadzi do pustynnienia danego obszaru,
- zbyt intensywne nawożenie mineralne,
- niewłaściwa irygacja pól nawozami naturalnymi – gnojówką, gnojowicą, itp.,
- ścieki i różnego rodzaju odpady niewłaściwie składowane,
- intensywne zabiegi agrotechniczne,
- stosowanie nadmiernych ilości chemicznych środków owadobójczych, chwastobójczych i grzybobójczych,
- eksploatacja powierzchniowa surowców mineralnych,

- zajmowanie obszarów rolniczych pod budownictwo przemysłowe i mieszkalne,
- emisje gazów i pyłów.

1.6. Zasoby kulturowe - zabytki kultury materialnej

Na terenie Gminy Radzyń Podlaski znajdują się cenne obiekty wpisane do rejestru zabytków.

Tab. 5 Wykaz zabytków z terenu Gminy Radzyń Podlaski wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego wg stanu na dzień 14.01.2016 r.

Wykaz zabytków (wyciąg z rejestru zabytków nieruchomości i archeologicznych woj. lubelskiego)		
Miejscowość	Numer rejestru	Obiekt
Białka	A/582	zespół pałacowo-parkowy, pałac z pełnym wyposażeniem, architektonicznym i detalami (parkiety, rokokowy kominek) park z alejkami i całym drzewostanem w granicach ternu związanego z zespołem
Branica Radzyńska	A/410	założenie pałacowo-ogrodowe: pałac, park krajobrazowy, tereny zabudowań gospodarczych, dawnego sadu, dawnych stawów i ogrodów użytkowych
Żabików	A/658	zespół dworcowo-parkowy, dwór i park w granicach obszaru odpowiadającego działkom wskazanym w decyzji
„Sanktuarium Leśne” Turów, położone w obrębie miejscowości Płudy	A/1618	drewniana kaplica pw. św. Antoniego Padewskiego, murowana kaplica pw. św. Antoniego Padewskiego, dwie murowane „kapliczki-dzwonnice” (usytuowane po obu stronach murowanej kaplica w granicach ich murów zewnętrznych, wraz z gruntem pod obiektami budowlanymi, otoczenie w/w zabytków w gran. działki

Źródło: www.wkz.lublin.pl

Zespół pałacowo-parkowy w Białce

Obecny pałac powstał w XIX w., na miejscu starego, murowanego dworu z pierwszej połowy XVIII w. Ufundował go właściciel dóbr radzyńskich - Stanisław Szlubowski. W okresie II wojny światowej w pałacu kwaterowali niemieccy lotnicy, a następnie Rosjanie, którzy zajmowali się naprawą sprzętu zmotoryzowanego. Po wojnie, do 1949 r., mieścił się tu sierociniec prowadzony przez Siostry Miłosierdzia, a potem Dom Dziecka. Obecnie pałac jest własnością prywatną. Zespół pałacowo-parkowy obejmuje jednopiętrowy pałac w stylu klasycystycznym z czterokolumnowym portykiem, budynki gospodarcze oraz rozległy park krajobrazowy o powierzchni 18 ha.

Fot. 5 Zespół pałacowo-parkowy w Białce.

Źródło: *Multimedialny Przewodnik Gmina Radzyń Podlaski*

Pałac w Żabikowie

Pałac został zbudowany przez Kazanowskich w końcu XVI w. Parterowy dwór obronny od frontu z pięciobocznymi basztami obronnymi typu puntone. Pierwotny dwór stanowił przykład wczesnego baroku, co tłumaczyć można ścisłymi kontaktami właścicieli z dworem królewskim. W XVIII wieku otaczający go park został przekomponowany w stylu barokowym, wprowadzono m.in. partery ogrodowe. Od początku XIX stulecia do II wojny światowej właścicielami majątku była rodzina Ośniałowskich. Wtedy to nadbudowano piętro nadając mu charakter pałacyku. Na początku kolejnego stulecia przeobrażono park tak, iż nabrał on cech parku krajobrazowego. Około 1903 r. w części północnej założenia postawiono figurę Matki Bożej otoczoną parterami kwiatowymi. U progu II wojny światowej tworzyły go takie budowle jak: pałac, rządówka, oficyna, kuchnia pałacowa, wozownia ze stajnią cugową, spichlerz, lodownia, trzy czworaki, stodoła oraz budynki inwentarskie. Po 1944 r. rozebrane zostały budynki gospodarcze, nie ocalał również dawny wystrój wnętrz pałacu. Na terenie parku zachowały się stare okazy drzew oraz staw. Obecnie w budynku mieści się szkoła podstawowa.⁶

---

⁶ www.krainaserdecznosci.pl

Fot. 6 Pałac w Żabikowie.

Źródło: www.krainaserdecznoci.pl

Pałac w Branicy Radzyńskiej

Za czasów Marii Kątskiej, wnuczki Stanisława Antoniego Szczuki w Branicy istniał dwór stanowiący zapewne podmiejską rezydencję Potockich. Został on przebudowany w 1884 r. przez Stanisława Szlubowskiego, sędziego pokoju w okręgu radzyńskim. Eklektyczny pałac na planie litery „T”, z narożną wieżyczką, usytuowano na osi północ-południe. Główne wejście znalazło się od wschodu. Szlubowski przekomponował również park i rozbudował część gospodarczą. W tamtym czasie dobra Branica stanowiły przykład nowoczesnie zarządzanych dóbr. Po II wojnie światowej budynek pałacowy i park zostały przeznaczone na potrzeby szkoły i ten stan utrzymuje się do dziś. Z dawnego wystroju wnętrza pałacu zachowały się piękne plafony i kominki.

Fot.7 Pałac w Branicy Radzyńskiej.

Źródło: Multimedialny Przewodnik Gmina Radzyń Podlaski

W Gminie Radzyń Podlaski występują, także inne zabytkowe obiekty figurujące w Gminnej Ewidencji Zabytków i nie objęte ścisłą ochroną konserwatorską.

Bedlno Radzyńskie:

- budynek dworca kolejowego stacji Radzyń Podlaski, murowany z końca XIX w.,
- kapliczka przydrożna z 1937 r.

Bedlno:

- dom (chałupa) drewniana, Bedlno
- kapliczka murowana, początek XX w.,
- kapliczka murowana, początek XX w.

Białka:

- dom (chałupa) drewniana, początek XX w.,
- kapliczka murowana, początek XXw.,

- na obszarze zabytkowego zespołu pałacowo-parkowego (dawna murowana stelmaszarnia, „Fortalicjum”-relikt prawdopodobnie XVII-wiecznych fortyfikacji dawnego dworu obronnego).

Branica Radzyńska:

- dom (chałupa) drewniana, Branica Radzyńska,
- dom (chałupa) drewniana, Branica Radzyńska
- dom (chałupa) drewniana, Branica Radzyńska,
- kapliczka z kamiennym krzyżem ,
- figura matki Boskiej z 1908 r.

Brzostówiec:

- dom (chałupa) drewniana, Brzostówiec ,
- dom (chałupa) drewniana, Brzostówiec,
- kapliczka murowana z XIX w.,
- kapliczka murowana z początku XX w.

Główne:

- kapliczka murowana, początek XX w.

Jaski:

- dom murowany (dawniej koszarka kolejowa),
- grób Powstańców Styczniowych z krzyżem.

Paszki Duże:

- dom (chałupa) drewniana, Paszki Duże,
- dom (chałupa) drewniana, Paszki Duże,
- dom (chałupa) drewniana, Paszki Duże,
- dom (chałupa) drewniana, Paszki Duże,
- dom (chałupa) drewniana, Paszki Duże,
- spichlerz drewniany,
- kapliczka murowana, koniec XIX w.

Paszki Małe:

- dom, dawna karczma drewniana, Paszki Małe ,,
- dom (chałupa) drewniana, Paszki Małe ,
- dom (chałupa) drewniana, Paszki Małe,
- dom (chałupa) drewniana, Paszki Małe ,
- kapliczka murowana z figurą Chrystusa Frasobliwego,

Płudy:

- dom (chałupa) drewniana, Płudy,
- dom (chałupa) drewniana, Płudy,

- cmentarz rzymsko-katolicki na terenie „Leśnego sanktuarium pw. św. Antoniego Padewskiego”,
- kapliczka przydrożna z końca XIX w.

Siedlanów:

- przepompownia wody PKP, koszarka kolejowa, Siedlanów,
- kapliczka murowana, początek XX w.,
- kapliczka murowana, początek XX w.,

Ustrzesz:

- czworak I w zespole folwarcznym, obecnie dom murowany,
- czworak II w zespole folwarcznym, obecnie dom murowany,
- pozostałość parku w ZDP,
- kapliczka z figurą Matki Bożej z Dzieciątkiem,
- krzyż przydrożny.

Zabiele:

- dom (chałupa) drewniana, Zabiele,
- dom (chałupa) drewniana, Zabiele,
- dom (chałupa) drewniana, Zabiele,
- dom (chałupa) drewniana, Zabiele,
- dom (chałupa) drewniana, Zabiele,
- kapliczka z figurą Matki Boskiej.

Zbulitów Duży:

- dom drewniany, Zbulitów Duży,
- dom drewniany, Zbulitów Duży,
- stodoła drewniana, Zbulitów Duży,
- 2 kapliczki murowane z początku XX w.,
- cmentarz epidemiczny.

Żabików:

- spichlerz murowany z połowy XIX w. w zespole pałacowo-parkowym,
- dom (dawniej czworak) murowany, Żabików 62,
- magazyn (dawniej czworak) murowany, Żabików 65,
- kapliczka filarowa w ZDP.

Obszar Gminy Radzyń Podlaski został objęty badaniami Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Zarejestrowanych zostało łącznie 111 stanowisk archeologicznych, świadczących o atrakcyjności terenu dla osadnictwa, szczególnie w dolinach rzek i cieków wodnych, oraz dawnych traktów komunikacyjnych.

1.7. Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze:

PRZESTRZEŃ i ŚRODOWISKO
• Duży udział gleb o niskich klasach bonitacyjnych IV i V klasa
• Zabytki wymagają renowacji.
• Dysproporcja pomiędzy skalą zwodociągowania i skanalizowania Gminy.
• Niska świadomość ekologiczna mieszkańców.
• Brak zbiorników wodnych.
• Zanieczyszczanie środowiska m. in. poprzez wypalanie śmieci.

2. SFERA SPOŁECZNA

2.1 Demografia

Liczba i struktura ludności

Zgodnie z danymi GUS w dniu 31 grudnia 2014 roku teren Gminy Radzyń Podlaski zamieszkiwało 8088 osób, co stanowiło 13,3 % ludności powiatu radzyńskiego i 0,37 % ludności województwa lubelskiego. Pod względem płci, nie wielką przewagę stanowili mężczyźni (tj. 50,1 % w 2014 r.)

Gęstość zaludnienia na 1 km² wynosi w Gminie Radzyń Podlaski 52 osoby i jest znacznie niższe niż w powiecie radzyńskim (63 osoby), województwie lubelskim (85 osób) i Polsce (123 osoby). Liczbę ludności oraz gęstość zaludnienia w Gminie, na tle powiatu, województwa i kraju, wg stanu na dzień 31 grudnia 2014 roku przedstawia tabela nr 6.

Tab.6 Liczba ludności i gęstość zaludnienia w Gminie Radzyń Podlaski na tle powiatu, województwa i kraju wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.

Wyszczególnienie	Liczba ludności oraz gęstość zaludnienia w gminie Radzyń Podlaski na tle powiatu, województwa i kraju wg stanu na 31.XII.2014 r.			
	gmina Radzyń Podlaski	powiat radzyński	województwo lubelskie	Polska
powierzchnia w km ²	155	965	25122	312679
liczba ludności	8088	60606	2147746	38478602
osoby/1km ²	52	63	85	123

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL 2014

Pod względem liczby ludności Gmina zajmuje 3-tą lokatę w powiecie. Umiejscowienie Gminy Radzyń Podlaski na tle innych gmin powiatu radzyńskiego oraz miasta Radzyń Podlaski prezentuje poniższa tabela.

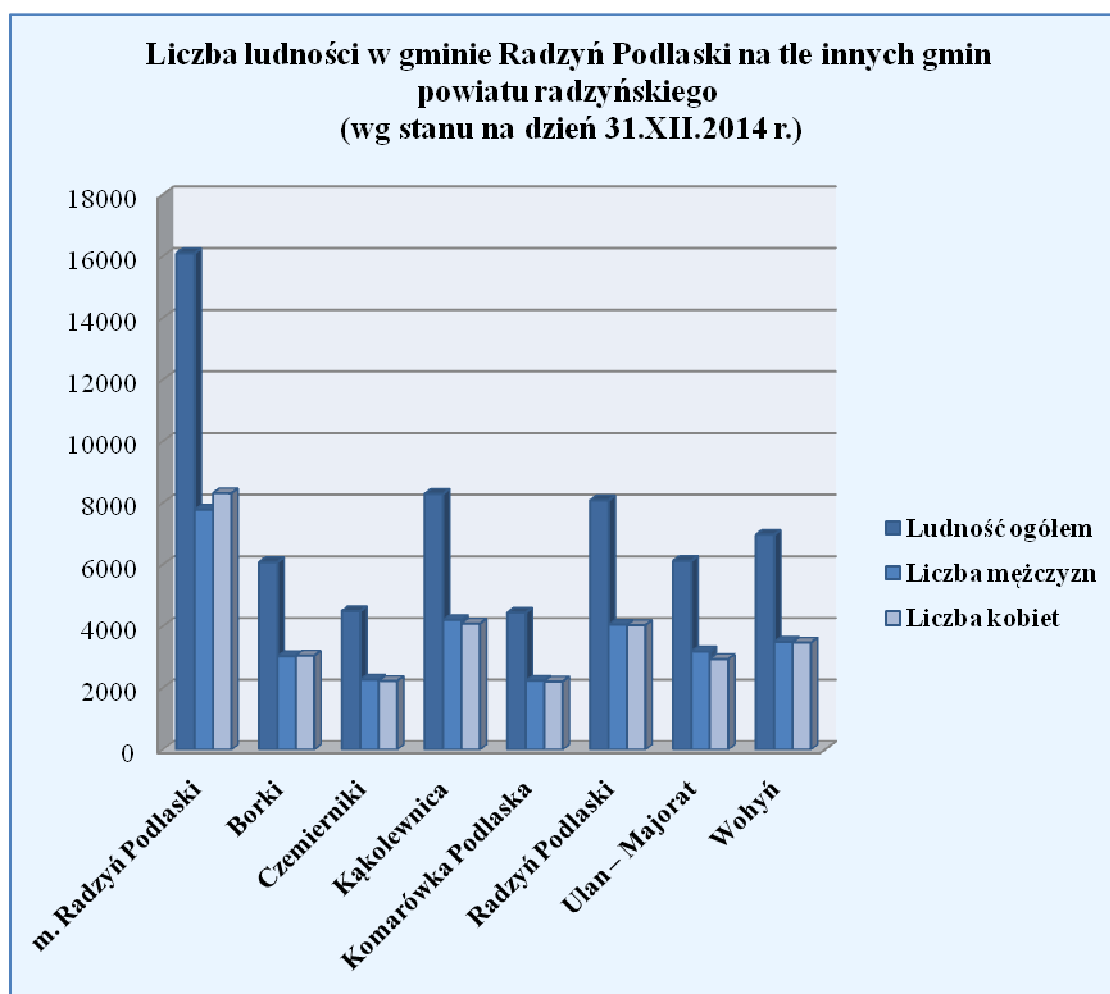
Tab. 7 Liczba ludności i gęstość zaludnienia w Gminie Radzyń Podlaski na tle innych gmin powiatu radzyńskiego oraz miasta Radzyń Podlaski.

Miejscowość	Powierzchnia w km ²	Ludność ogółem	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Gęstość zaludnienia na 1 km ²
m. Radzyń Podlaski	19	16102	7783	8319	63
gmina Borki	112	6081	3030	3051	54
gmina Czemierniki	107	4497	2272	2225	42
gmina Kąkolewnica	148	8297	4208	4089	56

gmina Komarówka Podlaska	138	4446	2236	2210	32
gmina Radzyń Podlaski	155	8088	4052	4036	52
gmina Ulan – Majorat	108	6125	3187	2938	57
gmina Wołyń	178	6970	3498	3472	39

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, BDL 2014

Wykres 1. Liczba ludności w Gminie Radzyń Podlaski na tle innych gmin powiatu radzyńskiego, wg stanu na dzień 31.XII.2014 r. (tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

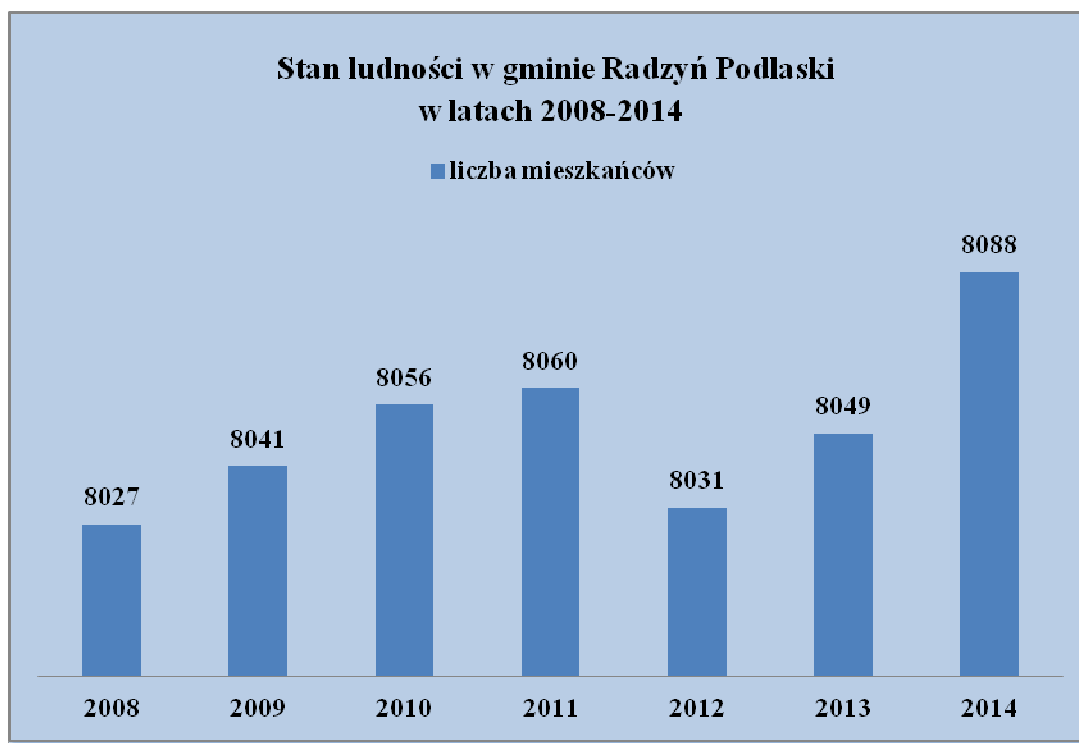
W analizowanym okresie lat 2008–2014 zmiany w liczbie ludności Gminy Radzyń Podlaski ulegały lekkim wahaniom. W porównaniu do roku 2008 liczba ludności Gminy wg faktycznego miejsca zamieszkania zwiększyła się o 61 osób. Zmianie uległa także liczba mężczyzn, wzrost o 0,24 % (10 osób). Liczba kobiet w analizowanym okresie zwiększyła się o 1,27 % (51 osób) i wyniosła w 2014 roku 4036 osób. Dane liczbowe dotyczące ludności Gminy w latach 2008-2014 przedstawia tabela nr 8.

Tab. 8 Ludność w Gminie Radzyń Podlaski wg faktycznego miejsca zamieszkania, ogółem i w podziale na płeć w latach 2008-2014.

Wyszczególnienie	Ludność faktycznie zamieszkała w gminie Radzyń Podlaski (osoby) z podziałem na płeć w latach 2008-2014						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	8027	8041	8056	8060	8031	8049	8088
kobiety	3985	3989	4010	4008	3999	4012	4036
mężczyźni	4042	4052	4046	4052	4032	4037	4052

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Wykres 2. Stan ludności w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.

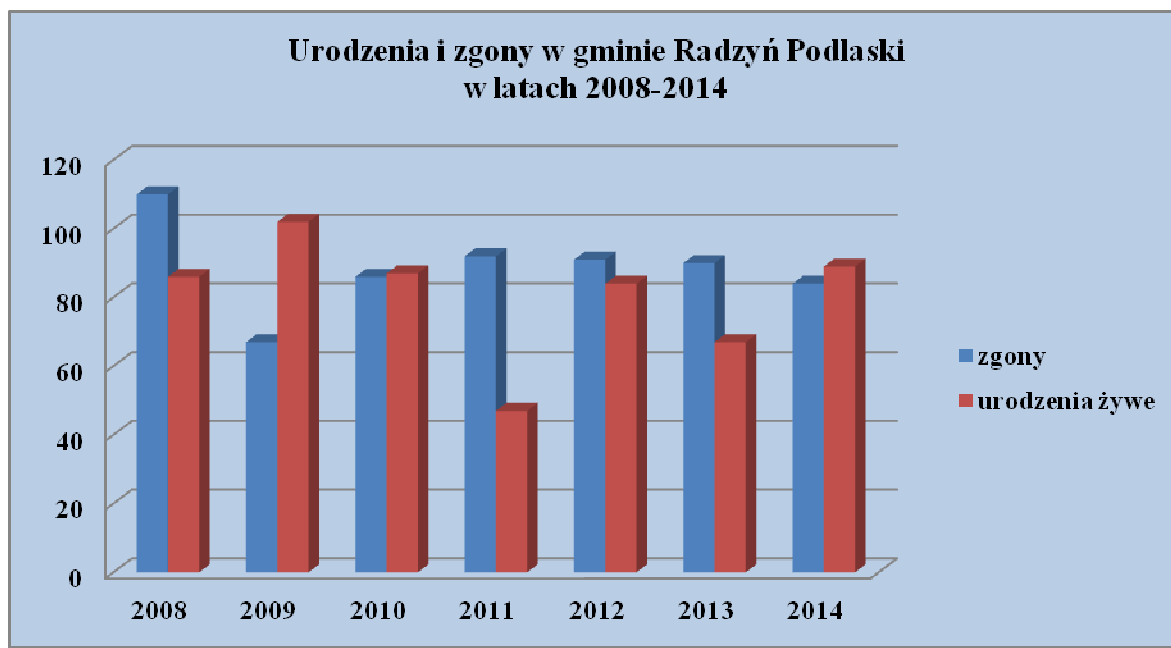
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Zmianę liczby ludności Gminy obrazują także inne zjawiska, ruch naturalny oraz migracje. Ruch naturalny określa się za pomocą naturalnych czynników, takich jak urodzenia żywe i zgony, zaś migracje to z kolei wymeldowania i zameldowania na terenie Gminy Radzyń Podlaski, obrazujące ruchy ludności z perspektywy miejsca zamieszkania. Analiza wskaźnika przyrostu naturalnego, określonego jako różnica między liczbą urodzeń żywych a liczbą zgonów, wskazuje na zróżnicowanie tego wskaźnika w analizowanym okresie.

W roku 2014 na terenie Gminy Radzyń Podlaski pozytywnym zjawiskiem był dodatni przyrost naturalny (+5 osób), w porównaniu do lat poprzednich, gdzie w 2011 roku wynosił on -45 osób. Pozytywna tendencja urodzin w stosunku do zgonów została odnotowana w 2009 i 2010 r., w którym saldo wynosiło analogicznie +35,+1 osób.

Szczegółowe zestawienie ilości urodzin i zgonów w gminie Radzyń Podlaski przedstawia poniższy wykres.

Wykres 3. Liczba urodzeń i zgonów w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Skala corocznego przyrostu ludności jest również efektem salda migracji w obrębie Gminy. W 2008 r. naliczyć można dodatnie saldo, przy większej liczbie zameldowań niż wymeldowań. W kolejnych latach jednak saldo migracji przyjmuje wartości ujemne, co oznacza, że więcej osób opuściło teren Gminy, niż się na nim osiedliło. Saldo migracji w 2008 r. wynosiło +34, w roku 2009 -26, w roku 2010 -38, w roku 2011 -2, w roku 2012 +17, w roku 2013 +19, w roku 2014 +21. Nie są to bardzo wysokie wartości jednak sygnalizują one tendencję napływu ludności na teren Gminy Radzyń Podlaski, ze względu na osiedlanie się mieszkańców miasta Radzyń Podlaski na obszarach wiejskich.

Tab.9 Ruch naturalny ludności oraz saldo migracji ludności, w wartościach bezwzględnych, w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.

Ruch naturalny, saldo migracji ludności w gminie Radzyń Podlaski	

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
zgony	110	67	86	92	91	90	84
przyrost naturalny	-24	35	1	-45	-7	-23	5
urodzenia żywe	86	102	87	47	84	67	89
małżeństwa zawarte w ciągu roku	59	45	55	50	55	50	47
saldo migracji gminnych wewnętrznych	34	-26	-38	-2	17	19	21

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w latach 2008-2014 spadła w Gminie o 248 osób i wynosiła w 2014 roku 1645 osób, a w wieku poprodukcyjnym wzrosła w stosunku do roku bazowego o 12,4 % (wzrost o 153 osoby).

Liczba ludności w wieku produkcyjnym w omawianym okresie wzrosła o 156 osób (wzrost o 3,2 %). Szczegółowe dane dotyczące dynamiki zmian liczby ludności w poszczególnych grupach wiekowych w gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014 przedstawia tabela nr 10.

Tab. 10. Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym Gminy Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.

Wyszczególnienie	Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ludność ogółem	8027	8041	8056	8060	8031	8049	8088
Ludność w wieku przedprodukcyjnym	1893	1857	1771	1751	1709	1666	1645
Ludność w wieku produkcyjnym	4902	4944	4982	4996	4989	5046	5058
Ludność w wieku poprodukcyjnym	1232	1240	1303	1313	1333	1337	1385

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

W strukturze ekonomicznych grup ludność dominuje ludność w wieku produkcyjnym, oscylując w granicach 61 % - 62,6 %. Niewielkie zmiany można jednak zaobserwować w pozostałych kategoriach dotyczących wieku przed i poprodukcyjnego. Analizowany okres odznacza się wzrostem udziału osób w wieku poprodukcyjnym i spadkiem udziału osób w wieku przedprodukcyjnym w strukturze ludności gminy. Zmiany

te ukazują początek procesu starzenia się społeczeństwa. Generalnie niekorzystna sytuacja demograficzna w Gminie wynika z odpływu młodych ludzi z tego terenu, którzy decydują się na zamieszkanie poza Gminą. Przyczyną są zapewne słabe perspektywy znalezienia pracy. Dlatego też należy podjąć skuteczne działania dla zwiększenia atrakcyjności społeczno-gospodarczej Gminy. Szczegółowe dane prezentujące wskaźniki obciążenia demograficznego w gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014 przedstawia tabela nr 11.

Tab. 11 Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.

Wyszczególnienie	Wskaźniki obciążenia demograficznego w gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014 (%)						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	63,7	62,6	61,7	61,3	61,0	59,5	59,9
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	65,1	66,8	73,6	75,0	78,0	80,3	84,2
Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	25,1	25,1	26,2	26,3	26,7	26,5	27,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Analiza ludności Gminy Radzyń Podlaski w kontekście ekonomicznych grup wieku pozwala zauważyć, że społeczeństwo na terenie Gminy starzeje się, tak jak obserwuje się to w skali kraju i Europy. Zmiana struktury wiekowej mieszkańców Gminy może pociągnąć za sobą problemy społeczne tj. spadek zapotrzebowania na usługi przedszkolne w kolejnych latach w związku ze spadkiem liczby osób w wieku przedprodukcyjnym, a także spadek liczby uczniów uczęszczających do szkół podstawowych i gimnazjów. Wzrost liczebności osób w wieku poprodukcyjnym najprawdopodobniej pociągną za sobą nasilenie się problemów społecznych dotyczących osoby starsze oraz wzrost wydatków w Gminie w zakresie opieki społecznej. Gmina powinna dążyć do rozwoju usług skierowanych do starszych grup wiekowych oraz rozwoju działalności z zakresu opieki zdrowotnej i socjalnej.

2.2. Rynek pracy

Ze względu na rolniczy charakter Gminy podstawowym źródłem dochodów jej mieszkańców jest praca w indywidualnych gospodarstwach. Gmina należy do obszarów,

w których sytuacja społeczno-ekonomiczna ludności jest zdeterminowana gospodarką rolną, stanowiącą wiodącą funkcję rozwojową i źródła utrzymania.

Gmina posiada sprzyjające warunki zewnętrzne do rozwoju przedsiębiorczości. Obecnie rozwój przedsiębiorczości opiera się głównie na wykorzystaniu własnych potencjałów i zasobów Gminy. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw na terenie Gminy jest słabo rozwinięty. Szczegółowe dane dotyczące liczby i struktury pracujących w gminie Radzyń Podlaski na przestrzeni lat 2008-2014 prezentuje tabela nr 12.

Tab. 12 Liczba i struktura pracujących w podziale na płeć w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014⁷.

Wyszczególnienie	Liczba osób pracujących w latach 2008-2014						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	470	511	549	503	473	512	546
mężczyźni	294	295	306	265	243	293	289
kobiety	176	216	243	238	230	219	257

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

2.3. Bezrobocie

Według stanu na 31.XII.2014 rok bezrobociem objętych było 529 mieszkańców Gminy Radzyń Podlaski, w tym 225 kobiet. W porównaniu do roku 2008, w roku 2014 bezrobocie było wyższe o 125 osób. W omawianym okresie bezrobocie wśród mężczyzn wzrosło, aż o 26,2 %, a u kobiet o 4,7 %. W analizowanym okresie bezrobotnych mężczyzn było więcej niż bezrobotnych kobiet. Struktura zarejestrowanych bezrobotnych, ze względu na płeć, różni się od tendencji ogólnopolskich, gdzie kobiety częściej borykają się problemem bezrobocia. Dane liczbowe dotyczące rejestrowanego bezrobocia w latach 2008-2014 w Gminie Radzyń Podlaski w podziale na płeć oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym prezentuje tabela nr 13.

Tab. 13 Liczba i struktura bezrobotnych oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.

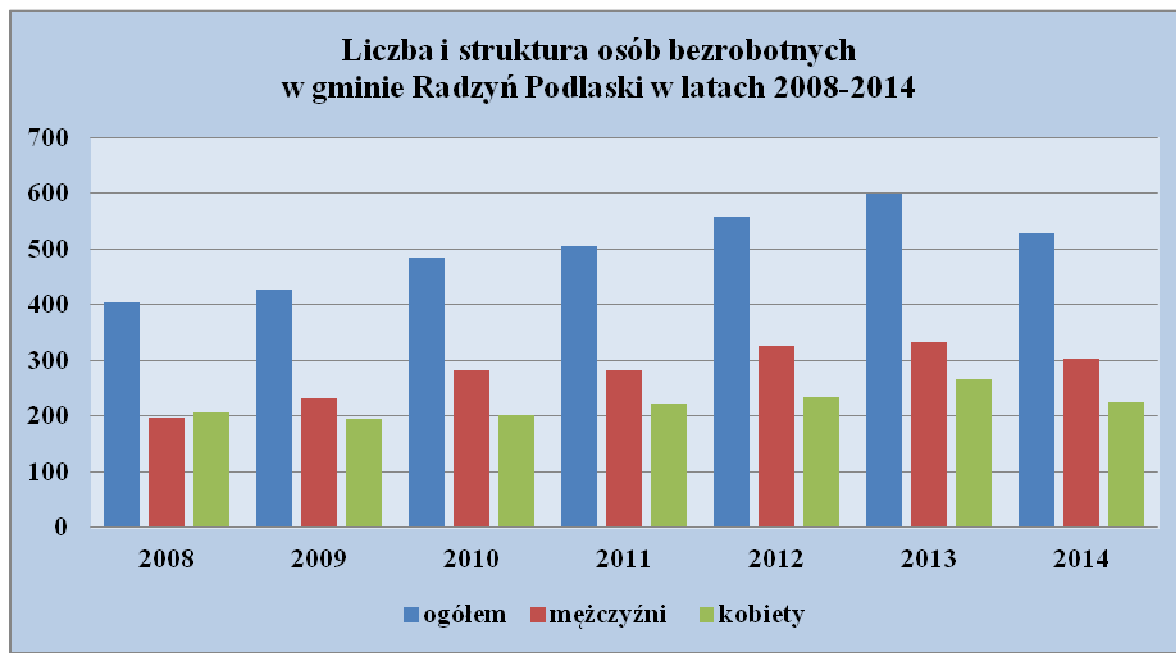
Wyszczególnienie	Liczba i struktura bezrobotnych oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Bezrobotni zarejestrowani							
ogółem	404	427	485	505	559	599	529
mężczyźni	198	232	283	283	325	333	304
kobiety	206	195	202	222	234	266	225
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym							

⁷ Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

ogółem	8,2	8,6	9,7	10,1	11,2	11,9	10,4
mężczyźni	7,4	8,5	10,3	10,3	11,7	11,9	10,8
kobiety	9,3	8,7	9,0	9,9	10,5	11,8	10,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Wykres 4. Liczba i struktura bezrobotnych w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Gmina Radzyń Podlaski, na tle innych gmin powiatu radzyńskiego, charakteryzuje się stosunkowo wysokim poziomem osób pozostających bez pracy. Szczegółowe dane ilości osób bezrobotnych na terenie poszczególnych gmin powiatu radzyńskiego przedstawia poniższa tabela.

Tab. 14 Struktura osób bezrobotnych w gminach powiatu radzyńskiego, stan na dzień 31.XII.2014 r.

Miejscowość	Ogółem bezrobotni	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	% bezrobotnych w powiecie
m. Radzyń Podlaski	915	526	389	25,2
gmina Borki	422	218	204	11,6
gmina Czemierniki	283	156	127	7,8
gmina Kąkolewnica	449	237	212	12,4
gmina Komarówka Podlaska	228	144	84	6,3
gmina Radzyń Podlaski	529	304	225	14,6
gmina Ulan – Majorat	369	219	150	10,2
gmina Wołyń	432	215	217	11,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

2.4. Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze:

SFERA SPOŁECZNA
<ul style="list-style-type: none">
• Niekorzystna dla rozwoju gospodarczego struktura zatrudnienia z uwagi na nadmierne zatrudnienie w rolnictwie oraz bardzo niską liczbę osób pracujących w innych działach gospodarki.
<ul style="list-style-type: none">
• Brak ofert pracy na lokalnym rynku pracy.
<ul style="list-style-type: none">
• Niekorzystna struktura wieku (starzenie się społeczeństwa).
<ul style="list-style-type: none">
• Wysoki poziom osób pozostających bez pracy.

3. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

Infrastruktura obszarów wiejskich oznacza ogół obiektów i urzędzeń na danym obszarze wiejskim, ściśle związanych z tym terenem i niezbędnych do sprawnego funkcjonowania gospodarki na tym obszarze i ułatwienia życia określonych społeczności miejscowych.

3.1. Edukacja

Wychowanie przedszkolne

Opieka przedszkolna na terenie Gminy Radzyń Podlaski realizowana jest przede wszystkim za pomocą Niepublicznego Przedszkola „Ananas” w miejscowości Biała, oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych w Białej, Białce, Żabikowie, oraz przez przedszkole w Zabelu. W 2014 roku uczęszczało do nich łącznie 227 dzieci.

Poniższa tabela prezentuje liczbę dzieci korzystających z przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.

Tab. 15 Liczba dzieci korzystających z przedszkola, oddziałów przedszkolnych w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.

Wyszczególnienie	Liczba dzieci korzystających z oddziałów przedszkolnych w gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2013						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych	98	100	99	121	152	148	196
Przedszkola	23	25	44	62	64	41	31

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Szkolnictwo podstawowe i ponadpodstawowe

Wszystkie szkoły na terenie Gminy Radzyń Podlaski posiadają statut szkół publicznych. Na terenie Gminy znajduje się 7 szkół podstawowych: Szkoła Podstawowa w Branicy Radzyńskiej, Szkoła Podstawowa w Brzostówcu, Szkoła Podstawowa w Paszkach Dużych, Szkoła Podstawowa w Żabikowie, Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Białce, Szkoła Podstawowa im. Romualda Traugutta w Białej, Szkoła Podstawowa im. Generała Walerego Wróblewskiego w Zabelu oraz dwie szkoły gimnazjalne: Gimnazjum im. Żołnierzy Wyklętych w Białej, Gimnazjum w Białce. Według danych GUS w 2014 roku do szkół podstawowych uczęszczało 518 uczniów, o 87 uczniów mniej niż w 2008 roku. Do szkół gimnazjalnych uczęszczało w 2014 roku 248 uczniów, o 73 uczniów mniej niż w 2008 roku.

Tabela 16. Liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych i gimnazjum w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.

Wyszczególnienie	Liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych i gimnazjum w gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
szkoły podstawowe ogółem - uczniowie	605	586	568	545	513	510	518
gimnazja ogółem - uczniowie	321	306	308	288	280	249	248

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Wskaźnik skolaryzacji⁸ w gminie Radzyń Podlaski - jeden z dwóch podstawowych wskaźników stosowanych do badania poziomu edukacji (liczony jako relacja liczby osób uczących się wg stanu na początku roku szkolnego, na danym poziomie kształcenia w danej grupie wieku, do liczby ludności wg stanu w dniu 31 XII 2014 roku w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania) wynosi, w przypadku dzieci w wieku 7-12 lat – 90,72 % . Wskaźnik w przypadku uczniów gimnazjów (dzieci w wieku 13 - 17 lat) ukształtował się na poziomie 80,26 %. Sytuację pogarsza fakt, iż wskaźniki skolaryzacji w ostatnich latach wykazuje tendencję spadkową. Szczegółowe dane w odniesieniu do lata 2008-2014 prezentuje poniższa tabela.

Tab. 17 Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych i gimnazjum w latach 2008-2014.

Wyszczególnienie	Współczynnik skolaryzacji brutto szkołach podstawowych i gimnazjum - lata 2008-2014						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
szkoły podstawowe	93,94	97,83	96,27	96,63	96,61	96,23	90,72
szkoły gimnazjalne	87,70	85,71	91,12	87,27	87,23	81,11	80,26

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Informacje dotyczące przykładowych placówek oświatowych w Gminie Radzyń Podlaski prezentowane są poniżej:

Zespół Szkół w Białej

W skład zespołu szkół wchodzi: oddział przedszkolny przy szkole podstawowej, sześcioklasowa szkoła podstawowa, gimnazjum. W roku szkolnym 2015/2016 do szkoły podstawowej uczęszczało łącznie 119 uczniów, w tym 52 dziewczynki, a do gimnazjum 117 uczniów w tym 51 dziewczynki (SIO). Do oddziałów przedszkolnych uczęszczało 36

⁸ Wskaźnik skolaryzacji - Stopa skolaryzacji to odsetek osób uczących się obliczany w stosunku do liczby ludności w określonym przedziale wiekowym, według podziału na odpowiednie etapy kształcenia.

dzieci. Szkoła wyposażona jest w halę sportową, kompleks boisk wielofunkcyjnych, trzy nowoczesne pracownie komputerowe, bezpieczny dostęp do Internetu oraz dobrze wyposażoną bibliotekę szkolną. Uczniowie biorą udział w licznych konkursach szkolnych, gminnych, rejonowych, wojewódzkich, zawodach sportowych, wycieczkach, wyjściach na spektakle i do kina, wyjazdach do teatru. Zespół Szkół posiada trzy nowoczesne pracownie komputerowe i Multimedialne Centrum Informacyjne w bibliotece szkolnej. Kadre nauczycielską stanowią nauczyciele mianowani i dyplomowani. Wielu z nich posiada kwalifikacje do nauczania kilku przedmiotów. Do obwodu Zespołu Szkół należą uczniowie z Białej, Bedlna, Brzostówka, Paszk Dużych i Małych, Radowca, Zabiela i Żabikowa. W klasach 0-IV dzieci uczą się j. angielskiego, natomiast młodzież gimnazjum j. angielskiego i j. niemieckiego. Oferta edukacyjna szkoły obejmuje koła zainteresowań, zajęcia dydaktyczno - wyrównawcze, sportowe, turystyczno - krajoznawcze. Od 2002 r. w Zespole Szkół odbywa się Piknik Integracyjny, w którym uczestniczą dzieci niepełnosprawne z całego powiatu.

Fot. 8 Zespół Szkół w Białej.

Źródło: www.zsbiala.org

Zespół Szkół w Białce

W skład zespołu szkół wchodzi: oddział przedszkolny przy szkole podstawowej, sześcioklasowa szkoła podstawowa, gimnazjum. W roku szkolnym 2015/2016 do szkoły podstawowej uczęszczało łącznie 260 uczniów, w tym 128 dziewczynek, a do gimnazjum 110 uczniów w tym 50 dziewczynek. Do oddziałów przedszkolnych uczęszczało 73 dzieci (SIO).

Fot. 9 Zespół Szkół w Białce.

Źródło: www.radzynpodlaski.pl

Zespół Szkół w Zabieliu

W skład zespołu szkół wchodzi: przedszkole oraz sześcioklasowa szkoła podstawowa. W roku szkolnym 2015/2016 do szkoły podstawowej uczęszczało łącznie 94 uczniów, w tym 42 dziewczynek. Do przedszkola uczęszczało 12 dzieci (SIO). Budynek szkoły podstawowej został zbudowany w latach siedemdziesiątych dwudziestego wieku w ramach akcji „Tysiąc szkół na 1000-lecie”. W 2005 r. obiekt został zmodernizowany. Placówka dysponuje nowoczesną pracownią komputerową i pracownią multimedialną. Pracownie przedmiotowe wyposażone są w nowoczesne pracownie dydaktyczne. W efekcie realizacji projektu pt. „Internetowe Centra Informacji Multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych 2005” powstało Internetowe Centrum Informacji Multimedialnej. W 2007 roku w szkole została oddana do użytku nowa pracownia komputerowa. W szkole nauczany jest język angielski i j. niemiecki. W 2008 roku sale lekcyjne zostały zmodernizowane dostosowane do potrzeb uczniów. Plac zabaw został wyposażony w nowoczesny zestaw do zabawy: zjeżdżalnię, równoważnię i ścianę z linek oraz płotki. We wrześniu 2012 r. oddane zostało do użytku nowe skrzydło budynku szkoły, a w nim nowoczesna sala gimnastyczna, szkolna stołówka oraz pomieszczenia dla przedszkola. Na placu przed szkołą powstało nowoczesne boisko oraz bieżnia.

Fot. 10 Zespół Szkół w Zabelu.

Źródło: www.radzynpodlaski.pl

Szkoła Podstawowa w Branicy Radzyńskiej

Do szkoły podstawowej w roku szkolnym 2015/2016 uczęszczało łącznie 68 uczniów, z czego 39 dzieci stanowiły dziewczynki. Do oddziałów przedszkolnych uczęszczało 10 dzieci (SIO). Zaplecze dydaktyczne stanowi budynek szkoły (znajdujący się w byłej siedzibie Szlubowskich i Rulikowskich), a także mała sala gimnastyczna.

Szkoła Podstawowa w Żabikowie

Do szkoły podstawowej w roku szkolnym 2015/2016 uczęszczało łącznie 75 uczniów, z czego 38 dzieci stanowiły dziewczynki. Do oddziałów przedszkolnych uczęszczało 22 dzieci (SIO). Szkoła mieści się w pochodzącym z epoki renesansu pałacyku, który przez większość swych dziejów należał do rodziny Ośniałowskich pozbawionej własności po II wojnie światowej. Bazę dydaktyczną szkoły stanowi 7 pomieszczeń do nauki wyposażonych w niezbędne pomoce naukowe, pracownia komputerowa i hala sportowa. Placówka prowadzi nauczanie j. angielskiego od klasy I.

Fot. 11 Szkoła Podstawowa w Żabikowie.

Źródło: spzabikow.edu.pl

Szkoła Podstawowa w Paszkach Dużych

Do szkoły podstawowej w roku szkolnym 2015/2016 uczęszczało łącznie 39 uczniów, z czego 22 dzieci stanowiły dziewczynki. Do oddziałów przedszkolnych uczęszczało 10 dzieci (SIO). Bazę oświatową stanowią: budynek szkoły, biblioteka, sala gimnastyczna, stołówka, boiska do siatkówki, piłki ręcznej, koszykówki, piłki nożnej. W budynku szkoły mieści się także lokal filii Gminnej Biblioteki Publicznej.

Fot. 12 Szkoła Podstawowa w Paszkach Dużych.

Źródło: www.radzynpodlaski.pl

Szkoła Podstawowa w Brzostówcu

Do szkoły podstawowej w roku szkolnym 2015/2016 uczęszczało łącznie 51 uczniów, z czego 26 dzieci stanowiły dziewczynki. Do oddziałów przedszkolnych uczęszczało 10 dzieci (SIO). Do szkoły uczęszczają dzieci z dwóch miejscowości: Brzostówiec i Radowiec. Szkoła posiada 5 sal lekcyjnych, bibliotekę, pracownię komputerową wyposażoną w 15 stanowisk, gabinet dyrektora, pokój nauczycielski, kuchnię, korytarz wykorzystywany w okresie jesienno-zimowym do prowadzenia zajęć z wychowania fizycznego. Szkoła ma stały dostęp do Internetu. Uczniowie uczą się j. angielskiego. Przy szkole znajduje się plac zabaw.

Fot.13 Szkoła Podstawowa w Brzostówcu.

Źródło: www.radzynpodlaski.pl

3.2. Kultura

Na obszarze Gminy Radzyń Podlaski brak jest gminnych ośrodków kultury.

Funkcje ośrodków kultury pełnią:

- 14 domów ludowych znajdujących się w miejscowościach: Biała, Zbulitów, Stasinów, Zabiele, Główne, Ustrzesz, Bedlno, Bedlno Radzyńskie, Branica Radzyńska – Kolonia, Brzostowiec, Paszki Duże, Paszki Małe, Płudy, Siedlanów,
- 2 świetlice wiejskie znajdujące się w miejscowościach : Biała i Marynin.
- Centrum Młodzieżowe w Żabikowie,
- Centrum Rekreacyjno – Kulturalne w Branicy Radzyńskiej,
- Gminny Dom Kultury z Oddziałem Przedszkolnym w Białce,
- Gminna Biblioteka Publiczna z siedzibą w Białej oraz 3 filie: Filia Biblioteczna w Białce, Filia Biblioteczna w Branicy Radzyńskiej, Filia Biblioteczna w Paszkach Dużych oraz punkt biblioteczny w Zabieliu,
- remizy ochotniczych straży pożarnych.

Ważnym obiektem w zakresie krzewienia kultury jest Izba Regionalna mieszcząca się w Domu Ludowym we wsi Biała. Obiekt spełnia rolę małego muzeum, gdzie zgromadzono zbiory liczące ponad 200 eksponatów.

W latach 2008-2014 ilość bibliotek na terenie Gminy nie uległa zmianie. W analizowanym okresie od 2008 roku zauważa się znaczny wzrost liczby czytelników.

Tab. 18 Biblioteki, księgozbiór i czytelnictwo w latach 2008-2014.

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biblioteki i ich filie	4	4	4	4	4	4	4
księgozbiór	27495	27662	27229	27484	29444	30983	31979
czytelnicy	939	785	786	872	882	1126	1128

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Pierwsza biblioteka publiczna na terenie dzisiejszej Gminy Radzyń Podlaski powstała jesienią 1949 roku. Niewielki początkowo księgozbiór Gromadzkiej Biblioteki Publicznej w Białej, powierzono panu Aleksandrowi Mazurkowi. W 1957 roku już jako Gromadzka Biblioteka Publiczna liczyła przeszło 5000 woluminów. Biblioteka kilkakrotnie zmieniała swoją siedzibę: od niewielkiego pomieszczenia w budynku gminnym, poprzez wynajmowane pomieszczenia w budynkach prywatnych i dwóch pomieszczeń w Domu Ludowym. W 1973 roku Gromadzka Biblioteka Publiczna w Białej przekształcona została w Gminną Bibliotekę Publiczną z trzema filiami: w Białce, Branicy Radzyńskiej i Paszkach Dużych.

W 2015 r. biblioteka posiadała 33 tys. woluminów, zbiory powiększono o 1300 woluminów (o 184 więcej niż w 2014 r.). Prenumerowano 20 tytułów czasopism, zarejestrowano 1298 czytelników (16 % mieszkańców gminy) – wzrost o 170 czytelników w porównaniu z 2014 r. Odnotowano 10 018 odwiedzin, wypożyczono 23 216 książek oraz

532 czasopisma. Dane te wskazują na 21% wzrost odwiedzin, 17 % wzrost wypożyczeń książek oraz 55% wzrost wypożyczeń czasopism. Przeciętny czytelnik wypożyczył rocznie prawie 18 książek. Odbyły się 23 także lekcje biblioteczne oraz zorganizowano 17 wystaw.

Fot. 14 Budek Zespołu Szkół w Białej, gdzie ma swoją siedzibę Gminna Biblioteka Publiczna.

Źródło: www.mbradzypodlaski.pl

Ważną funkcję kulturalną w życiu mieszkańców Gminy pełnią również remizy strażackie, funkcjonujące przy jednostkach Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP) oraz świetlice wiejskie. Świetlice wiejskie to miejsca spotkań mieszkańców, szczególnie dzieci i młodzieży. Odbywają się w nich zebrania wiejskie, zajęcia kulturalne, rozrywkowe, sportowe.

Na terenie Gminy ma miejsce wiele działań kulturalno – oświatowo - religijnych o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym:

- Obchody Gminnego Dnia Strażaka,
- Święto Plonów – Dożynki Gminne,
- uroczystości zw. z obchodami jubileuszu wsi (okrągłe rocznice),
- uroczystości związane z jubileuszem powstania jednostek OSP,
- uroczystości lokalne realizowane w ramach inicjatywy lokalnej,
- Gminny Dzień Dziecka,
- Gminny Dzień Kobiet.

Gmina Radzyń Podlaski korzystając z pomocy unijnej w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW 2007 -2013)

zrealizowała w ostatnich latach szereg inwestycji poprawiających stan bazy obiektów użyteczności publicznej. Należą do nich m.in.

- realizacja kompleksu sportowo-rekreacyjnego w Ustrzeszy,
- adaptacja i remont budynku gminnego pod Centrum Rekreacyjno-Kulturalne w Branicy Radzyńskiej,
- budowa świetlicy wiejskiej w Branicy Radzyńskiej - Kolonii,
- remont Domu Ludowego w Zbulitowie Dużym, Stasinowie, Bedlnie, Ustrzeszy,

Brzostówcu.

Ponadto w ramach środków pomocowych zrealizowano place zabaw dla dzieci w miejscowościach: Branica Radzyńska - Kolonia, Zbulitów Duży, Płudy.

W 2014 r. oddano do użytku nowoczesny Dom Kultury z oddziałem przedszkolnym w Białce. Na parterze przeznaczono 245,90 m. kw. odrębnych pomieszczeń dla oddziału przedszkolnego funkcjonującego obecnie. Pozostałą część parteru stanowi klatka schodowa na piętro I oraz korytarze, pomieszczenia gospodarcze, WC i lokale do wynajęcia (każde pow. ok. 26 m kw., obecnie nie wynajmowane). Na I piętrze znajduje się filia Gminnej Biblioteki Publicznej oraz pomieszczenia z przeznaczeniem na działalność mieszkańców sołectwa (zebrania z udziałem Rady Sołectkiej, zebrania okolicznościowe mieszkańców sołectwa oraz mieszkańców Gminy).

3.3. Sport i rekreacja

Kultura fizyczna wspiera rozwój społeczności lokalnej, a także sprzyja zachowaniu przez mieszkańców sprawności fizycznej i zdrowia. Służy również zagospodarowaniu czasu wolnego. Obowiązkiem jednostek samorządu terytorialnego jest zatem dbałość o pojawienie się dogodnych warunków dla rozwoju infrastruktury sportowej.

Gmina posiada dobrze rozwiniętą bazę sportową, którą tworzą aż cztery boiska wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią powstałe przy szkołach należących do gminy oraz trzy pełnowymiarowe hale sportowe. Na infrastrukturę sportową i rekreacyjną w gminie Radzyń Podlaski składają się:

- hala sportowa w Żabikowie, wybudowana w 2002 r. o wymiarach 18,0 m x 36,0 m,

Fot. 15 Hala sportowa w Żabikowie.

Źródło: Baza sportowa na terenie Powiatu Radzyńskiego

- boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią w Żabikowie, wybudowane w 2008 r. Boisko ma wymiary 18,00 x 30,0 m,

Fot. 16 Boisko wielofunkcyjne w Żabikowie.

Źródło: Baza sportowa na terenie Powiatu Radzyńskiego

- boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią w Białce, wybudowane w 2008 r. o wymiarach 18,0 m x 30,0 m. Boisko posiada pola do gier: 2 pola gry do koszykówki, 2 pola gry do piłki siatkowej, pole gry do piłki nożnej, pole gry do tenisa. Boisko wraz z wyposażeniem o nawierzchni z trawy syntetycznej ograniczonych krawężnikami, drenaż wgłębny boiska oraz ich ogrodzenie. W obiekcie znajduje się kontener przebieralni oraz 9 miejsc postojowych dla samochodów osobowych w tym jedno dla osób niepełnosprawnych z możliwością postoju autobusu,
- boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią w Białej, wybudowane w 2007 r. o wymiarach 18,0 m x 30,0 m,

Fot. 17 Boisko wielofunkcyjne w Białej.

Źródło: Baza sportowa na terenie Powiatu Radzyńskiego

- boisko wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią w miejscowości Brzostówiec, rok ukończenia budowy 2010,

Fot. 18 Boisko wielofunkcyjne w miejscowości Brzostówiec.

Źródło: www.powiatradzynski.pl

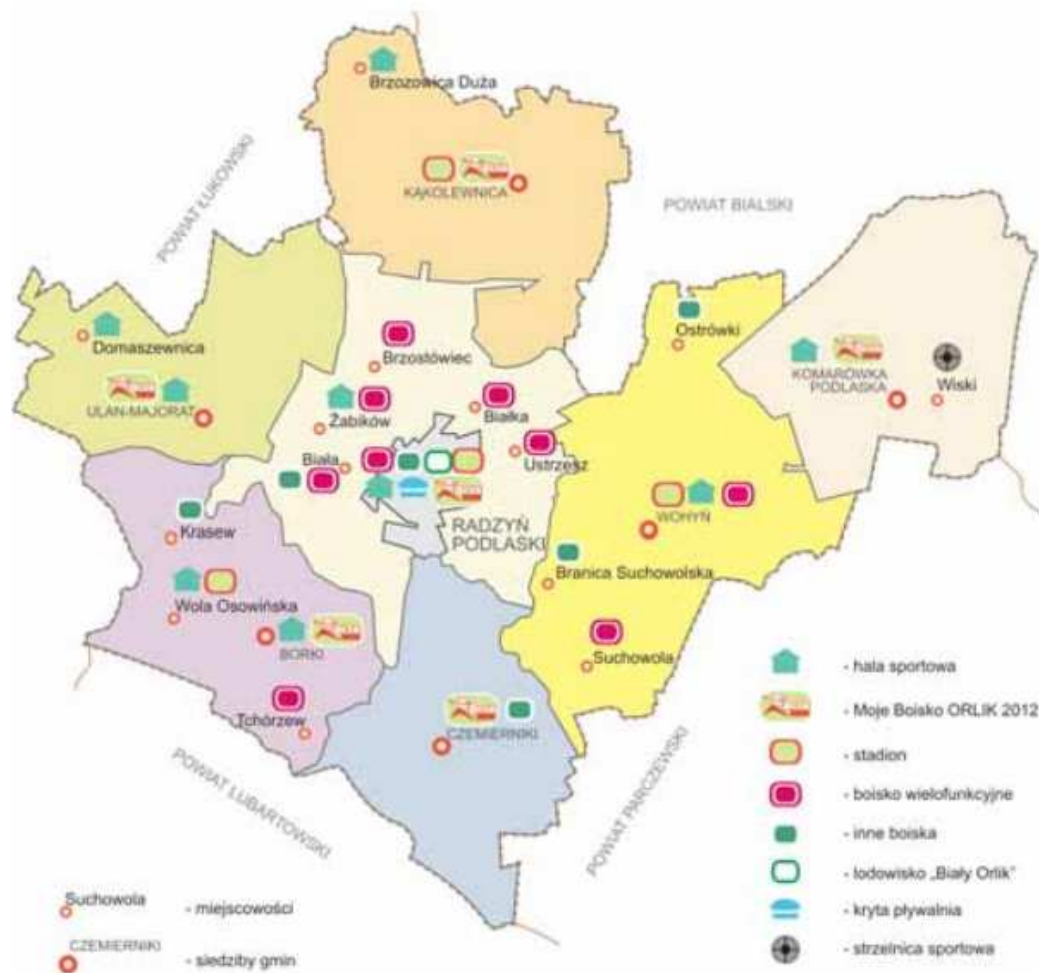
- boisko wielofunkcyjne w miejscowości Ustrzesz, rok ukończenia budowy 2011. Boisko o wymiarach 20,0 m x 40,0 m posiada sztuczną nawierzchnię. W kompleksie znajduje się też również budynek zaplecza socjalnego i plac zabaw.

Fot. 19 Boisko wielofunkcyjne w miejscowości Ustrzesz.

Źródło: www.powiatradzynski.pl

Mapa 6. Obiekty sportowe na terenie powiatu radzyńskiego oddane do użytku w latach 2002-2012.

Źródło: www.powiatradzynski.pl

Na terenie Gminy Radzyń Podlaski działa także Gminny Ludowy Klub Sportowy UNIA w Żabikowie. Klub dawniej należał do struktur Ludowych Klubów Sportowych, obecnie jest w klasie okręgowej i jest jednym z wyżej sklasyfikowanych zespołów ludowych w regionie. Klub gra i ćwiczy na boisku gminnym, z naturalną murawą, dwie bramki drewniane i mini łoże dla gości i gospodarzy.

3.4. Ochrona zdrowia

Dostęp mieszkańców Gminy do usług medycznych dobry, ze względu na bliskie położenie miasta Radzyń Podlaski w stosunku do miejscowości gminnych. Dla ludności z terenu Gminy Radzyń Podlaski usługi medyczne świadczą jednostki:

➤ Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radzynie Podlaskim:

- Oddział rehabilitacji dziennej,
- Oddział dzienny psychiatryczny,
- Poradnia Alergologiczna,
- Poradnia Chirurgii Ogólnej,
- Poradnia Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej,
- Poradnia Dermatologiczna,
- Poradnia Endokrynologiczna,
- Poradnia Ginekologiczno-Położnicza,
- Poradnia Gruźlicy i Chorób Płuc,
- Poradnia Kardiologiczna,
- Poradnia Neurologiczna,
- Poradnia Okulistyczna,
- Poradnia Otolaryngologiczna,
- Poradnia Terapii Uzależnień od Alkoholu,
- Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dorosłych,
- Poradnia Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży,
- Pracownia Fizykoterapii.

Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Radzynie Podlaskim posiada, także Szpitalny Oddział Ratunkowy, Pracownię Endoskopową, Pracownię USG, Tomograf Komputerowy, Pracownię Rentgenowską, Dział Diagnostyki Laboratoryjnej i Bakteriologicznej.

Na terenie Gminy infrastruktura ochrony zdrowia to: Ośrodek Zdrowia w Białce, Ośrodek Opiekuńczo Leczniczy dla osób starszych w Ustrzeszy oraz 1 gabinet stomatologiczny w Białce.

Budynek Ośrodka Zdrowia w Białce jest budynkiem dwukondygnacyjnym podpiwniczonym o wymiarach 1295x1015. Budynek posiada dwa wejścia: główne od strony północnej oraz pomocnicze od strony zachodniej. W ramach projektu dofinansowanego ze środków zewnętrznych pn. „Modernizacja Ośrodka Zdrowia w Białce w Gminie Radzyń Podlaski” wykonano modernizację budynku ośrodka zdrowia, która obejmowała wykonanie wzdłuż północnej ściany budynku podjazdu dla wózków inwalidzkich o długości 10 m wraz z modernizacją drzwi wejściowych oraz budową balustrady z rur stalowych. Ponadto wykonano docieplenie budynku wraz z wykonaniem elewacji, remontem pokrycia dachu i innymi drobniejszymi remontami na zewnątrz budynku. W ramach projektu wykonano także modernizację sieci c.o. polegającą na wymianie istniejących grzejników na aluminiowe członowe, wymianę zaworów grzejnikowych na termostatyczne oraz zamontowanie zaworów grzejnikowych powrotnych.

Fot.20 Ośrodek Zdrowia w Białce.

Źródło: www.powiatradzynski.pl

3.5. Pomoc społeczna

W Gminie Radzyń Podlaski zadania pomocy społecznej realizowane są przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Radzynie Podlaskim. Zgodnie z art. 7 Ustawy o Pomocy Społecznej GOPS w udziela pomocy z powodu:

- ubóstwa,
- sieroctwa,
- bezdomności,
- bezrobocia,
- niepełnosprawności,
- długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- przemocy w rodzinie,
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- alkoholizmu lub narkomanii,
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Odsetek osób korzystających z pomocy społecznej wynosił w roku 2014 – 14,0 %, co stanowi 323 gospodarstwa domowe i 1129 osób.

Tab. 19 Gospodarstwa domowe objęte pomocą społeczną w gminie Radzyń Podlaski w latach 2009-2014.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa domowe objęte pomocą społeczną latami 2009-2014					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej	224	252	352	252	362	323
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy publicznej poniżej kryterium dochodowego	162	169	245	180	271	251
Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej	1174	1249	1584	893	1490	1129
Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego	849	840	1088	632	1114	870
Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	682	638	587	527	495	455
Kwoty świadczeń rodzinnych [tys. zł]	2555	2842	2703	2566	2478	2331

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

Na przestrzeni lat 2009-2014 zauważa się wahania liczby rodzin korzystających z świadczeń rodzinnych, jest to w głównej mierze spowodowane wzrostem dochodów rodzin oraz równoległe zmniejszającą się liczbą dzieci.

3.6. Bezpieczeństwo publiczne

Stan bezpieczeństwa publicznego jest jednym z istotnych czynników wpływających na poziom życia mieszkańców Gminy Radzyń Podlaski. Instytucje, zapewniające mieszkańcom bezpieczeństwo przeciwpożarowe i reakcje na mogące zaistnieć zdarzenia kryzysowe to Ochotnicze Straże Pożarne, które to ściśle ze sobą współpracują:

- OSP Bedlno licząca 38 członków,
- OSP Brzostówek licząca 27 członków,
- OSP Branica Radzyńska Kolonia licząca 26 członków,
- OSP Paszki Duże licząca 40 członków,
- OSP Paszki Małe licząca 27 członków,
- OSP Płudy licząca 43 członków,
- OSP Siedlanów licząca 26 członków,
- OSP Ustrzesz licząca 15 członków,
- OSP Żabików licząca 50 członków.

Jednostki w Branicy Radzyńskiej – Kolonii , Żabikowie i Paszkach Dużych działają w strukturach Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego. Wszystkie jednostki posiadają łączność bezprzewodową z Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej i stanowiskiem zarządzania kryzysowego w Urzędzie Gminy.

W 2010 r. Gmina Radzyń Podlaski brała udział we wspólnym przedsięwzięciu Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Radzynie Podlaskim oraz gmin: Ulan-Majorat, Czemierniki, Borki pn. „Poprawa bezpieczeństwa chemiczno-ekologicznego w Powiecie Radzyńskim.” Projekt obejmował wyposażenie Komendy Powiatowej PSP w Radzynie Podlaskim oraz czterech Gmin, tj.: Gminy Radzyń Podlaski, Gminy Ulan-Majorat, Gminy Czemierniki oraz Gminy Borki w nowoczesny sprzęt niezbędny do prowadzenia akcji ratowniczo-gaśniczych i usuwania skutków awarii z udziałem niebezpiecznych substancji chemicznych.

Fot.21 Samochód strażacki OSP Żabików.

Źródło: www.radynpodlaski.pl

W kompetencji Komendy Powiatowej Policji w Radzynie Podlaskim leżą zadania związane z zapewnieniem bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie całej Gminy.

Jednostka Policji zlokalizowana jest w Radzynie Podlaskim, stąd w oparciu o analizę zagrożeń kierowane są odpowiednie służby w rejony poszczególnych miejscowości Gminy.

3.7 Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

- Niska jakość promocji oferty kulturalnej.

• Brak gabinetów specjalistycznych, brak opieki medycznej i stomatologicznej w szkołach.
• Średni stopień ubóstwa społeczeństwa.

4. SFERA GOSPODARCZA

4.1. Przedsiębiorczość

Wg stanu na 31.12.2014 roku w systemie REGON w Gminie Radzyń Podlaski zarejestrowanych było 475 podmiotów gospodarki narodowej tj. 12,4 % wszystkich podmiotów w powiecie radzyńskim. Pod względem liczby podmiotów Gmina zajmuje 3 lokatę w powiecie, w grupie gmin wiejskich oraz gminy miejskiej.

Tab. 20 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Gminie Radzyń Podlaski w systemie REGON na tle innych jednostek samorządu terytorialnego powiatu radzyńskiego wg stanu na dzień 31.XII.2014 roku.

	Ogółem	Sektor publiczny	Sektor prywatny	Z liczby ogółem					
				osoby prawne i jednostki organizacyjne niemające osobowości prawnej					osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą
				razem	w tym				
					spółki handlowe	spółki cywilne	spółdzielnie	stowarzyszenia i organizacje społeczne	
Powiat radzyński	3844	176	3668	814	103	169	31	186	3030
m. Radzyń Podlaski	1482	56	1426	346	58	91	18	64	1136
Borki	322	23	299	68	2	5	2	27	254
Czemierniki	216	7	209	37	4	7	1	12	179
Kąkolewnica	499	20	479	87	10	12	2	18	412
Komarówka Podlaska	210	16	194	65	2	11	3	17	145
Radzyń Podlaski	475	14	461	86	10	26	0	22	389
Ulan-Majorat	297	17	280	51	3	8	2	14	246
Wołyń	343	23	320	74	14	9	3	12	269

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

Przeważająca liczba firm (461 firm) w Gminie Radzyń Podlaski działa w sektorze prywatnym, w tym największy odsetek stanowią osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą (81,9 %). Status spółki prawa handlowego posiada 10 podmiotów, zaś stowarzyszenia stanowiły 4,6 % wszystkich podmiotów (22 organizacje).

W Gminie Radzyń Podlaski, tak jak i w innych gminach w kraju, dominują mikroprzedsiębiorstwa. W latach 2008-2014 liczba zarejestrowanych firm w Gminie Radzyń Podlaski zwiększyła się o 43 podmioty, w porównaniu do roku bazowego. Świadczy to o wzroście aktywności gospodarczej. Stanowi to pozytywny sygnał dla dalszego rozwoju

gospodarczego gminy.

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące liczby podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON w okresie 2008-2014 zawiera tabela nr 21.

Tab.21 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w Gminie Radzyń Podlaski w systemie REGON oraz dynamika zmian w latach 2008-2014.

Wyszczególnienie	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (stan w dniu 31 XII)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	432	438	450	457	465	475
sektor publiczny	14	14	14	14	14	14
sektor prywatny	418	424	436	443	451	461

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

Tab. 22 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w podziale na sekcje PKD, w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2009-2014.

Wyszczególnienie	Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON (stan w dniu 31 XII)					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	24	25	25	17	17	14
Górnictwo i wydobywanie	1	1	1	1	1	1
Przetwórstwo przemysłowe	37	39	40	42	41	40
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	1	1	1	1	1	1
Budownictwo	91	86	84	83	95	105
Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	137	138	141	149	135	124
Transport i gospodarka magazynowa	36	31	31	30	31	37
Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	5	5	7	7	5	6
Informacja i komunikacja	7	6	5	5	5	5
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	13	13	12	12	12	12
Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	3	5	5	5	5	5
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	6	7	9	10	19	19
Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	4	8	9	8	8	9
Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	9	9	9	9	9	9

Edukacja	18	19	18	19	19	20
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	18	18	21	24	26	26
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	4	6	7	10	10	12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

Najliczniej reprezentowaną dziedziną działalności jest handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa sprzętu. Jednostki prowadzą działalność gospodarczą również w budownictwie, w transporcie i łączności, a także w sekcji ochrony zdrowia i pomocy społecznej. Na terenie Gminy występują również przedsiębiorstwa świadczące usługi hotelarskie i gastronomiczne, administracyjne oraz pośrednictwa finansowego.

W 2014 roku na terenie Gminy było 11 podmiotów zatrudniających od 10 do 49 osób i w porównaniu do roku 2008 ich ilość zmniejszyła się o 3 firmy. Znaczącym w skali Gminy zatrudnieniem wyróżniają się podmioty zatrudniające powyżej 50 pracowników. Przedsiębiorstwa zatrudniające największą liczbę pracowników to: Uprawa Pieczarek Myszkowiec, Zakład Produkcyjny CMC Marynin, PPP 'Bacutil' oraz P.H. Export – Import Tomasz Prokopiuk.

4.2. Rolnictwo

Spośród 1614 gospodarstw rolnych funkcjonujących na obszarze Gminy (dane Powszechnego Spisu Rolnego, 2010 rok), działalność rolniczą prowadzi 1569 o łącznej powierzchni 10199,82 ha. Średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi 6,5 ha. W gminie Radzyń Podlaski dominują, tak jak w większości gmin w Polsce, gospodarstwa małe o powierzchni do 5 ha. Jest ich łącznie 993 i zajmują powierzchnię 2 566,5 ha. Drugą pod względem wielkości grupą są gospodarstwa o powierzchni 5-10 ha. Jest ich 353, co stanowi 22,5 % wszystkich gospodarstw. Tabela nr 23 przedstawia dane dotyczące liczby i wielkości gospodarstw rolnych prowadzących działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych w 2010 roku.

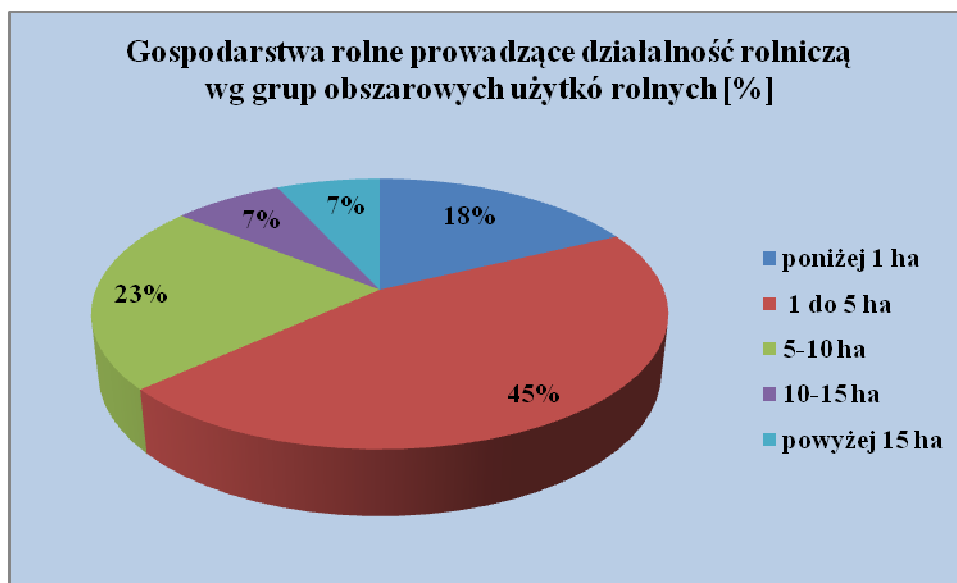
Tab. 23 Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych w Gminie Radzyń Podlaski w 2010 roku.

Wyszczególnienie	Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych		
	liczba gospodarstw	łączna powierzchnia (w ha)	średnia wielkość gospodarstwa (użytki rolne w ha)
Gospodarstwa rolne ogółem, w tym:	1569	10199,82	6,5
poniżej 1 ha	279	164,30	-
1 do 5 ha	714	2402,24	-

5-10 ha	353	2881,06	-
10-15 ha	114	1571,09	-
powyżej 15 ha	109	3181,13	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

Wykres 5. Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą wg grup obszarowych użytków rolnych [%].

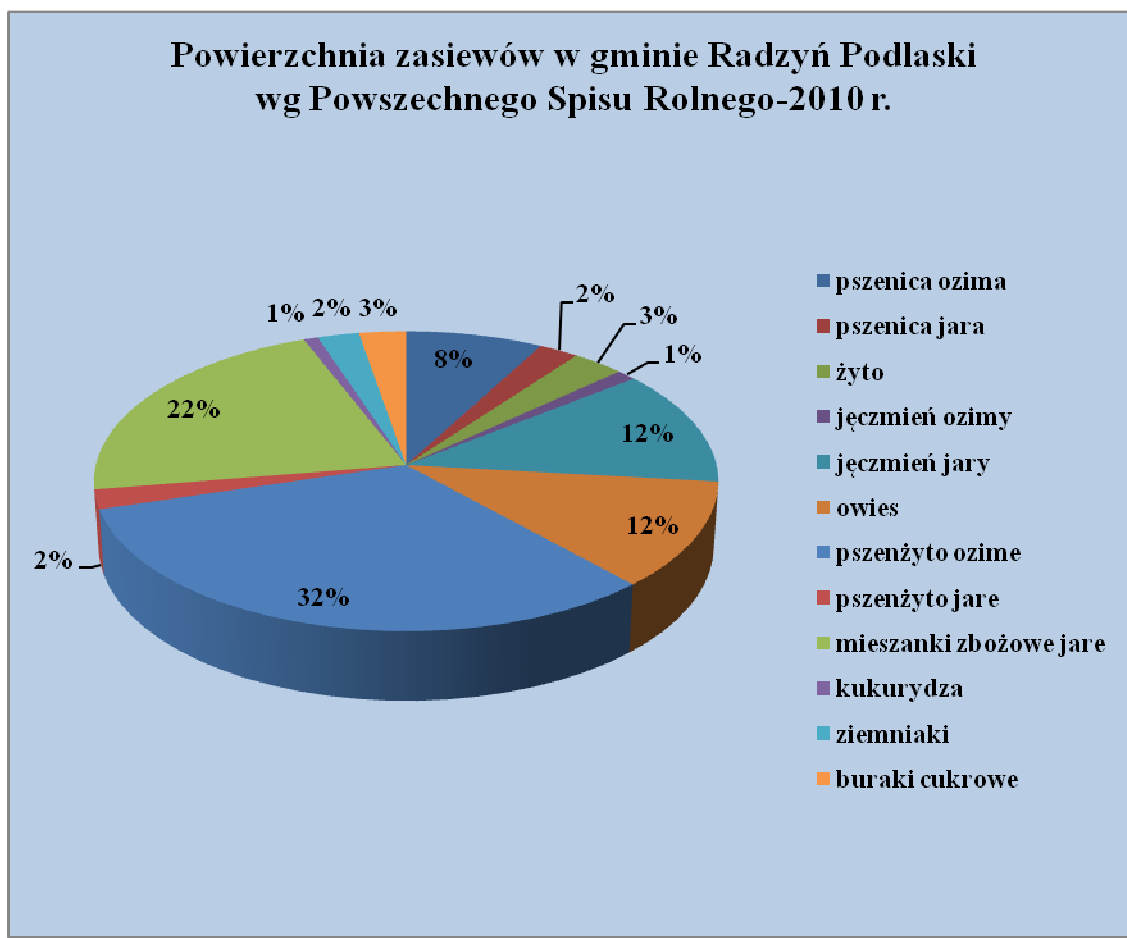

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

Gleby w gminie charakteryzują się generalnie średnią żyznością. Przeważają tutaj gleby biellicowe i pseudobiellicowe oraz gleby brunatne. Należą one do kompleksu pszennego niższych klas, żytniego lub zbożowo-pastewnego. Jakość gleb determinuje w dużym stopniu kierunki upraw roślin i hodowli zwierząt. W uprawach dominują zboża.

Wg danych z Powszechnego Spisu Rolnego w 2010 roku dominowały tu uprawy zbóż tj. żyto, owies, pszenżyto ozime.

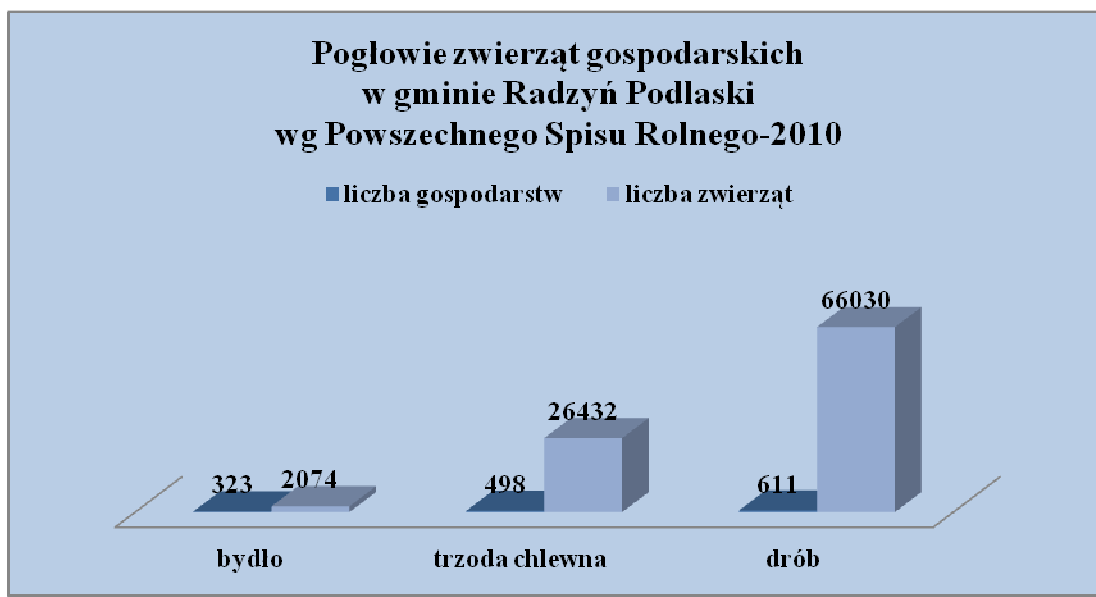
Wykres 6. Powierzchnia zasiewów w Gminie Radzyń Podlaski wg Spisu Rolnego 2010.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

Produkcją zwierzęcą w Gminie Radzyń Podlaski zajmuje się 60% ogółu gospodarstw. Analiza struktury hodowli zwierząt gospodarskich wskazuje na to, że gospodarstwa z obszaru Gminy Radzyń Podlaski specjalizują się w hodowli drobiu (m.in. ferma kurza w Bedlnie Radzyńskim). Dodatkowo, stosunkowo dużo jest gospodarstw, gdzie dominującym gatunkiem jest hodowla trzody chlewnej, 498 gospodarstw (niemal 31% gospodarstw).

Wykres 7. Pogłowie zwierząt gospodarskich w Gminie Radzyń Podlaski wg Spisu Rolnego 2010.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

4.3. Turystyka

Czynnikami warunkującym konkurencyjność regionu obok atrakcyjnej lokalizacji są: stan środowiska naturalnego oraz jego atrakcyjność turystyczna. Czynniki te wpływają na jakość życia mieszkańców regionu oraz na napływ podmiotów gospodarczych i kapitału spoza niego.

Rozwój sektora turystyki może być jedną z form wzmacniania lokalnej gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Niestety, pomimo bogatych walorów przyrodniczych i krajobrazowych, Gmina Radzyń Podlaski wciąż postrzegana jest jako obszar mało atrakcyjny i przyjazny dla turystów.

Do głównych czynników ograniczających rozwój sektora turystyki w gminie należy zaliczyć:

- brak podstawowej infrastruktury, w tym przede wszystkim bazy gastronomicznej i noclegowej, niezbędnej do stworzenia kompleksowej oferty turystycznej i zapewnienia zadawalającej jakości usług,
- brak atrakcyjnej oferty turystycznej zdolnej przyciągnąć i zatrzymać na dłużej turystów,
- brak ścieżek rowerowych,
- brak aktywności mieszkańców we współuczestniczeniu w tworzeniu lokalnych produktów turystycznych i promowaniu ich na zewnątrz.

Atrakcje turystyczne na terenie gminy Radzyń Podlaski:

Bedlno:

- drewniany dwór z końca XIX w.

Bedlno Radzyńskie:

- dworzec kolejowy.

Białka:

- kapliczka murowana z początku XX w.,
- dawna murowana stajnia z wozownią z poł. XIX w.,
- parka z alejami z XIX w.,
- XIX-wieczny Pałac,
- Fortalicjum.

Branica:

- dom z ok. 1920 r.,
- figurka Matki Boskiej z 1908 r.

Branica Radzyńska:

- folwark z 1884 r. na terenie parku krajobrazowego,
- pałac z 1884 r. w parku krajobrazowym,
- park krajobrazowy z II poł. XIX w.

Główne:

- dwie kapliczki murowane z XIX i XX w.,
- pozostałości zespołu dworsko-parkowego.

Paszki Duże:

- kapliczka z figura Maryi,
- dom, drewniany z XIX w.,
- dom, drewniany z XIX w.,
- dom, drewniany z XIX w.,
- kapliczka murowana z końca XIX w.,
- dom, drewniany z XIX w.,
- dom drewniany z XIX w.

Paszki Małe:

- dom wł. Władysław Biernacki, drewniany z XIX w.

Płudy:

- dom wł. Irena Piekarska, drewniany, pocz. XX w.,
- dom wł. Stanisław Piekarski, drewniany z II poł. XIX w.,
- dom wł. Aleksandra Krawczyk, drewniany z XIX w.

Ustrzesz:

- dom wł. Jan Adamowicz, drewniany, pocz. XX w.,
- czworak Jana Waszkiewicza i czworak Stanisława Bogdańskiego,
- figurka matki Boskiej z 1940 r.

Zabiele:

- rzeźba Krzysztofa Toczyńskiego 1983 r.,
- karczma, obora, dom mieszkalny, wł. Julia Mrówczyńska, z II poł. XIX w.

Żabików:

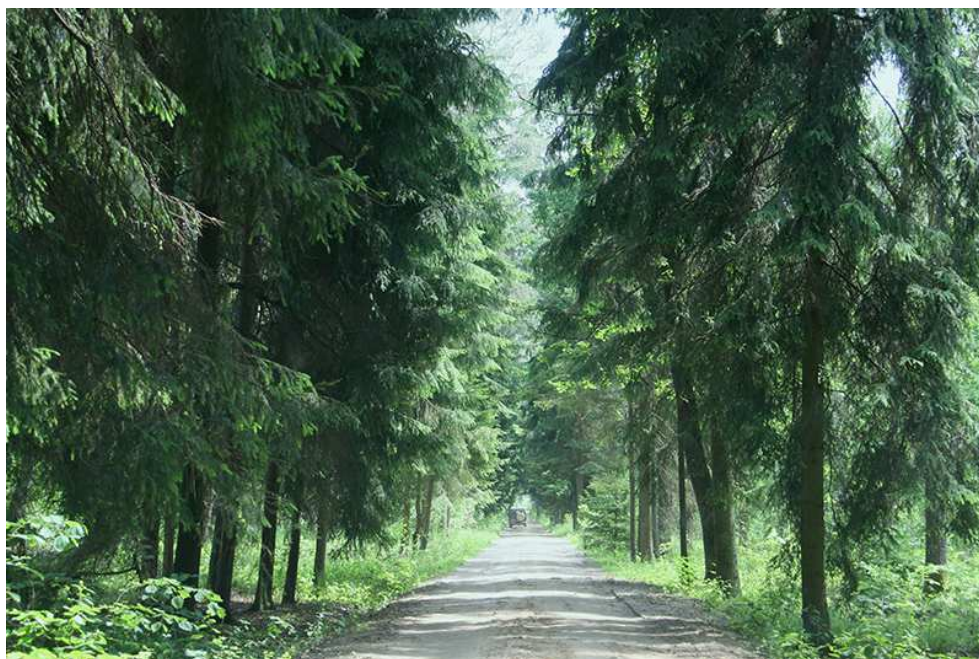
- spichlerz murowany z XIX w.,
- zespół dworsko-parkowy z XVII w.

Przez teren gminy Radzyń Podlaski przebiega historyczny szlak kulturowy „Via Jagiellonica” biegnący w ciągu drogi krajowej Nr 19, oraz szlak rezydencji magnackich przebiegający wzdłuż drogi krajowej Nr 63.

Przez teren Gminy przebiegają 2 ścieżki dydaktyczne:

- Ścieżka Turów- Główne rozpoczyna się przy dworcu kolejowym w Bedlnie Radzyńskim i biegnie przez las do gajówki w Głównym. Jest to najczystszy ekologicznie region Polski. Jest to ścieżka rowerowa, która prowadzi przez tereny o unikatowych walorach przyrodniczych, opisana ośmioma tablicami informacyjnymi,
- Ścieżka Feliksówka przebiega drogą śródleśną, gdzie można zapoznać się z podziałem powierzchniowym lasu, elementami ochrony, fazami rozwojowymi drzewostanu. Znajduje się ona w kompleksie leśnym Olszewnica-Feliksówka na długości ok. 2km. Na ścieżce znajduje się 12 przystanków o nazwie: podział powierzchniowy lasu, drzewostan nasienny, owocowe strategie, młodnik, pułapka feromonów, mrowisko, podszyt- leszczyna, budki lęgowe, leśny budzik, powalone drzewo, ochrona sadzonek przed zwierzyną, odnowienie dębowe. Na trasie ścieżki jest miejsce przeznaczone na odpoczynek i ognisko.

Fot. 22 Ścieżka dydaktyczna Turów-Główna.

Źródło: Multimedialny Przewodnik Gmina Radzyń Podlaski

We wsi Ustrzesz znajdują się sztuczne stawy hodowlane miejscowych gospodarzy, w których trzymane są ryby dla wędkarzy, na sprzedaż i dla narybku, mieszczą się po starej żwirowni we wsi Ustrzesz. Wokół stawów maluje się piękny krajobraz leśny, dzika zwierzyna polna i z lasu, stawy porośnięte są sitowiem, różnorodnymi ziołami, roślinami, które lubią wodne i błotniste podłoże.

Fot. 23. Stawy w miejscowości Ustrzesz.

Źródło: Multimedialny Przewodnik Gmina Radzyń Podlaski

4.4. Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze

SFERA GOSPODARCZA	
•	Mała liczba zakładów pracy na terenie gminy.
•	Niska aktywność firm w tworzeniu nowych miejsc pracy i wynikająca z tego emigracja mieszkańców w celu pozyskania zatrudnienia
•	Brak wystarczającej infrastruktury dla rozwoju biznesu oraz brak nowych inwestorów.
•	Niewystarczająca ilość terenów inwestycyjnych.
•	Niekorzystna struktura agrarna z przewagą gospodarstw małych i średnich nieefektywnych ekonomicznie, rozdrobnienie gospodarstw rolnych.
•	Niedostateczna baza gastronomiczna i hotelowa.
•	Brak produktu lokalnego, brak oferty turystycznej.
•	Brak zbiorników wodnych do celów rekreacji.

5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5.1. Komunikacja – infrastruktura drogowa

Na aktualny układ drogowy składają się drogi krajowe, wojewódzkie oraz sieć dróg powiatowych i gminnych. Przez teren gminy przebiegają:

- dwie drogi krajowe:
  - Nr 19 relacji: granica państwa-Kuźnica-Białystok-Lublin-Rzeszów,
  - Nr 63 relacji: granica państwa-Węgorzewo-Siedlce-Łuków-Wisznice-Sławatycze-granica państwa.

- wojewódzka nr 814 relacji Radzyń Podlaski-Suchowola, Żminne.

Przez Gminę Radzyń Podlaski przebiegają drogi o następujących długościach:

- wojewódzka nr 814-3,0 km,
- powiatowe –65,0 km,
- gminne –135,2 km.⁹

Tab.24 Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Radzyń Podlaski.

Numer drogi	Nazwa drogi
0206L	Kol. Stok-Gąsiory-Główne-Olszewnica
0208L	Białka-Główne
0209L	Jaski-Brzostówiec
0210L	Paskudy-Brzostówiec-Radzyń
0211L	Biała-Żabików-Wierzchowiny
0219L	Biała-Borowe-Wola Chomejowa
0226L	Radzyń-Zabiele-Paszki Małe
0227L	Marynin-Branica-Wohyń
0228L	Radzyń-Zbulitów-Wohyń
0229L	Białka-Ustrzesz-Branica

⁹ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radzyń Podlaski.

0230L	Turów-Siedlanów-Białka
0233L	Radzyń-Ustrzesz-Ostrówki
0249L	Wrzosów-Paszki Duże-Lichty-Niewęgłosz
0260L	Dojazd do dworca PKP w Bedlnie Radzyńskim

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radzyń Podlaski

Tab. 25 Wykaz dróg gminnych na terenie Gminy Radzyń Podlaski.

Numer drogi	Nazwa drogi	Długość [m]
101704 L	Turów Koziołkowa-Turów Zarowie ALP-do dr.gm.101932L fragmentarycznie przebiega przez Gminę Radzyń Podlaski przez tereny ALP	375
101708 L	dr.gm.101936L-ALP -Turów Kozłówka -dr. kraj. 19 fragmentarycznie przebiega przez Gminę Radzyń Podlaski, Bedlno Radzyńskie, ALP do drogi gm. 101929L	300
101901 L	dr.pow.1226L-Paszki Duże-dr.pow. 1249L	3000
101902 L	dr.pow.1226L-Paszki Małe	365
101903 L	dr.pow.1226L-Zabiele (łąki nad rzeką Białką)	1082
101904 L	dr.pow.1226L-Zabiele -Biała(Adamki)-Paszki Małe - gr.Gminy Borki	5260
101905 L	dr.kraj.19 -Paszki Małe Kol.-gr.Gminy Borki	2075
101906 L	dr.kraj. 63-Biała (Feliksówka)-gr.Gminy Borki (Olszewnica)	3750
101907 L	dr.kraj. 19-Biała (Adamki)-dr.gm. 101906L	3475
101908 L	dr.kraj.19-Biała (Zarutki)-dr.gm.101906L	2376
101909 L	dr.kraj.19-Biała (Zarutki)-dr.gm.101904L	620
101910 L	dr.kraj.19 -Biała-dr.gm.101904L	510
101911 L	dr.kraj.19-Biała (Adamki)-dr.gm.101904L	400

101912 L	dr.kraj.19–Biała (Środkowa)-dr.kraj.63	2005
101913 L	dr.gm Nr 001912L-Biała/Zarutki/dr.gm.Nr 001908L	990
101914 L	dr.gm.101908L –Biała (Zarutki–boczna)	1025
101915 L	dr. Nr 63 –Biała (tartak)-dr.pow.1211L-Biała (nogawica)	925
101916 L	dr.pow.1211L-Biała (Kępista)-dr.pow.1210L	2650
101917 L	dr.gm.101916L-Żabików-dr.pow.1211L	720
101918 L	dr.pow.1211L-Żabików (Ameryka)-dr.pow.1211L	2535
101919 L	dr.pow.1211L-Żabików (kopalnia)-Brzostówiec –dr.pow. 1210L	2025
101920 L	dr.gm.101918L-Żabików (za szkołą)-dr.gm.101919L	770
101921 L	dr.pow.1211L –Bedno –dr.pow.1211L	792
101922 L	dr.pow. 1211L–Bedno -gr.Gminy Ulan-Majorat	2100
101923 L	Radzyń (ul.Płudzińska) –Włóczki –Płudy -dr.pow.1208L	3850
101924 L	dr.pow.1209L-Brzostówiec (szkoła)-Płudy –dr.pow. 1208L	2675
101925 L	dr.pow. 1209L –Brzostówiec –Radowiec62 -Białka(Pod Choiną)-dr.kraj.19	5925
101926 L	dr.pow.1210L–Brzostówiec(cegielnia)-dr.gm.101924L	2271
101927 L	dr.pow.1208L–Jaski –dr.pow.1206 L	1330
101928 L	dr.pow.1206L–Jaski (grunty)-gr.Gminy Ulan (Paskudy)	530
101929 L	dr pow.1208L–Jaski (leśniczówka) - gr. Gminy Kąkolewnica	4350
101930 L	skrzyż. dr.pow. 1206L i 1208L(Główne) ALP Olszewnica-gr. Gm.Ulan (Zakrzew)	625
101931 L	dr.pow.1208L–Główne-gr.Gminy Kąkolewnica	556
101932 L	dr.gm. 101931–Główne ALP-gr. Gminy Kąkolewnica	650
101933 L	dr.pow.1206L-Główne-dr.gm.101931L	690
101934 L	dr.pow.1208L–Płudy –ALP-dr.gm.101932L	3185
101935 L	dr.pow.1208L–Płudy (Starowieś)-dr.gm.101929L	1014

101936 L	PKP Bedlno Radz.-ALP	2950
101937 L	dr.gm. 101929L-ALP –dr. gm.101931L Główne- Żakowola	1350
101938 L	dr.gm.101932L-ALP (kaplica)-gr.Gminy Kąkolewnica	425
101939 L	dr.kraj.19 –Bedlno Radz. (poczta)-dr.pow.PKP	300
101940 L	dr.kraj 19-Bedlno Radz. (podsuwnicowa)- ALP (Płudy)-dr. gm.101934L	4250
101941 L	dr.pow.1230L -Siedlanów (Omelno)-gr.Gminy Drelów	1170
101942 L	dr.pow. 1230L–Siedlanów –Białka(KR)-dr.kraj 19	2882
101943 L	dr.pow.1230L –Siedlanów(Przymiarki)	1060
101944 L	dr.kraj.19 –Białka (SHiUZ)	337
101945 L	dr.kraj.19 –Białka (Folwark)-dr.pow.1230L	1495
101946 L	dr.kraj.19 –Białka (Bialeczka)	900
101947 L	dr.kraj.19 –Białka (Dodatki)-dr.gm. 101025L	1615
101948 L	dr.kraj. 19 –Białka (Zgórkowa)-dr.pow. 1229L -dr.Gm. 101942L	2167
101949 L	dr.pow. 1229L –Ustrzesz (wieś)-dr.pow. 1233L	560
101950 L	dr.pow. 1233L –Ustrzesz (KR) –Stanisów-dr kraj.63	2397
101951 L	dr.pow. 1233L –Ustrzesz (gr.Kozirynek)-dr.kraj. 63	632
101952 L	dr.gm. 101950L -Stasinów	925
101953 L	dr.kraj. 63 –Stasinów (las)-dr. kraj. 63	2305
101954 L	dr.kraj. 63 –Stasinów –Zbulitów Duży -dr.pow.1228L	2130
101955 L	dr.pow. 1227L –Branica (szkoła)	895
101956 L	dr.pow. 1227L –Branica (Antonin)-gr.Gminy Czemierniki	2115
101957 L	dr.gm. 101956L Branica (Antonin) –dr.woj.814	1085
101958 L	dr.pow. 1227L-Branica kol.(linia północna) -dr.pow. 1227L	2998
101959 L	dr.pow. 1227L-Branica kol. (linia południowa) -dr.pow. 1227L	2540

101960 L	dr.gm.101958L –Marynin kol.-dr.pow.1228L (Radzyń, ul.Zbultowska)	1530
101961 L	dr.pow. 1227L –Marynin (wieś)-Radzyń (ul. Polna)	1050
101962 L	(dr.kraj. Nr 63/ dr.pow.Nr 0219L-Olszewnica/Gmina Borki (przebiegfragmentarycznyprzez GminęRadzyń Podlaski tereny ALP)	1300
101963 L	dr. pow.1219L Biała –ALPOlszewnika -Gmina Borki (przebieg fragmentaryczny przez Gminę Radzyń Podlaski tereny ALP)	1525
101964 L	dr.kraj. 19 –PaszkiMałe Kol.-dr.gm.101905L	720
101965 L	dr.pow. 1211L –las (Żabików)-dr.kraj.63 (Biała)	1700
101966 L	dr.woj. 814 –ALP –Branica(Józefów kol.)	1100
101967 L	dr.woj. 814 (zakręt) –Branica(Józefów)-dr.gm. 101956L	3925
101968 L	dr.woj. 814–Kol. Marynin	630
101969 L	dr.kraj. 19–Białka (1)	208
101970 L	dr.pow. 1229L–Zbultów Duży(kol. Pd.) –dr.pow. 1228L	1580
101971 L	dr.gm. 101921L–Bedlno(pn)	1750
101972 L	dr.pow. 1211L –Bedlno (pd)-dr.gm. 101922L	1400
101973 L	dr.pow.1230L-Siedlanów (Zasławne)	1520
101974 L	dr.gm.101924L-Brzostówiec (Kępa)	1560
101975 L	dr.gm.101922L –Kol.Bedlno Pd.-dr.gm.101965L	2000
101976 L	dr.gm. 101972L –Kol.Bedlno Pd.-dr gm. 101975L	825
102246 L	dr. Zbultów Duży –BranicaRadzyńska	2112

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radzyń Podlaski

Biorąc pod uwagę ilościowe wyposażenie Gminy w drogi, można uznać, że na terenie Gminy istnieje dość dobrze rozbudowana sieć dróg. Niestety drogi na terenie Gminy wymagają wielu zabiegów modernizacyjnych.

5.2. Infrastruktura ochrony środowiska

Sieć wodociągowa, kanalizacyjna

Gospodarka wodno-ściekowa w Gminie Radzyń Podlaski jest obecnie tylko częściowo uregulowana. Gmina przy pewnym stopniu zwodociągowania jest niedostatecznie wyposażona w sieć kanalizacji sanitarnej, co zwiększa zagrożenie zanieczyszczenia środowiska naturalnego ściekami bytowymi. Ponad 93 % mieszkańców Gminy posiada dostęp do sieci wodociągowej. Całkowita długość sieci kanalizacyjnej na terenie Gminy wynosi 5,9 km. Podłączone jest do niej 86 budynków, w związku z czym korzysta z niej zaledwie 4,2 % mieszkańców Gminy. Na terenie Gminy funkcjonują przyobiektove biologiczne oczyszczalnie ścieków przy szkołach podstawowych i zespołach szkół o przepustowości 4,5 m³ ścieków/dobę oraz przy o przepustowości 6 m³ ścieków/dobę. Ponadto na terenie Przedsiębiorstwa Przemysłu Paszowego „Bacutil” w Bedlnie Radzyńskim funkcjonuje oczyszczalnia ścieków „bioblok” o przepustowości do 24 m³ ścieków/dobę. Ścieki produkcyjne z gospodarstw rolnych (gnojówka i gnojowica) przechowywane są w gospodarstwach w zbiornikach bezodpływowych i zagospodarowywane są w gospodarstwach we własnym zakresie jako nawóz organiczny.¹⁰ W latach 2004-2010 wybudowano również 448 przydomowych oczyszczalni ścieków o przepustowości 0,8-1,5 m³/dobę.

Tab. 26 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w Gminie Radzyń Podlaski na tle innych jednostek samorządu terytorialnego w powiecie radzyńskim (2014).

Wyszczególnienie	Sieć rozdzielcza w km		Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych w szt.		Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych	Ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną w dam ³
	wodociągowa	kanalizacyjna	wodociągowe	kanalizacyjne	na 1 mieszkańca w m ³	
	stan w dniu 31 XII 2014					
Powiat radzyński	870,0	150,0	12635	3996	28,8	811,0
m. Radzyń Podlaski	43,6	47,1	2294	2172	24,1	582,0
Borki	122,5	14,4	1424	222	21,6	18,0
Czemierniki	86,6	24,8	1040	420	23,8	44,0
Kąkolewnica	127,0	19,8	2002	388	22,5	36,0
Komarówka Podlaska	40,5	10,2	754	272	14,3	29,0
Radzyń Podlaski	135,5	5,9	2012	86	44,3	8,0
Ulan - Majorat	137,7	bd	1491	bd	30,3	bd
Wohyń	176,6	27,8	1618	436	46,5	94,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl

¹⁰ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radzyń Podlaski

W 2014 roku na terenie Gminy 2012 budynków było podłączonych do sieci wodociągowej, pozostałe gospodarstwa wykorzystują własne studnie kopane oraz głębinowe. Udział mieszkańców objętych siecią wodociągową ocenia się na 93,2 %. Długość czynnej sieci wodociągowej wynosi 135,5 km. W tabeli nr 27 wskazano wskaźniki wykorzystania sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014. Wskaźnik wykorzystania sieci wodociągowej oraz wskaźnik wykorzystania sieci kanalizacyjnej, z roku na rok ulega zwiększeniu co wynika z realizowanych inwestycji w tym obszarze. Największy wzrost odnotowano w 2014 roku.

Tab. 27 Wskaźniki wykorzystania sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.

Wyszczególnienie	Wskaźniki wykorzystania sieci w gminie Radzyń Podlaski						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Korzystający z instalacji w liczbie ogółu ludności (%)							
sieć wodociągowa (w %)	84,2	84,3	84,4	84,7	84,9	85,1	93,2
sieć kanalizacyjna (w %)	bd	bd	bd	2,7	3,2	3,8	4,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Gospodarka odpadami

Na terenie Gminy Radzyń Podlaski usługi w zakresie odbioru odpadów komunalnych od właścicieli nieruchomości zamieszkałych i niezamieszkałych świadczy Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. Zgodnie z zawartą umową z Przedsiębiorstwem Usług Komunalnych oraz zapisami zawartymi w Wojewódzkim Planie Gospodarki Odpadami na terenie województwa lubelskiego miejscem zagospodarowania zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania jest Zakład Zagospodarowania Odpadów "Adamki", w m. Biała. Podmiotem świadczącym usługi w zakresie zbiórki ZSEE jest Przedsiębiorstwo Gospodarki Odpadami MB Recycling Sp. z o. o. z siedzibą w Kielcach. Zbiórka zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego prowadzona jest w formie stałej. Punkt przyjmowania sprzętu znajduje się w miejscowości Białka (Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych).¹¹

¹¹ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radzyń Podlaski

5.3. Infrastruktura energetyczna

Energia elektryczna

Przez obszar Gminy Radzyń Podlaski przebiega linia wysokiego napięcia 110 kV do rozdzielni w Białej, łącząca miejscowość Kock przez Białą z miastem Łuków. W planie zagospodarowania przestrzennego Gminy wyznaczony jest również korytarz pod budowę sieci 110 kV od Radzyna w kierunku Międzyrzecza Podlaskiego. Z rozdzielni GPZ wyprowadzone są linie średniego napięcia przebiegające poza obszar Gminy o łącznej długości ok. 70 km oraz sieci niskiego napięcia o łącznej długości 195,3 km. Sieć energetyczna SN i NN wykonane są jako linie napowietrzne, w wyjątkowych wypadkach występują jako kablowe. Na terenie Gminy zlokalizowanych jest 85 stacji transformatorowych.

Sieć gazowa

Sieć gazowa na terenie Gminy jest słabo rozwinięta. Przez teren Gminy Radzyń Podlaski w części zachodniej przechodzi gazociąg wysokiego ciśnienia. W kierunku Radzyna Podlaskiego wyprowadzona jest sieć średniego ciśnienia ze stacjami redukcyjnymi w Białej, jedna dla potrzeb miasta Radzyna Podlaskiego, druga stacja redukcyjno-pomiarowa dla potrzeb gazociągu średniego ciśnienia biegnącego przez południowo-wschodnie tereny Gminy w kierunku Wohynia, docelowo do Parczewa. W ostatnich latach wykonana została rozbudowa sieci w kierunku Białki i Bedlna Radzyńskiego, istniejący układ sieci przesyłowych umożliwi rozbudowę sieci i zaopatrywanie w gaz ziemny teren całej Gminy Radzyń Podlaski.

Wg danych GUS w roku 2014 na terenie Gminy Radzyń Podlaski łączna długość czynnej sieci gazowej wynosiła 11,17 km. Liczba czynnych przyłączy do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych wynosi 43. Liczba odbiorców gazu z terenu Gminy wynosiła 130 mieszkańców. Pozostali mieszkańcy Gminy w coraz szerszym zakresie korzystają z gazu w butlach gazowych.

Tab. 28 Odbiorcy i zużycie gazu w gospodarstwach domowych.

	Odbiorcy i zużycie gazu w gospodarstwach domowych						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
odbiorcy gazu (gos. dom.)	28	30	33	33	37	38	39
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem (gos.dom)	17	17	24	20	28	29	30
zużycie gazu (tys.m ³)	42,70	41,90	51,20	51,50	52,5	74,4	62,0
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań	40,7	35,1	44,7	43,1	48,0	69,2	56,6

(tys.m ³)							
Ludność korzystająca z sieci gazowej (osoba)	62	103	113	112	125	128	130

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS, www.stat.gov.pl

5.4 Infrastruktura telekomunikacyjna

Powszechny dostęp do Internetu na terenie Gminy należy uznać jako wymagający poprawy. Obecnie większość szkół podstawowych i gimnazjum wyposażonych jest w komputery z dostępem do Internetu. Według danych z GUS w 2012 r., Gmina Radzyń Podlaski osiągnęła wskaźnik 4,98 % (5 uczniów na 1 komputer) pod względem ilości uczniów szkół podstawowych przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów. Mniej korzystna sytuacja jest w kontekście uczniów gimnazjum. W tym przypadku wskaźnik ma wartość 9,33 %. Samorząd realizuje ustawowe obowiązki związane z udostępnianiem informacji przez Internet (Biuletyn Informacji Publicznej, ogłoszenia o przetargach, informacje o urzędzie, sposobie i trybie załatwiania spraw, archiwizacja danych). Poziom komputeryzacji i informatyzacji oraz dostęp do Internetu odgrywa zatem istotną rolę w sferze edukacji, rozwoju, przepływie informacji i znacząco wpływa na rozwój Gminy.

Wspólnie z Marszałkiem Województwa Lubelskiego Gmina przystąpiła do realizacji projektu „Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w woj. lubelskim”, którego celem było zapewnienie bezpłatnego dostępu do Internetu oraz niezbędnych urządzeń i oprogramowania dla gospodarstw domowych z terenu 47 Gmin i 2 Powiatów województwa lubelskiego, zagrożonych wykluczeniem z aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym, ze względu na trudną sytuację materialną lub niepełnosprawność.

Na terenie Gminy Radzyń Podlaski głównym dostawcą usług telekomunikacyjnych jest Telekomunikacja Polska S.A. oraz firma „Multimedia S.A.”, które oferują stacjonarne usługi telekomunikacyjne.

5.5 Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA
<ul style="list-style-type: none">
• Zły stan techniczny części dróg w szczególności powiatowych , brak wydzielonych pasów ruchu na jezdniach dla pieszych i rowerzystów, brak chodników i dostatecznego oświetlenia dróg w niektórych miejscowościach, brak ścieżek rowerowych.
<ul style="list-style-type: none">
• Brak rozwiniętej sieci kanalizacyjnej.
<ul style="list-style-type: none">
• Słabo rozwinięta sieć gazowa.

6. ZARZĄDZANIE

Zarządzanie w samorządzie gminnym jest kluczowym czynnikiem warunkującym jej rozwój w oparciu o istniejący potencjał, zasoby oraz możliwości rozwojowe. Są one przede wszystkim zidentyfikowane w diagnozie strategicznej i stanowią fundament do sformułowania strategicznych celów rozwojowych Gminy. Główne priorytety, na które powinien być położony nacisk w procesie zarządzania gminą dotyczą w szczególności:

- doskonalenia umiejętności planowania i zarządzania strategicznego w gminie, w tym zarządzania projektami,
- wdrożenia nowoczesnych zasad zarządzania zasobami ludzkimi w urzędzie,
- podniesienia poziomu świadczenia usług publicznych poprzez wypracowanie odpowiednich standardów, oceny kosztów i doskonalenia efektywności,
- doskonalenia struktur organizacyjnych oraz procedur działania administracji gminnej z perspektywy realizacji celów strategicznych,
- wykształcenia modelowego systemu komunikacji z mieszkańcami, organizacjami społecznymi, przedsiębiorcami.

Rolą kierownictwa Gminy jest uwzględnienie tych priorytetów w formułowaniu i wdrażaniu modelu zarządzania jednostką gminną.

Główne obszary, w których konieczne jest wdrożenie profesjonalnego modelu zarządzania publicznego w gminie dotyczą:

- zarządzania strategicznego i finansowego,
- organizacji i funkcjonowania urzędu,
- zarządzania kadrami,
- zarządzania usługami publicznymi, w tym komunalnymi,
- zarządzania partycypacją społeczną i stymulowaniem rozwoju społecznego,
- stymulowaniem rozwoju gospodarczego,
- zarządzania projektami,
- współpracą między jednostkami samorządu terytorialnego,
- etyką i zapobieganiem zjawiskom korupcji¹².

6.1. Finanse Gminy

Finanse Gminy Radzyń Podlaski obejmują wiele dziedzin, związanych z zakresem zadań gminnych jako jednostki samorządu terytorialnego. Dochody jednostek samorządu terytorialnego mogą mieć charakter bieżący lub majątkowy. Wśród dochodów bieżących najważniejszymi pozycjami są przede wszystkim wpływy z różnego rodzaju podatków i opłat oraz subwencje i dotacje celowe z budżetu państwa.

Dochody budżetowe Gminy Radzyń Podlaski w latach 2008 – 2014 były zróżnicowane lecz z istotną tendencją wzrostową. Na koniec 2014 roku dochody ogółem wyniosły 25461158,34 zł i były wyższe w porównaniu do roku 2008 o 6 970 583,53 zł, tj. o 37,7 %. Generalnie powodem wzrostu dochodów Gminy w porównaniu do 2008 roku było zwiększenie wpływów z tytułu środków pozyskiwanych z Unii Europejskiej.

Również po stronie wydatków budżetowych można zaobserwować trend wzrostowy.

¹² Szerzej: Zarządzanie w samorządzie terytorialnym. Najlepsze praktyki, Program rozwoju instytucjonalnego, red. M. Zawicki, S. Mazur, J. Bober, MSAP, Kraków 2004.

W 2014 roku osiągnięty został szczyt wydatków na poziomie ponad 25 milionów złotych. W 2013 r. odnotowano rekordowy udział wydatków inwestycyjnych wynoszący 22,4 % całkowitych wydatków budżetowych. Na ten wynik z pewnością miała wpływ realizacja inwestycji współfinansowanych ze środków zewnętrznych (głównie z funduszy europejskich).

Szczegółowe informacje na temat dochodów i wydatków Gminy Radzyń Podlaski zawarte są w poniższej tabeli.

Tab. 29 Wybrane dochody budżetowe i wydatki Gminy Radzyń Podlaski w latach 2008 -2014.

Dochody budżetu Gminy Radzyń Podlaski w latach 2008-2014							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
dochody ogółem	18490574,81	19630846,51	20380053,48	20901844,43	22826202,51	23095709,18	25461158,34
dochody własne	5540063,74	5241073,06	5162595,73	5278863,47	5706979,83	6723247,18	8268641,25
dotacje ogółem (celowe + dotacje paragrafy 200, 620)	-	4109777,45	4992644,75	4822357,96	5687564,68	4963647,00	6503375,09
subwencje ogólne	9133688,00	10279996,00	10224813,00	10800623,00	11431658,00	11408815,00	10689142,00
subwencje na zadania oświatowe	5578844,00	5943720,00	6133011,00	6604560,00	6768979,00	6570411,00	6335805,00
dochody ogółem na 1 mieszkańca	2301,40	2444,69	2522,28	2597,15	2832,74	2879,76	3166,02
dochody własne na 1 mieszkańca	689,83	652,69	638,94	655,92	708,24	838,31	1028,18
Wydatki z budżetu Gminy							
wydatki ogółem	16735896,51	20050748,61	20560886,04	19754765,18	23971841,32	25663031,73	28199788,17
wydatki majątkowe ogółem	2631331,13	5839134,82	4871419,09	2712974,31	5102550,60	5758477,45	5239946,46
wydatki majątkowe inwestycyjne	2631331,13	5839134,82	4871419,09	2712974,31	5102550,60	5758477,45	5239946,46
wydatki bieżące ogółem	14104565,38	14211613,79	15689466,95	17041790,87	18869290,72	19904554,28	22959841,71
wydatki bieżące na wynagrodzenia	5705503,12	6041313,75	6624578,14	7485163,87	8431568,79	8714940,62	9824906,70
wydatki ogółem na 1 mieszkańca	2083,91	2496,98	2544,66	2454,62	2974,941	3199,88	3506,56

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS, www.stat.gov.pl/bdl

Odpowiednia wielkość dochodów budżetowych Gminy Radzyń Podlaski przekłada się także na stosunkowo dobrą pozycję tej Gminy w tym zakresie w porównaniu do innych gmin powiatu radzyńskiego. Analiza budżetów gmin powiatu radzyńskiego za 2014 rok wskazuje, iż w porównaniu do pozostałych gmin powiatu gmina Radzyń Podlaski jest sklasyfikowana na pierwszym miejscu w grupie gmin wiejskich powiatu.

Szczegółowe dane dotyczące struktury dochodów Gminy Radzyń Podlaski w 2014 roku na tle innych gmin powiatu radzyńskiego prezentuje poniższa tabela.

Tab. 30 Struktura dochodów budżetu Gminy Radzyń Podlaski na tle innych gmin powiatu radzyńskiego w 2014 roku.

GMINY POWIATU RADZYŃSKIEGO	w tym																
	DOCHODY WŁASNE											dotacje celowe z budżetu państwa		subwencja ogólna z budżetu państwa			
	Ogółem	w tym										razem	w tym		razem	w tym część oświatowa	
		razem	udziały w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa		podatek od nieruchomości	podatek rolny	podatek od środków transportowych	podatek od czynności cywilno-prawnych	opłata skarbową	dochody z majątku	wpływy z usług		na zadania w zakresie administracji rządowej	na zadania własne			
		osób prawnych	osób fizycznych														
		w tys. zł															
m. Radzyń Podlaski	46725,6	27270,2	10194,6	529,7	9664,9	7131,3	154,4	729,6	397,2	381,4	2304,7	1117,7	7807,1	5113,9	2693,2	9303,5	8522,8
Borki	20311,2	3943,0	1324,6	9,1	1315,5	593,7	426,4	5,3	52,2	9,8	614,0	79,7	4003,1	3134,9	868,2	10359,8	5664,7
Czemierniki	14474,9	3199,3	1263,4	36,9	1226,5	342,4	484,6	46,3	26,9	9,6	66,5	189,0	2761,0	2091,5	669,5	7345,1	4600,7
Kąkolewnica	24682,5	5777,0	2423,3	9,4	2413,9	549,7	651,8	595,4	63,2	20,6	114,2	413,3	5127,4	4061,6	1065,8	11999,6	7157,3
Komarówka Podlaska	14702,8	3462,1	1094,9	16,7	1078,2	334,6	635,4	24,8	28,5	13,3	193,5	313,1	2774,7	2068,6	706,2	7355,8	4347,8
Radzyń Podlaski	25461,2	8268,6	2318,7	32,0	2286,7	2350,9	765,7	267,7	108,9	8,8	57,5	751,4	4728,1	3673,0	1055,1	10689,1	6335,8
Ulan - Majorat	20398,7	4317,8	1471,1	4,8	1466,3	581,4	459,7	281,2	47,4	16,7	109,4	17,6	3754,9	3020,8	734,1	9799,4	5853,3
Wołyń	22457,6	5858,0	1796,6	143,9	1652,7	1694,5	1022,4	60,9	48,8	16,8	60,2	12,8	4921,8	3530,3	1391,5	9762,3	5956,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z GUS, BDL 2014

6.2. Planowanie strategiczne

Praktyka planowania strategicznego oraz jakość dokumentów strategicznych również decyduje o jakości rządzenia w gminie. Dotychczasowa polityka rozwoju gminy prowadzona jest w oparciu o Strategię Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2009 – 2015.

Planowanie strategiczne rozwoju Gminy Radzyń Podlaski prowadzone jest systematycznie od wielu lat. Wyrazem tego rodzaju polityki podjętej przez Gminę są wypracowane i wdrożone niżej wymienione dokumenty strategiczne:

1. Strategia Rozwoju Lokalnego Gminy Radzyń Podlaski na lata 2009-2015.
2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radzyń Podlaski.
3. Roczny Program Współpracy Gminy Radzyń Podlaski w z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami o których mowa w art.3 ust.3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie na rok 2016.
4. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Radzyń Podlaski.
5. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Radzyń Podlaski na lata 2016-2026.

W latach 2009 -2015 na terenie Gminy Radzyń Podlaski zrealizowano szereg inwestycji przy współfinansowaniu środków unijnych takich jak:

- budowa kanalizacji sanitarnej grawitacyjno-tłocznej z przyłączami w miejscowości Radowiec,
- modernizacja 8 oddziałów przedszkolnych przy szkołach podstawowych w ZS w Zabelu, ZS w Białce, ZS w Białej, SP w Żabikowie, SP w Brzostówcu poprzez: organizacje placów zabaw, dostosowanie pomieszczeń, zakup wyposażenia do kuchni i wyposażenia do utrzymania czystości w pomieszczeniach, zakup sprzętu multimedialnego i ICT, zakup zabawek ,pomocy dydaktycznych oraz mebli,
- remont budynku Centrum Młodzieżowego z częścią OSP w Żabikowie,
- roboty remontowe przy wymianie pokrycia dachowego i docieplenia ścian budynku świetlicy wiejskiej w Brzostówcu,
- budowa placu zabaw w Branicy Radzyńskiej - Kolonii,
- modernizacja Domu Ludowego w Ustrzeszy,
- budowa placu zabaw w Zbulitowie Dużym,
- budowa placu zabaw w Płudach,
- budowa boiska wielofunkcyjnego w Zbulitowie Dużym,
- remont Domu Ludowego w Bedlnie,
- budowa zbiornik wyrównawczego i wymiana zestawu hydroforowego na ujęciu wody w Branicy Radzyńskiej – Kolonii,
- budowa świetlicy wiejskiej w Branicy Radzyńskiej-Kolonii,
- budowa kompleksu rekreacyjno-sportowego we wsi Ustrzesz,

- adaptacja i remont budynku gminnego oraz zagospodarowanie terenu wokół obiektu pod utworzenie Centrum Rekreacyjno – Kulturalnego w Branicy Radzyńskiej,
- remont Domu Ludowego w Zbulitowie Dużym,
- remont Domu Ludowego w Stasinowie,
- zakup środków transportu na potrzeby Gminy Radzyń Podlaski,
- poprawa bazy dydaktyczno – sportowej w placówkach oświatowych na terenie Gminy.

6.3. Promocja gminy

Promocyjna działalność gminy to jeden ze sposobów wspierania rozwoju lokalnego. Gmina Radzyń Podlaski nie posiada opracowanej strategii promocyjnej. Gmina stosuje różnorodne metody i narzędzia promocyjne. Podstawowym narzędziem promocji gminy jest oficjalna strona internetowa (<http://www.radzynpodlaski.pl>). Jest ona obszernym źródłem informacji na temat gminy i jej działalności. Stanowi również narzędzie do komunikacji pomiędzy mieszkańcami a władzami. Odwiedzając stronę, można uzyskać informacje na temat Urzędu Gminy, Rady Gminy, inwestycji i projektów unijnych czy ochrony środowiska, jak również aktualnych wydarzeń gminy. Kolejnym narzędziem służącym promocji jest wirtualny przewodnik po obszarze Gminy Radzyń Podlaski. Wydarzenia gminne promowane są na stronie powiatu radzyńskiego oraz na stronie internetowej www.radzyninfo.pl, na której zamieszczane są informacje dotyczące aktualnych wydarzeń w gminie. Na materiały promocyjne gminy składają się, materiały reklamowe, ulotki oraz foldery.

W Gminie Radzyń Podlaski co roku organizowanych jest szereg imprez kulturowych, sportowych, które mają wpływ na integrację lokalnej społeczności, kultywowaniu tradycji oraz zwiększaniu atrakcyjności i promocji regionu tj.:

- Gminny Dzień Dziecka,
- Gminne Zawody Sportowo-Pożarnicze,
- Dożynki Gminne,
- Gminne Obchody Dnia Strażaka,
- Gminna Wigilia,
- Gminny Dzień Kobiet.
- Zadania realizowane w ramach inicjatyw lokalnych.

6.4. Kapitał społeczny

Organizacje pozarządowe i stowarzyszenia działające na terenie Gminy Radzyń Podlaski

Oprócz sektora prywatnego i publicznego bardzo dużą rolę w oddziaływaniu na rzecz mieszkańców oraz integracji i aktywizacji społecznej odgrywają organizacje pozarządowe. Fakt, iż działają one w interesie publicznym sprawia, że ich współpraca

z gminą zwiększa skuteczność podejmowanych działań. Pod pojęciem organizacji pozarządowych rozumie się podmioty utworzone do realizacji powszechnie użytecznych celów, przy czym forma tych podmiotów, zasady ich powstawania i funkcjonowania ujęte są w ramach obowiązującego prawa. Obecnie obowiązujące przepisy dopuszczają dwie formy organizacyjne: stowarzyszenia i fundacje.

Aktywność społeczna mieszkańców wyraża się m. in. poprzez podejmowanie inicjatywy w kwestii zakładania fundacji i stowarzyszeń. W 2014 roku liczba organizacji społecznych działających na obszarze Gminy Radzyń Podlaski wynosiła 22. W roku 2014 liczba organizacji nieznacznie wzrosła, co oznacza że mieszkańcy chcą działać na rzecz lokalnej społeczności i są otwarci na współpracę.

Tab. 31 Organizacje działające na terenie Gminy Radzyń Podlaski.

Lp.	Nazwa organizacji	Działania	Nr KRS
1.	Uczniowski Klub Sportowy Eko-Traper przy Szkole Podstawowej w Żabikowie	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.	
2.	Gminny Ludowy Klub Sportowy „Unia ” w Żabikowie	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.	
3.	Stowarzyszenie „Kołowrotek”	Celem stowarzyszenia jest: wspieranie wszechstronnego rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego społeczeństwa Gminy Radzyń Podlaski, działanie na rzecz upowszechniania kultury fizycznej i sportu, działanie na rzecz nauki, edukacji, oświaty, wychowania i wypoczynku, działanie na rzecz aktywizacji i integracji mieszkańców wsi i promocja środowiska lokalnego, działanie na rzecz aktywizacji i integracji społeczności zespołu szkół w Białce, wspieranie podnoszenia poziomu kształcenia uczniów zespołu szkół w Białce oraz rozwój działalności kulturalnej i oświatowej, ochrona środowiska naturalnego.	KRS: 0000464368
4.	Klub Strzelecki Grot Radzyń Podlaski	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.	KRS: 0000401959
5.	Stowarzyszenie Ziemi Branickiej	Rozwijanie i pomnażanie dorobku kultury, realizowanie, wspieranie i rozbudzanie inicjatyw obywatelskich na rzecz rozwoju społecznego i kulturalnego, aktywizacja i integracja mieszkańców wsi i promocja lokalnego środowiska, upowszechnianie działań wszechstronnego rozwoju, edukacji, wychowania i promocji oraz zagospodarowania czasu wolnego dzieci,	KRS: 0000383680

		<p>młodzieży i dorosłych, prowadzenie działalności kulturalnej i oświatowej, promocja walorów wsi Branica Radzyńska Kolonia i jej okolic z wykorzystaniem do rozwoju społeczno-kulturalnego i gospodarczego, oświaty regionalnej i turystyki, integrowanie środowiska, w tym osób niepełnosprawnych, służące pomocy rodzinie, przeciwdziałaniu i zapobieganiu wszelkim patologiom społecznym, wspieranie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju: społecznego, kulturalnego, gospodarczego wsi, wdrażanie programów ukierunkowanych na rozwój gospodarczy w szczególności wspieranie drobnej przedsiębiorczości na wsi.</p>	
6.	Klub Sportowy „Płudzianka Płudy”	Wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej i sportu.	KRS:0000425304
7.	Stowarzyszenie dla Zabiela „Zaścianek”	Rozwijanie i pomnażanie dorobku kultury, realizowanie, wspieranie i rozbudzanie inicjatyw obywatelskich na rzecz rozwoju społecznego i kulturalnego, aktywizacja i integracja mieszkańców wsi i promocja lokalnego środowiska, upowszechnianie działań wszechstronnego rozwoju, edukacji, wychowania i promocji oraz zagospodarowania czasu wolnego dzieci, młodzieży i dorosłych, prowadzenie działalności kulturalnej i oświatowej, promocja walorów wsi Zabiele i sąsiednich miejscowości z wykorzystaniem do rozwoju społeczno-kulturalnego, oświaty regionalnej i turystyki, integrowanie środowiska, w tym osób niepełnosprawnych, służące pomocy rodzinie, przeciwdziałaniu i zapobieganiu wszelkim patologiom społecznym, wspieranie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju: społecznego, kulturalnego gospodarczego wsi	KRS: 0000403960
8.	Stowarzyszenie Białe Róże w Białej	Zagospodarowanie przestrzeni i obiektów publicznych, wspieranie inicjatyw wiejskich, ochrona środowiska naturalnego, kultywowanie tradycji regionu, promowanie zdrowego stylu życia, uczestniczenie w programach pomocowych UE, działania wspomagające tworzenie kół zainteresowań w miejscowości Biała, inicjowanie i organizowanie działalności kulturalnej, organizowanie imprez dla lokalnej społeczności, działalność na rzecz gospodarstw wiejskich, opracowywanie	0000345244

		własnych projektów rozwoju wsi, działalność na rzecz upowszechniania aktywnego wypoczynku mieszkańców, współpraca z władzami samorządowymi województwa, powiatu, gminy, wspieranie działań szkoły i stworzenie warunków zabezpieczających czas pozalekcyjny dzieci i młodzieży, organizowanie dogodnych warunków życia dla ludzi starszych, niepełnosprawnych.	
9.	Stowarzyszenie „Czerwone Korale” w Zabieli		
10.	Koło Regionalne w Białej		
11.	Radzyński Klub Karate „RAPTOR” w Białce		
12.	Ochotnicza Straż Pożarna w Branicy Radzyńskiej Kolonii	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS: 0000281739
13.	Ochotnicza Straż Pożarna w Brzostówce	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS: 0000024553
14.	Ochotnicza Straż Pożarna w Bedlnie	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS: 0000287148
15.	Ochotnicza Straż Pożarna w Paszkach Dużych	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS: 0000265921
16.	Ochotnicza Straż Pożarna w Paszkach Małych	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS: 0000288944

17.	Ochotnicza Straż Pożarna w Płudach	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS: 0000265650
18.	Ochotnicza Straż Pożarna w Siedlanowie	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS: 0000288807
19.	Ochotnicza Straż Pożarna w Ustrzeszy	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS: 0000287297
20.	Ochotnicza Straż Pożarna w Żabikowie	Prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom oraz współdziałanie w tym zakresie z Państwową Strażą Pożarną. Udział w akcjach ratowniczych (pożarach, zagrożeniach ekologicznych, klęsk).	KRS: 0000287320

Źródło: www.ngo.pl

6.5. Identyfikacja podstawowych problemów w obszarze

ZARZĄDZANIE
<ul style="list-style-type: none"> • Liczba osób korzystających z opieki społecznej. • Małe zaangażowanie lokalnego społeczeństwa w działalność gminy.

III. ANALIZA SWOT

Zasadniczym celem strategicznym każdego regionu jest zapewnienie jak najlepszego poziomu życia swoim mieszkańcom, dzięki wykorzystaniu zasobów regionu w którym żyją. Efektywność realizacji tego celu wymaga dokonania właściwej oceny potencjału regionu, wybrania kierunków rozwoju oraz spełnienia przez ten region określonej misji.

Istota analizy SWOT, której nazwa pochodzi od pierwszych liter wyrazów, tj.:

- **Strengths** - silne strony,
- **Weaknesses** – słabe strony,
- **Opportunities** – szanse,
- **Threats** – zagrożenia,

srowadza się do oceny zasobów społeczno-ekonomicznych danej jednostki w świetle pojawiających się w jej otoczeniu szans i zagrożeń.

Nazwa „SWOT” wskazuje jednocześnie na kolejność analizowania określonych czynników, a więc w pierwszym rzędzie na przedstawieniu atutów i słabości samorządu terytorialnego, odnosząc je następnie do okazji i zagrożeń występujących w jego środowisku zewnętrznym. Kolejność ta może być jednak odwrócona, przez co bada się zagrożenia oraz szanse jakie stwarza otoczenie na tle silnych i słabych stron jednostki samorządu terytorialnego (analiza TOWS). W związku z dużą ilością uwzględnianych czynników, w celu zwiększenia przejrzystości badania, można je odpowiednio pogrupować. Stąd przykładowo można wyróżnić takie dziedziny jak: finanse (np. struktura dochodów, stan zadłużenia), organizacja (np. struktura organizacyjna urzędu, zasoby kadrowe, działania marketingowe), gospodarka (np. liczba i struktura przedsiębiorstw, poziom zatrudnienia i bezrobocia), infrastruktura (np. stan dróg, sieci kanalizacyjnych, posiadany zasób mieszkaniowy, liczba szkół i przedszkoli), zagospodarowanie przestrzenne i środowisko (np. stan urbanizacji, emitowane zanieczyszczenia).

W przypadku jednostek samorządu terytorialnego analizowane grupy czynników rozumiane są następująco:

- **silne strony jednostki**, czyli wewnętrzne czynniki pozytywne, to głównie unikalne zasoby, wartości, umiejętności oraz inne aspekty odróżniające dany samorząd terytorialny od pozostałych jednostek, szczególnie tych sąsiadujących. Zaliczyć do nich można przykładowo: niski poziom zadłużenia, wysoka jakość obsługi interesantów, liczne boiska i parki zieleni itp.;
- **słabe strony**, rozumiane jako wewnętrzne czynniki negatywne, do których należą atrybuty funkcjonowania jednostki zmniejszające jej sprawność, skuteczność czy dynamikę rozwoju, np. niski poziom dochodów własnych, słabe wykształcenie pracowników urzędu, przestarzała infrastruktura wodno-ściekowa, itp.;
- **szanse** (zewnętrzne czynniki pozytywne), czyli wszystkie procesy zachodzące w bliższym lub dalszym otoczeniu jednostki, które mogą w przyszłości wpłynąć pozytywnie na jej rozwój, np. możliwości wykorzystania środków unijnych, planowane zmiany ustawowe;

- **zagrożenia**, czyli zewnętrzne czynniki negatywne, pod pojęciem których rozumie się wydarzenia i procesy zachodzące w otoczeniu jednostki, mające negatywny wpływ na jej działalność. Stąd zagrożenia utrudniają możliwości rozwojowe danego samorządu, np. kryzys w sektorze finansów publicznych.

Wykonana w ten sposób analiza SWOT może mieć zastosowanie między innymi w konstruowaniu strategii działalności jednostki samorządu terytorialnego. Można bowiem wyróżnić cztery podstawowe warianty strategiczne, tj.:

1. **Strategia SO (agresywna)**, której celem jest wykorzystanie szans będących w otoczeniu jednostki, bazując na jej mocnych stronach. Jest to więc strategia dynamicznego, często skokowego rozwoju, przejawiająca się między innymi w wysokim wzroście inwestycji, wysokiej absorpcji środków unijnych dzięki pracy i zaangażowaniu pracowników urzędu;
2. **Strategia WO (konkurencyjna)**, której celem jest przewycięzenie słabości bądź ich uniknięcie poprzez wykorzystanie możliwości pojawiających się w otoczeniu, np. zmniejszenie poziomu zadłużenia, współpraca z innymi samorządami, wykorzystanie środków unijnych;
3. **Strategia ST (konserwatywna)**, rozumiana jako wykorzystywanie mocnych stron danego samorządu terytorialnego w celu zminimalizowania bądź uniknięcia zagrożeń, np. wykorzystanie partnerstwa publiczno-prywatnego, opracowanie właściwego planu zagospodarowania przestrzennego;
4. **Strategia WT (defensywna)**, która polega na ograniczaniu wewnętrznych słabości oraz unikaniu potencjalnych zagrożeń ze strony otoczenia, np. reorganizacja struktur samorządowych w celu redukcji kosztów, ograniczenie wydatków inwestycyjnych i dalszego zadłużania się.

Na podstawie przeprowadzonych analiz strategicznych, w tym analizy SWOT oraz w oparciu o wyniki warsztatów z udziałem przedstawicieli lokalnej społeczności wynika, iż Gmina w przyszłym okresie powinna przyjąć strategię KONKURENCYJNA.

Analiza SWOT stanowi też często pierwszy krok w kierunku absorpcji środków unijnych. Jest ona podstawą studium wykonalności projektu. Umożliwia ona zdefiniowanie rzeczywistych potrzeb jednostki, przez co pozyskiwane środki będą przyczyniały się do jej faktycznego rozwoju i wkomponowywały się w całościową strategię działalności JST. Analiza SWOT może być również wielce przydatna w przeprowadzaniu programów restrukturyzacyjnych, które mogą dotyczyć zmiany formy prawnej czy organizacyjnej funkcjonujących w samorządzie jednostek publicznych.

Analiza SWOT dla Gminy Radzyń Podlaski została opracowana w trakcie konsultacji społecznych z udziałem przedstawicieli lokalnej społeczności oraz pod kierunkiem eksperta zewnętrznego. Jest wynikiem spostrzeżeń pracowników Urzędu Gminy, lokalnych liderów i mieszkańców oraz podsumowaniem części diagnostycznej opracowania.

Analiza została przeprowadzona w następujących obszarach strategicznych:

- przestrzeń i środowisko,
- sfera społeczna,
- infrastruktura społeczna
- sfera gospodarcza,
- infrastruktura techniczna,
- zarządzanie.

Poniżej zamieszczono tabelaryczną prezentacją wyników przeprowadzonych warsztatów strategicznych, dotyczących analizy SWOT strategii.

PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - duża powierzchnia lasów, - piękne krajobrazy, - rezerwat przyrody Czapliniec, - pomniki przyrody, - zabytki wpisane do Rejestru Zabytków, - współpraca w zakresie turystyki z organizacjami pozarządowymi oraz Radzyńską Krainą Serdeczności, 	<ul style="list-style-type: none"> - niewielka ilość infrastruktury i bazy turystycznej, - niewielka ilość gospodarstw turystycznych, - brak współpracy z zakładami, firmami i instytucjami w zakresie ochrony środowiska, - brak szlaków bezpiecznej turystyki rowerowej, - słaba promocja gminy w zakresie zasobów kulturowych oraz obiektów przyrodniczych, - brak chodników, - mała liczba placów zabaw, ,
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - rozwój turystyki i agroturystyki, - uruchomienie linii PKP, - wprowadzenie projektu w zakresie OZE, - folder turystyczny gminy, - utworzenie ścieżek rowerowych - tworzenie miejsc biwakowych i rekreacyjnych dla dzieci i młodzieży. 	<ul style="list-style-type: none"> - odpływ ludzi młodych i wykształconych poza granicę gminy, - bariery architektoniczne, - przepisy utrudniające remonty budowli zabytkowych, - powstanie inwestycji szkodzących środowisku i lokalnemu osadnictwu

SFERA SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - osiedlenie się mieszkańców miast na wsi, - szeroka działalność GOPS, - wsparcie UG w postaci organizacji robót publicznych, - dobra organizacja wypłat z programu 500+ i innych świadczeń. 	<ul style="list-style-type: none"> - brak miejsc pracy, - niż demograficzny, - starzenie się społeczeństwa, - brak półkolonii dla dzieci wiejskich, - wyjazd ludzi młodych z terenu gminy w celu poszukiwania pracy, - brak wystarczających środków na wypoczynek dla dzieci, - duże obciążenia socjalne budżetu gminy,
SZANSE	ZAGROŻENIA

<ul style="list-style-type: none"> - powstanie nowych miejsc pracy, - dodatni przyrost naturalny, - program 500+ i inne świadczenia, - aktywizacja osób będących w trudnej sytuacji na rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> - alkoholizm, narkomania, - brak miejsc pracy, - eurosieroctwo
--	--

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - Kluby Sportowe - funkcjonowanie OSP, - funkcjonowanie oddziałów przedszkolnych w szkołach oraz przedszkola w Zabieliu - liczne boiska sportowe, place zabaw, - domy ludowe, - nauczanie dodatkowego j. obcego w Szkole Podstawowej w Żabikowie od klasy I, - bliska odległość ośrodków szkolnictwa wyższego (Lublin, Siedlce, Biała Podlaska), - dobrze rozwinięta sieć bibliotek publicznych, - tworzenie i wdrażanie programów pomocowych, - spadek poziomu ubóstwa, - organizacja imprez kulturalno-rozrywkowych, - istniejące stowarzyszenia i zespoły, - dobre wyposażenie szkół w sprzęt komputerowy. 	<ul style="list-style-type: none"> - niska świadomość społeczności lokalnej w zakresie dbałości o mienie wspólne, - brak zasobów mieszkaniowych (lokali socjalnych), - odpływ ludzi wykształconych, - brak ścieżek rowerowych, - brak gminnego ośrodka kultury, - mało miejsc pracy, - brak bazy noclegowej na terenie gminy, - słabe połączenie komunikacyjne
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - stworzenie miejsc pracy dla animatorów kultury i wychowawców świetlicowych, - podtrzymywanie tradycji lokalnej, - integracja społeczna, - profilaktyka społeczna, - pozyskanie funduszy unijnych, - dynamiczni liderzy społeczni, - możliwość utworzenia lokali socjalnych 	<ul style="list-style-type: none"> - odpływ ludności z terenów wiejskich, - wzrost patologii społecznej, zagrożenia alkoholowe, - brak progów zwalniających i chodników w miejscach najbardziej uczęszczanych przez dzieci

STREFA GOSPODARCZA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - bliska odległość od Lublina, Siedlec, granicy Polski, - duża ilość zasobów leśnych, 	<ul style="list-style-type: none"> - mało zakładów pracy na terenach gminnych, - mała opłacalność upraw, niskie ceny skupu

<ul style="list-style-type: none"> - współpraca gminy z lokalnymi przedsiębiorcami, - rozwój branży transportowej, - stosowanie alternatywnych źródeł energii, - piękne krajobrazy, czyste powietrze, - liczne zabytki (Białka, Żabików, Branica Radzyńska) - duże zasoby siły roboczej, - montaż ekologicznych szamb 	<ul style="list-style-type: none"> owoców, - brak chętnych do pracy przy zbiorach, - rozdrobnienie gospodarstw rolnych, - słaba klasa ziemi w części Gminy - brak informacji o istniejącej bazie agroturystycznej, - brak zbiorników wodnych do celów rekreacji, - brak stałych punktów skupu produktów rolnych, - brak zakładów przetwórczych, - mało szkoleń dla rolników,
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - rozwój agroturystyki, - rozwój rolnictwa ekologicznego, - stworzenie strefy ekonomicznej, - możliwość sprzedaży przetworzonych produktów rolnych, - budowa ścieżek rowerowych, - zagospodarowanie dzikich wysypisk śmieci 	<ul style="list-style-type: none"> - brak inwencji, przedsiębiorczości wśród mieszkańców, - wyjazdy młodych ludzi do większych miast i za granicę Polski, - ustawa o obrocie ziemią, - nieopłacalność produkcji rolnej.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - drogi krajowe 19, 63 - Zakład Zagospodarowania Odpadów Komunalnych na terenie gminy, - chęć współpracy gminy z powiatem w zakresie infrastruktury drogowej, - dobrze rozwinięta sieć światłowodowa, - dobra organizacja gospodarki odpadami, - dobrze wyposażony park maszynowy umożliwiający wykonanie prac we własnym zakresie, - dobry dostęp do Internetu, - położenie okoliczne (z każdej miejscowości blisko do centrum miasta) 	<ul style="list-style-type: none"> - brak kanalizacji, - słaba nawierzchnia dróg powiatowych, - brak terenów przeznaczonych do wykorzystania przemysłowego - mało chodników i ścieżek rowerowych, - brak zatoczek przy budynkach użyteczności publicznej . - słabe oznakowanie domów.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - rozbudowa DK 19 i 63, - uruchomienie linii kolejowej, - zmiana ustawy o farmach wiatrowych, - rozbudowa sieci gazowej, - możliwość utworzenia stref ekonomicznych i wzrost ich atrakcyjności poprzez rozbudowę dróg krajowych, - rozbudowa sieci sanitarnej, - konieczność budowy 3 stacji uzdatniania 	<ul style="list-style-type: none"> - wiele dróg nie przystosowanych do ruchu sprzętu ciężkiego, - wyeksploatowanie infrastruktury technicznej, - zły stan dróg powiatowych i zwiększenie się liczby wypadków na drogach,

wody	
------	--

ZARZĄDZANIE

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> - umiejętność zarządzania zasobami ludzkimi, - dobra współpraca z Radą Gminy, - dobry przekaz informacji przez urzędników, - udział mieszkańców w zarządzaniu budżetem gminy, (f. sołecki) - wprowadzenie realizacji zadań publicznych w ramach inicjatyw lokalnych, - zaangażowanie i aktywność młodych mieszkańców gminy, - system powiadomieni telefonicznego, - dobra współpraca z administracją rządową, - rozwinięta oferta usług opiekuńczych dla ludności, - wzrastająca liczba stowarzyszeń i organizacji pozarządowych, 	<ul style="list-style-type: none"> - przepisy prawne utrudniające ruch kadrowy, - mała liczba składanych wniosków o wsparcie unijne oraz brak szkoleń dla osób zajmujących się pozyskaniem środków zewnętrznych
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> - zwiększenie wpływu gminy na pozyskanie środków finansowych, - możliwość informowania petentów o etapie załatwienia sprawy w Urzędzie Gminy za pomocą drogi elektronicznej - dobrze wykwalifikowana kadra pracowników 	<ul style="list-style-type: none"> - nadużywanie przepisów prawa przez petentów,

IV. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Rozwój gospodarczy gminy zależy od działań i stanowiska władz lokalnych oraz zaangażowania, aktywności i współpracy partnerów społecznych i gospodarczych. Powinny one spełniać następujące cele:

- wspieranie lokalnej przedsiębiorczości; wsp
- zachęcanie nowych inwestorów do inwestowania na terenie gminy poprzez stwarzanie udogodnień organizacyjnych i prawnych; zac
- poprawę infrastruktury technicznej; pop
- bardziej efektywne wykorzystanie potencjału turystycznego i walorów przyrodniczych; bard
- podnoszenie kwalifikacji i umiejętności mieszkańców; pod
- aktywizację społeczności lokalnej. akty

Najważniejszymi czynnikami rozwoju lokalnego są:

- zatrudnienie – ważne jest powstawanie nowych firm i rozwój istniejących, co prowadzi do tworzenia nowych miejsc pracy oraz wprowadzanie nowych technologii; zatr
- baza dla rozwoju – np. zasoby środowiska naturalnego, rozwinięta infrastruktura, dogodne tereny pod inwestycje, przedsiębiorczość, jakość kadr; baz
- warunki lokalizacji – położenie geograficzne gminy oraz dogodna komunikacja – jeżeli gmina jest miejscem do którego łatwo dojechać oraz będzie dobrze rozwinięta łączność komunikacyjna, zwiększa się atrakcyjność gminy pod względem inwestycyjnym i turystycznym; zale
- zasoby wiedzy – ważne są kwalifikacje i umiejętności mieszkańców. zaso

Wymienione wyżej czynniki są uniwersalne z punktu widzenia każdej gminy, w przypadku Gminy Radzyń Podlaski należałoby je dostosować do zdiagnozowanych uwarunkowań rozwoju społeczno-gospodarczego:

- **zew**
wnętrzna i wewnętrzna spójność komunikacyjna obszaru Gminy - sprzyja sprawnie funkcjonującemu transportowi publicznemu (dogodny dojazd do pracy, szkół i uczelni), optymalnemu wykorzystaniu zasobów Gminy (m.in. elastyczne

wykorzystanie budynków oświatowych, infrastruktury społecznej), poprawie warunków życia mieszkańców, rozwojowi lokalnego rynku zbytu i pracy, integracji mieszkańców, zwiększeniu atrakcyjności inwestycyjnej Gminy i ochronie środowiska naturalnego.

- **atrakcyjność inwestycyjna powiązana z istniejącym potencjałem turystycznym i przyrodniczym**, jako podstawowy czynnik rozwoju gospodarczego gminy spowoduje lokalizację przedsiębiorstw usługowych, produkcyjnych, rozwój rynków zbytu i zaopatrzenia, dostępność usług specjalistycznych;
- **dostępność komunikacyjna** jako podstawowy warunek lokalizacji przedsiębiorstw produkcyjnych, usługowych i handlowych oraz zabudowy mieszkaniowej - przyrostu liczby stałych mieszkańców;

Podsumowaniem diagnozy strategicznej są wnioski i rekomendacje dotyczące przyszłych kierunków rozwoju. Projekcja przyszłości jest obrazowym przedstawieniem możliwości rozwojowych, jakie stwarzają uwarunkowania zewnętrzne i szanse tkwiące w uwarunkowaniach wewnętrznych, z uwzględnieniem ograniczeń tkwiących w sferach społeczno-gospodarczej i przyrodniczej.

Analiza potencjału Gminy wskazuje na możliwość rozwoju kilku funkcji Gminy Radzyń Podlaski, które powinny stać się dla niej głównymi wytycznymi rozwoju i doprowadzić do pożądanых przeobrażeń społeczno-gospodarczych:

- funkcja społeczna, fun
- funkcja gospodarcza fun
- funkcja turystyczna, fun
- funkcja mieszkaniowo-rekreacyjna, fun
- funkcja ochrony środowiska. fun

Diagnoza sytuacji Gminy Radzyń Podlaski oraz przeprowadzona analiza SWOT wskazuje na to, że obecnie główny nacisk należy położyć na gospodarkę, w tym turystykę i społeczeństwo, ponieważ stan środowiska naturalnego nie stanowi zagrożenia dla zrównoważonego rozwoju Gminy. Nie oznacza to jednak, że środowisko naturalne może pozostawać poza uwagą społeczną. Obecny, dobry stan środowiska naturalnego nie zwalnia władz Gminy oraz mieszkańców z podejmowania przedsięwzięć inwestycyjnych służących dalszej jego ochronie. Wyrównanie szans rozwojowych wszystkich dziedzin jest warunkiem postępu, przez który należy rozumieć poprawę ogólnej zamożności i warunków życia człowieka.

Szansą rozwojową dla Gminy Radzyń Podlaski jest rozwój małej i średniej przedsiębiorczości w kierunku turystyki i rekreacji, co jest jednym z najważniejszych

niewykorzystanych dotychczas przez Gminę możliwości rozwoju. Gmina, poprzez czyste środowisko naturalne i piękno krajobrazu stanowi bardzo atrakcyjne miejsce do zamieszkania. Jednocześnie należy zadbać o społeczną sferę życia człowieka. Na uwagę zasługuje również niewystarczająca (niedopasowana do potrzeb) oferta spędzania wolnego czasu skierowana do dzieci, młodzieży i osób dorosłych. Z punktu widzenia ochrony środowiska niezbędne jest zadbanie o rozwój infrastruktury kanalizacyjnej czy też nieszczelnymi przydomowymi szambami. Innymi słowy działania dotyczące rozwoju Gminy powinny iść w kierunku poprawy jakości i poziomu życia mieszkańców poprzez poprawę infrastruktury, stworzenie warunków do dalszego rozwoju przedsiębiorczości, oraz zachowanie i promocję walorów krajobrazu i środowiska.

V. ANALIZA PROBLEMÓW GMIMY

Zasadniczym punktem wyjścia w procesie opracowania Strategii Rozwoju jest przeprowadzenie analizy problemów. Pozwala to na dokonanie bardziej szczegółowego opisu rzeczywistości, uwzględniającego wszystkie dziedziny działalności, które ze względu na pewne niedociągnięcia wymagają działań naprawczych.

Analizę problemów Gminy przeprowadzono podczas warsztatów strategicznych, w których wzięli udział przedstawiciele społeczności lokalnej Gminy Radzyń Podlaski.

Zidentyfikowane problemy zostały odniesione do poszczególnych dziedzin związanych z funkcjonowaniem samorządu gminnego i zostały podzielone na 11 zasadniczych kategorii, które znajdują odzwierciedlenie w zadaniach i kompetencjach przypisanych do istoty samorządu gminnego.

IDENTYFIKACJA PROBLEMÓW – WYNIKI KONSULTACJI:

SFERA PRZESTRZENI PUBLICZNEJ I ŚRODOWISKA

- Brak budownictwa mieszkań socjalnych.
- Utrudnienia administracyjne w procesie planowania budowy i jej realizacji,
- Niska świadomość społeczności lokalnej w zakresie dbałości o mienie gminy i środowisko.
- Brak gminnego ośrodka kultury.
- Brak ścieżek rowerowych.
- Monitorowanie jakości środowiska roślinności rzecznej i przyrzecznej w celu stworzenia dróg wodnych do rekreacji i promocji terenów gminy.
- Nieuporządkowana numeracja domów i nieprawidłowe ich oznakowanie.
- Zabytki wymagające remontów,
- Brak konkursów na najładniejszy ogród przydomowy.
- Większa współpraca gminy z nadleśnictwem w zakresie oznakowania ciekawych przyrodniczych miejsc.
- Nieoznakowanie większych wsi nazwami ulic, (pomoc przy wezwaniach, karetki, policji, straży itp.).
- Brak monitoringu przy obiektach użyteczności publicznej.
- Brak nowej świetlicy wiejskiej w Siedlanowie.
- Brak działań rewitalizacyjnych istniejących parków zieleni.
- Brak skutecznego egzekwowania prawa w zakresie zaśmiecania lasów i przydrożnych rowów.
- Za małą częstotliwość koszenia poboczy dróg lokalnych,
- Zbyt obfita zieleń na drogach powiatowych.

SFERA BEZPIECZEŃSTWA SPOŁECZNOŚCI LOKALNEJ

- Kompletny brak dbałości o rowy melioracyjne. (zadanie KSW)
- Brak chodników przy drodze powiatowej.
- Mało patroli policyjnych na obszarach słabo oświetlonych.

KOMUNIKACJA I TRANSPORT ZBIOROWY

- Brak połączeń komunikacyjnych do miast na terenie gminy oraz do miasta Radzyń

Podlaski.

- Za duże DMC pojazdów w stosunku do nośności istniejących dróg na terenie Gminy,
- Brak ścieżek rowerowych.
- Słaba jakość dróg powiatowych na terenie gminy.
- Brak autobusu gminnego, który byłby wykorzystywany do przewozu uczniów na wycieczki.
- Brak dotacji dla PKS w celu zwiększenia ilości połączeń komunikacyjnych do poszczególnych miejscowości .
- Słaba dbałość mieszkańców o wiaty przystankowe.

OCHRONA I PROMOCJA ZDROWIA

- Zbyt mała ilość placówek opieki zdrowotnej na terenie gminy
- Utrudniony dostęp do lekarza specjalistycznego.
- Spory odsetek niezadowolającej jakości udzielanych świadczeń (zwłaszcza szpitalnych)
- Brak sprawnego zintegrowanego systemu informatycznego w dostępnych placówkach.
- Brak specjalistów (gimnastyka korekcyjna,) w szkołach
- Brak pielęgniarek w szkołach.
- Brak jednostki, która zajęłaby się krzewieniem aktywności fizycznej wśród różnych grup wiekowych.
- Brak gminnych imprez promujących zdrowie dla różnych grup wiekowych (biegi, marsze, gry zespołowe).

SPRAWY SOCJALNE

- Zły dostęp do bezpłatnych usług medycznych (lekarzy)
- Niedostateczna opieka dla rodzin wielodzietnych (brak ulg w podatkach).
- Brak organizacji wyjazdów na wypoczynek dzieci ze wsi, szczególnie rodzin wielodzietnych.
- Brak wypoczynku zorganizowanego dla dzieci w miejscu zamieszkania (tzw. półkolonie).
- Brak instytucji, które włączyłyby się w „ KARTĘ DUŻEJ RODZINY”.
- Słaba edukacja na temat planowania rodziny.
- Słaby monitoring rodzin wielodzietnych, w którym istnieją różnego rodzaju problemy z uzależnieniami.
- Rzadkie wizyty konsultanta rodziny.
- Udzielenie pomocy finansowej osobom pracującym na czarno bądź za granicą (brak kontroli udzielanej pomocy).
- Nadzór nad udzielonymi świadczeniami pieniężnymi 500+ w rodzinach patologicznych.
- Mało działań zachęcających do leczenia odwykowego mieszkańców Gminy dotkniętych alkoholizmem,
- Mało współpracy z fundacjami zajmującymi się pomocą społeczną.
- Niewystarczająca ilość szkoleń nt. narkomanii (dla rodziców dzieci uzależnionych).
- Niewystarczająca troska o osoby samotne, starsze, schorowane, które pozostały same.

SFERA GOSPODARCZA

- Brak terenów zwłaszcza skomasowanych, na rozwój przedsiębiorczości i powstawanie zakładów pracy, brak możliwości na utworzenie strefy ekonomicznej.
- Brak punktów zbycia produktów lokalnych i brak ich promocji.
- Brak działań promujących nasze lokalne produkty np. pierogi.
- Bardzo często niskie ceny zbóż czy trzody chlewnej, co jest całkowicie nieopłacalne w stosunku do upraw czy hodowli.

- Niewystarczające fundusze na zakup środków ochrony roślin i nawozów przy jednocześnie wysokiej ich cenie.
- Środki ochrony roślin szkodzące rozwojowi pszczelarstwa.
- Stworzenie miejsc handlu produktami pochodzącymi z gospodarstw „mniejszych” rolników (produktów zdrowej żywności).

KULTURA I ZABYTKI

- Brak koordynatora działaniami kulturalnymi w postaci GOK.
- Niewystarczająca ilość (lub całkowity brak) e-booków, środków przekazu multimedialnych w bibliotekach.
- Obiekty wymagające remontu znajdują się pod nadzorem konserwatora zabytków, co czyni remont takiego obiektu niewyobrażalnie drogim, wręcz niemożliwym (Branica Radzyńska).
- Brak funduszy zewnętrznych na wsparcie remontu zabytków.
- Brak organizowania koncertów muzycznych (np. filharmonie)
- Złe warunki lokalowe GBP w Białej (małe sale w szkołach, duży księgozbiór).
- Słaba współpraca doświadczonych ludzi (np. z kół gospodyń wiejskich) ze szkołami w celu podtrzymania tradycji, kultury, uczenia historii „ małej ojczyzny”.
- Brak oferty edukacyjnej z zakresu tradycji, historii, kultury przodków.

EDUKACJA PUBLICZNA

- Małe dofinansowanie systemu edukacyjnego.
- Brak wiedzy na temat pozyskiwania funduszy.
- Wysokie koszty wydatkowane na oświatę w gminie.
- Duże zatrudnienie nauczycieli w stosunku do liczby uczniów w poszczególnych szkołach.
- Przerost zatrudnienia nauczycieli.
- Zbyt duża ilość szkół z małą ilością uczniów.
- Mało szkoleń dla mieszkańców o różnej tematyce (np. udzielanie pierwszej pomocy, obsługa nowoczesnych technologii informacyjnych, ...).
- Brak konkursów na terenie wsi, gminy- np. na najpiękniejszy ogród i obejście.

KULTURA FIZYCZNA I TURYSTYKA

- Brak ścieżek rowerowych.
- Nie każda miejscowość ma boisko sportowe do ogólnego użytku.
- Brak dbałości mieszkańców o place zabaw,
- Brak promocji wartości turystycznych naszych terenów.
- Brak siłowni na świeżym powietrzu.
- Brak boiska do tenisa ziemnego.
- Często zniszczone urządzenia sportowe na terenie szkół i jednocześnie brak monitoringu.
- Brak zainteresowania nauką pływania dzieci ze szkół gminnych.
- Niedostateczna promocja sportu w szkołach.
- Brak placów rekreacyjnych dla osób dorosłych np. rowerów stacjonarnych bądź innych urządzeń sportowych na świeżym powietrzu, w sąsiedztwie plac zabaw dla dzieci.
- Brak obiektu do uprawiania lekkiej atletyki w gminie i przy dużych szkołach .
- Mało imprez sportowych (różne dyscypliny) dla osób w różnym wieku.
- Brak strzelnicy gminnej np. w Białej, przy tym teren rekreacyjny.

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

- Konieczność dalszej rozbudowy sieci kanalizacyjnej,
- Brak zbiorczej oczyszczalni ścieków,

- Konieczność modernizacji sieci wodociągowych.
- Konieczność modernizacji i budowy dróg lokalnych,
- Słaba nawierzchnia części dróg lokalnych – szczególnie powiatowych,
- Brak chodników i ścieżek rowerowych,
- Konieczność dokonania rozbudowy oświetlenia drogowego przy drogach lokalnych,
- Realizacja zadań z zakresu odnawialnych źródeł energii,
- Słabe oznakowanie miejscowości,
- Brak współpracy powiatu w zakresie infrastruktury drogowej (drogi powiatowe na terenie gminy),
- Brak miejsc postojowych np. w lasach na trasach aktywności fizycznej (jazda rowerem, marsze, biegi, spacer, nordic walking),
- Brak sygnalizacji świetlnej w pobliżu szkół przy drogach krajowych,
- Brak dojazdu do pól od strony Siedlanowa i Bedlna Radzyńskiego w związku z likwidacją przejazdu kolejowego,
- Brak miejsc biwakowo- rekreacyjnych,
- Mała liczba przydomowych oczyszczalni ścieków.

SFERA ZARZĄDZANIA

- W trakcie konsultacji społecznych np. dotyczących odnawialnych źródeł energii, brak zainteresowania mieszkańców spotkaniami z ekspertami z danej dziedziny, którzy w sposób profesjonalny przedstawiają korzyści, zagrożenia, itp.
- Małe zainteresowanie mieszkańców w przedsięwzięciach gminy.
- Brak zainteresowania mieszkańców stroną internetową promującą w sposób atrakcyjny podejmowane na bieżąco działania kulturalne, atrakcje turystyczne gminy.
- Brak lokalnej „gazety” informującej o bieżących wydarzeniach na terenie gminy.
- Małe zainteresowanie spotkaniami międzygminnymi w celu wymiany doświadczeń oraz zaprezentowania swoich osiągnięć.
- Słaba promocja gminnych zabytków, terenów zielonych.
- Mała ilość gospodarstw agroturystycznych.
- Brak możliwości wpływu gminy na wygląd prywatnych posesji.
- Brak jednostki informacyjnej i zbierającej informacje ze wszystkich sąsiednich gmin w celu promocji działań prowadzonych przez gminę.
- Słabe propagowanie nowoczesnych technologii poprzez wymianę doświadczeń z innymi krajami zachodnimi, w kontekście kształcenia ukierunkowanego na takie technologie,
- Brak współpracy ze społecznościami lokalnymi innych państw.

VI. MISJA, WIZJA - CEL GENERALNY STRATEGII

Ogólną misję strategii można wysnuć z zapisów ustawy o samorządzie gminnym. Artykuł 7 ustawy (Ustawa z dnia 8 marca 1990 r, o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2016 r. poz. 464) określa zakres działania i zadania Gminy.

Zgodnie z art. 7. 1. ustawy o samorządzie gminnym zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych Gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej;
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego;
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz;
- działalności w zakresie telekomunikacji;
- lokalnego transportu zbiorowego;
- ochrony zdrowia;
- pomocy społecznej, w tym ośrodków i zakładów opiekuńczych;
- wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej;
- gminnego budownictwa mieszkaniowego;
- edukacji publicznej;
- kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych;
- targowisk i hal targowych;
- zieleni gminnej i zadrzewień;
- cmentarzy gminnych;
- porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli oraz ochrony przeciwpożarowej i przeciwpowodziowej, w tym wyposażenia i utrzymania gminnego magazynu przeciwpowodziowego;
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych;
- polityki prorodzinnej, w tym zapewnienia kobietom w ciąży opieki socjalnej, medycznej i prawnej;
- wspierania i upowszechniania idei samorządowej, w tym tworzenia warunków do działania i rozwoju jednostek pomocniczych i wdrażania programów pobudzania aktywności obywatelskiej;
- promocji gminy;
- współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych;
- współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.

Zatem celem działania Gminy jest zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty, co można rozumieć jako misję zapewnienia jak najlepszych warunków świadczenia usług społecznych, a co za tym idzie dążenie Gminy Radzyń Podlaski do wyrównywania dysproporcji pomiędzy Gminą a innymi rejonami województwa o wysokim poziomie rozwoju, co pozwoliłoby na stworzenie mieszkańcom optymalnych warunków do życia i rozwoju działalności.

Misja sformułowana w 2009 roku obowiązującej do 2015 roku Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski brzmiała następująco:

„Misją Gminy Radzyń Podlaski jest budowa obszaru dynamicznie rozwijającego się pod względem społecznym i gospodarczym poprzez rozbudowę infrastruktury technicznej i społecznej a także ochronę środowiska przyrodniczego”.

Jako wynik prac nad Strategią Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2016-2030 powstała nowa propozycja misji gminy, która bazuje na misji dotychczas obowiązującej. Misja jest publiczną, jawną deklaracją wartości wyznawanych przez członków wspólnoty samorządowej, które powinny być stałe w okresie jej funkcjonowania.

Misja i wynikające z niej cele strategiczne Gminy Radzyń Podlaski zostały wypracowane w trakcie procesu konsultacji strategicznych i są kontynuacją ustalonych kierunków rozwoju Gminy zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2009 - 2015.

W procesie formułowania misji Gminy Radzyń Podlaski wzięto pod uwagę zarówno istotę i cel działania samorządu gminnego, przeprowadzone analizy obszarów problemowych jak również wypracowane podczas warsztatów strategicznych kierunki rozwoju. Pozwoliło to na sformułowanie misji strategicznej Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski.

Misja Gminy Radzyń Podlaski do 2030 roku jest

Dążenie do dynamicznego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy oraz poprawy warunków i jakości życia jej mieszkańców poprzez wspieranie sektora gospodarczego oraz rozwój infrastruktury, w oparciu o zasoby gminy oraz aktywność mieszkańców.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju uznaje równorzędną wartość społeczeństwa, gospodarki i środowiska naturalnego – nie faworyzuje ani nie degradowuje roli żadnego z tych trzech elementów, lecz wytycza kierunki ich zrównoważonego rozwoju. Przyjmuje się więc założenie, że gospodarka nie może się rozwijać kosztem ludzi i przyrody, człowiek nie może rozwijać się kosztem gospodarki i przyrody, ale także przyroda nie może być ważniejsza niż człowiek i gospodarka.

Osiągnięcie zakładanego celu generalnego strategii rozwoju jest nierozzerwalnie związane z prowadzoną polityką rozwoju lokalnego. **Polityka rozwoju lokalnego** rozumiana jest jako świadoma i celowa działalność organów samorządu, zmierzająca do systematycznej poprawy konkurencyjności podmiotów gospodarczych i poziomu życia mieszkańców oraz wzrostu potencjału gospodarczego regionów, przyczyniającego się ostatecznie do rozwoju społeczno – gospodarczego kraju.

Wizja Gminy Radzyń Podlaski

Wizja to stan docelowy, jaki uda się osiągnąć poprzez realizację misji – jest to więc perspektywa przyszłości.

Wizja Gminy Radzyń Podlaski

Gmina Radzyń Podlaski przyjazna dla ludzi i gospodarki

VII. OBSZARY PRIORYTETOWE - CELE STRATEGICZNE

Cele strategiczne formułuje się w obszarach priorytetowych – to jest tych aspektach życia społecznego i gospodarczego, które mają kluczowe znaczenie dla osiągnięcia stanu rzeczy określonego w celu generalnym strategii.

Celem generalnym Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski jest:

Dążenie do dynamicznego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy oraz poprawy warunków i jakości życia jej mieszkańców poprzez wspieranie sektora gospodarczego oraz rozwój infrastruktury, w oparciu o zasoby gminy oraz aktywność mieszkańców.

Aby ten cel mógł być zrealizowany, należy podjąć działania w następujących obszarach priorytetowych:

- SPOŁECZEŃSTWO
- GOSPODARKA

Uzasadnienie wyboru obszarów priorytetowych strategii

Priorytet I ROZWÓJ SPOŁECZNY

W rozwoju społeczności lokalnej aktywną rolę odgrywa lokalna administracja. Samorząd przyjazny dla społeczeństwa jest podstawą efektywnego jego funkcjonowania. Należy zatem doprowadzić do poprawy jakości pracy jednostek administracji i wzrostu świadomości obywatelskiej mieszkańców. Cel ten może zostać zrealizowany poprzez działania na rzecz podniesienia jakości kadr, szczególnie w administracji (szkolenia, usługi doradcze i wdrożeniowe), stworzenie systemów zarządzania wiedzą w JST, jak też stworzenie systemu monitoringu usług publicznych w Gminie.

Rozwój kapitału ludzkiego i aktywne społeczeństwo obywatelskie jest podstawową siłą napędową w procesie kształtowania rozwoju lokalnego. Jednym z głównych celów strategicznych powinno być wzmocnienie poczucia tożsamości mieszkańców. Może się to stać poprzez na przykład organizowanie lokalnych przedsięwzięć kulturalnych związanych z tradycjami tego obszaru. Powinny się również rozwijać inicjatywy lokalne na rzecz odnowy miejsc ważnych historycznie. Aktywność kulturalna mieszkańców jest możliwa jeśli będą tworzone i będą się rozwijać ośrodki kulturalne i infrastruktura kultury, szczególnie na terenach wiejskich.

Dla potrzeb organizacji zajęć dla dzieci, młodzieży i dorosłych oraz poprawy atrakcyjności oferty spędzania czasu wolnego należy zwiększyć wykorzystanie istniejącej infrastruktury oświatowej, dzięki czemu wzrośnie dostępność oferty dla mieszkańców, bez kreowania dodatkowych kosztów. Dostępność budynków oświatowych zwiększy możliwości

realizacji programów profilaktyki zdrowotnej, rozwoju sportu, promocji zdrowego stylu życia, wsparcia funkcjonowania rodziny oraz przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym.

Kolejnym z celów strategicznych w tym obszarze jest poprawa jakości nauczania oraz oferty edukacyjnej. Zasadne jest wprowadzenie do programu nauczania wiedzy o lokalnym dziedzictwie, promocji regionu i kultury/historii lokalnej. Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego i przeciwdziałania bezrobociu należy dostosować kierunki kształcenia w szkołach ponadgimnazjalnych do potrzeb rynku pracy oraz uatrakcyjnić ofertę edukacyjną poprzez poprawę wyposażenia szkół i placówek przyszkolnych w sprzęt i pomoce naukowe.

Słabo jest rozwinięta infrastruktura turystyczna, sportowa i rekreacyjna, co wpływa ujemnie na jakość życia mieszkańców, zniechęca ludzi z zewnątrz do osiedlania się na terenie Gminy, oraz potencjalnych inwestorów do inwestowania, a także nie pozwala na wykorzystanie potencjału turystycznego i walorów gminy dla rozwoju turystyki. Słabo rozwinięta infrastruktura kulturalna i sportowa wpływa negatywnie na poziom rozwoju psychofizycznego młodzieży oraz przeciwdziałanie zjawiskom patologicznym. W związku z tym należy zwrócić szczególną uwagę na stan i zasoby infrastruktury społecznej, sportowej i rekreacyjno-turystycznej. Podjąć próby jej rozwoju, rozbudowy, budowy nowych placówek oraz unowocześniania istniejących obiektów. Rozwój infrastruktury społecznej, sportowej oraz rekreacyjno-turystycznej wpłynie z korzyścią nie tylko poprawę warunków życia mieszkańców, rozwój społeczny, ale również na podniesienie atrakcyjności terenu Gminy, poprawę możliwości korzystania z wypoczynku i rekreacji przez samych mieszkańców i osób przyjeżdżających z zewnątrz.

Priorytet II **ROZWÓJ GOSPODARCZY**

Współcześnie atrakcyjność gospodarcza, inwestycyjna, w tym turystyczna obszaru opiera się o zbudowanie i promocję lokalnej marki. Istotne działania i przedsięwzięcia na terenie Gminy powinny być spójne, mieć jasno sformułowane cele, i logiczny system wdrażania w pod szyldem jednej marki lokalnej. Można do tego doprowadzić m. in. poprzez udział w imprezach targowych, misjach itp., stworzenie portalu internetowego promującego lokalne atrakcje, jak również stworzenie lokalnych map, przewodników i folderów i wydawnictw okolicznościowych.

Dużym problemem mieszkańców Gminy Radzyń Podlaski jest brak atrakcyjnych miejsc pracy, który jest podstawową przyczyną utrudniającą poprawę warunków życia lokalnej społeczności, zniechęca mieszkańców do osiedlania się na terenie Gminy oraz stanowi barierę w jej rozwoju. Dlatego rozwój gospodarczy Gminy i oraz stworzenie atrakcyjnych miejsc pracy stanowią podstawowe uwarunkowania osiągnięcia celu strategicznego. Ważne jest przy tym także wsparcie małych i średnich przedsiębiorstw działających na terenie Gminy Radzyń Podlaski oraz lokalnej społeczności w zakresie rozwoju zawodowego, podnoszenia poziomu wiedzy i kwalifikacji, podejmowania inicjatyw przedsiębiorczości. W celu rozwoju gospodarczego Gminy należy wykorzystać jego potencjał turystyczny, kulturowy, historyczny i przyrodniczy, a także stworzyć warunki dla rozwoju i wzrostu konkurencyjności przedsiębiorstw, które mogłyby zaoferować mieszkańcom

atrakcyjne miejsca pracy. Cel ten zostanie osiągnięty w szczególności poprzez promocję Gminy jako obszaru gospodarczego, stworzenie ośrodków i instytucji wspierających przedsiębiorczość lokalną, jak również dostosowanie kierunków kształcenia do potrzeb rynku pracy. Niezbędne w tym zakresie będzie tworzenie centrów i punktów informacji turystycznej, centrum obsługi inwestora oraz organizowanie cyklicznych imprez kulturalnych w oparciu i istniejący potencjał i dziedzictwo.

Rozwój infrastruktury drogowej na obszarze Gminy warunkuje poprawę dostępności komunikacyjnej i ma bezpośredni związek z decyzjami inwestycyjnymi, zarówno w zakresie lokalizacji przedsiębiorstw produkcyjnych, usługowych i handlowych jak i zabudowy mieszkaniowej. Nakłady inwestycyjne na budowę infrastruktury drogowej spowodują przyrost wpływów budżetowych w podatku od nieruchomości i udziałów w podatku dochodowym, ograniczą wydatki na ich utrzymanie, będą stymulowały rozwój lokalnego rynku pracy i przyrost stałych mieszkańców Gminy. Inwestycje w infrastrukturę drogową umożliwią zewnętrzną i wewnętrzną spójność komunikacyjną obszaru Gminy, poprawią funkcjonalność transportu publicznego (dogodny dojazd do pracy, szkół i uczelni), umożliwią optymalne wykorzystanie zasobów Gminy (m.in. elastyczne wykorzystanie budynków oświatowych, infrastruktury społecznej), poprawią jakość warunków życia mieszkańców i będą korzystnie oddziaływać na ochronę środowiska naturalnego (m.in. komunikacja publiczna, ograniczenie emisji pyłów i hałasu).

Cel generalny Strategii oraz wynikające z niego priorytety – kierunki rozwoju Gminy, osiągnięty zostanie poprzez realizację celów strategicznych.

*Dla Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski w perspektywie lat 2016 – 2030
wyznaczono następujące cele strategiczne:*

**Priorytet I
ROZWÓJ SPOŁECZNY**

Cel strategiczny 1: Poprawa i rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej

Cel strategiczny 2: Rozwój edukacji poprzez poprawę infrastruktury oświatowej oraz podniesienie jakości kształcenia

Cel strategiczny 3: Rozwój kultury i poprawa jakości dziedzictwa kulturowego

Cel strategiczny 4: Poprawa stanu zdrowia mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu

Cel strategiczny 5: Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców

Cel strategiczny 6: Zwiększenie aktywności lokalnej społeczności

---

Priorytet II
ROZWÓJ GOSPODARCZY

Cel strategiczny 1: Rozwój infrastruktury technicznej

Cel strategiczny 2: Poprawa atrakcyjności społecznej i gospodarczej obszaru gminy poprzez właściwe kształtowanie ładu przestrzennego, ochronę środowiska naturalnego i przyrody oraz tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości

Cel strategiczny 3: Poprawa i rozwój promocji gminy oraz zwiększenie efektywności zarządzania lokalnego

---

VIII. CELE OPERACYJNE - drugi poziom planu strategicznego

Cele operacyjne stanowią uszczegółowienie celów strategicznych i są podstawą dla określenia kierunków działań, co przekłada się w dalszym etapie planowania na wyznaczenia szczegółowych zadań do realizacji. W ten sposób cele operacyjne stanowią podstawę i uzasadnienie do umieszczania konkretnych zadań w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym. Niektóre cele operacyjne są równoważne z celami strategicznymi.

Określenie celów operacyjnych zostało zdeterminowane wynikami przeprowadzonych warsztatów strategicznych oraz strategicznej diagnozy obszaru Gminy Radzyń Podlaski.

W ramach dwóch priorytetów oraz celów strategicznych realizowane będą następujące cele operacyjne:

Cele strategiczne oraz cele operacyjne:

Priorytet I ROZWÓJ SPOŁECZNY

Cel strategiczny 1: Poprawa i rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej

Cele operacyjne:

1. Rozwój organizacji imprez sportowych i rekreacyjnych
2. Rozwój infrastruktury sportowo-rekreacyjnej poprzez budowę, modernizację i wyposażenie ogólnodostępnych obiektów sportowych
3. Budowa i modernizacja placów zabaw dla dzieci

Cel strategiczny 2: Rozwój edukacji poprzez poprawę infrastruktury oświatowej oraz poprawę jakości i efektywności kształcenia

Cele operacyjne:

1. Podniesienie wiedzy i kwalifikacji w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych
2. Podniesienie jakości kształcenia w placówkach oświatowych
3. Podniesienie świadomości rodziców w zakresie właściwego kształtowania postaw i wychowania dzieci
4. Zwiększenie poziomu edukacji dotyczącej dziedzictwa kulturowego i historycznego kraju i regionu
5. Zwiększenie aktywności kulturalno-oświatowej placówek oświatowych

Cel strategiczny 3: Rozwój kultury i poprawa jakości dziedzictwa kulturowego

Cele operacyjne:

1. Ochrona i rewitalizacja lokalnych zabytków i pomników historycznych
2. Rozwój i modernizacja obiektów służących działalności kulturalnej
3. Tworzenie miejsc pamięci historycznej oraz służących kultywowaniu tradycji i dziedzictwa kulturowego

4. Promocja i wsparcie rozwoju działalności lokalnych twórców ludowych
5. Rozwój promocji i współpracy w zakresie lokalnej kultury i tradycji

Cel strategiczny 4: Poprawa stanu zdrowia mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu

Cele operacyjne:

1. Poprawa i zwiększenie dostępu do podstawowej i specjalistycznej opieki zdrowotnej
2. Rozwój profilaktyki zdrowotnej poprzez organizację imprez i innych projektów służących ochronie zdrowia i promocji zdrowego stylu życia
3. Promocja i rozwój opieki i wsparcia osób starszych z terenu gminy
4. Wspieranie rodzin dysfunkcyjnych
5. Wsparcie dla osób długotrwale bezrobotnych
6. Zwiększenie aktywności instytucji gminnych i pozarządowych w formułowanie i realizację polityki prorodzinnej

Cel strategiczny 5: Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców

Cele operacyjne:

1. Rozwój współpracy służb z mieszkańcami i innymi instytucjami
2. Zwiększenie monitoringu kluczowych terenów gminy
3. Wspieranie działalności OSP oraz zwiększenie zaangażowania mieszkańców w ich działalność

Cel strategiczny 6: Zwiększenie aktywności lokalnej społeczności

Cele operacyjne:

1. Zwiększenie zaangażowania mieszkańców w proces konsultacji społecznych
2. Rozwój lokalnych mediów
3. Rozwój współpracy z innymi samorządami oraz organizacjami pozarządowymi i przedsiębiorcami
4. Rozwój działalności charytatywnej
5. Rozwój i aktywizacja organizacji pozarządowych na terenie gminy
6. Inicjowanie, organizacja i promocja wolontariatu
7. Rozwój wymiany dzieci i młodzieży

<p style="text-align: center;">Priorytet II ROZWÓJ GOSPODARCZY</p>
--

Cel strategiczny 1: Rozwój infrastruktury technicznej

Cele operacyjne:

1. Poprawa i rozwój infrastruktury wodno-ściekowej
  2. Poprawa stanu technicznego oraz infrastruktury towarzyszącej dróg gminnych i powiatowych przebiegających przez teren gminy
  3. Wsparcie budowy sieci gazowej
  4. Budowa miejsc parkingowych na terenie gminy
-

5. Budowa i modernizacja ciągów pieszo-rowerowych
6. Poprawa jakości i efektywności komunikacji zbiorowej
7. Promocja i rozwój odnawialnych źródeł energii

Cel strategiczny 2: Poprawa atrakcyjności społecznej i gospodarczej obszaru gminy poprzez właściwe kształtowanie ładu przestrzennego, ochronę środowiska naturalnego i przyrody oraz tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości

Cele operacyjne:

1. Stworzenie efektywnej gospodarki przestrzennej
2. Stworzenie monitoringu jakości środowiska naturalnego i przyrody
3. Rewitalizacja istniejących terenów zielonych
4. Likwidacja dzikich wysypisk śmieci
5. Stworzenie oferty inwestycyjnej dla potencjalnych inwestorów oraz systemu obsługi inwestora w gminie
6. Wsparcie biznesu oraz osób chcących założyć własną działalność gospodarczą poprzez świadczenie usług doradczych i informacyjnych
7. Rozwój współpracy władz gminy z przedsiębiorcami i organizacjami biznesowymi – promocja najbardziej aktywnych firm z terenu gminy
8. Rozwój produktów i usług lokalnych opartych o tradycyjne receptury i technologie
9. Podniesienie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców
10. Poprawa wizerunku gminy oraz wzrost atrakcyjności turystycznej poprzez odpowiednie oznakowanie miejsc zabytkowych i atrakcyjnych turystycznie
11. Wspieranie mieszkańców wsi w tworzeniu gospodarstw agroturystycznych poprzez promocję, informację oraz doradztwo.

Cel strategiczny 3: Poprawa i rozwój promocji gminy oraz zwiększenie efektywności zarządzania lokalnego

Cele operacyjne:

1. Poprawa wizerunku gminy poprzez odpowiednie oznakowanie dróg, miejscowości i interesujących miejsc oraz wdrożenie innych mechanizmów promocyjnych
  2. Stworzenie spójnego systemu promocji gminnych atrakcji turystycznych i rekreacyjnych
  3. Rozwój współpracy w zakresie promocji z innymi instytucjami samorządowymi, społecznymi i gospodarczymi.
  4. Podniesienie kwalifikacji pracowników samorządowych poprzez udział w szkoleniach
  5. Wzrost poziomu informatyzacji gminy celem poprawy jakości i dostępności usług publicznych.
-

IX. ZGODNOŚĆ ZE STRATEGICZNYMI DOKUMENTAMI WYŻSZEGO RZĘDU

Podstawowe aktualne strategiczne dokumenty planistyczne w Polsce to:

- Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2030 r.
- Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r.
- Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie

Praktycznym rezultatem dyskusji oraz zmianami w Ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U.06. nr 227, poz. 1658, z późn. zm.) było stworzenie nowego porządku strategicznego. W spójności z oczekiwaniami Unii Europejskiej co do zakresu dokumentów o charakterze strategicznym powstał nowy model. Ramę stanowią: Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (perspektywa 2030 roku²) oraz Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (zawsze w układzie 20 lat do przodu). W tak zdefiniowanych granicach mieścić się powinna Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020 (10 letni horyzont czasowy) w korelacji z europejskim dokumentem programowym (Europa 2020) oraz 9 zintegrowanymi strategiami dotyczącymi:

- Innowacyjności i Efektywności Gospodarki,
- Rozwoju Transportu,
- Bezpieczeństwa Energetycznego i Środowiska,
- Rozwoju Regionalnego,
- Rozwoju Kapitału Ludzkiego,
- Rozwoju Kapitału Społecznego,
- Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa,
- Sprawnego Państwa,
- Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa RP¹³.

Celem głównym Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju jest poprawa jakości życia Polaków. Osiągnięcie tego celu powinno być mierzone, z jednej strony, wzrostem produktu krajowego brutto (PKB) na mieszkańca, a z drugiej zwiększeniem spójności społecznej oraz zmniejszeniem nierównomierności o charakterze terytorialnym, jak również skalą skoku cywilizacyjnego społeczeństwa oraz innowacyjności gospodarki w stosunku do innych krajów.

Głównym sposobem osiągnięcia tego celu jest stabilny i wysoki wzrost gospodarczy. W porównaniu z przeciętnym tempem wzrostu w okresie 20 lat transformacji (4,2% rocznie) ambitnym celem byłoby osiągnięcie poziomu średnio ok. 3,5% wzrostu gospodarczego do 2020 roku, co jest niebywale trudne, nawet przy obecnych, ostrożnych założeniach. Gdyby realny okazał się taki scenariusz rozwojowy, w którym średni wzrost wyniesie ok 3,5%, to przyspieszenie wzrostu w większej skali potrzebne będzie w następnej dekadzie – 2020 - 2030.

---

¹³

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju – Polska 2030, mac.gov.pl

W tym sensie „trzecia fala nowoczesności” oznacza umiejętne łączenie modernizacji, innowacji, impetu cyfrowego z poprawą jakości życia, powiązaną ze skokiem cywilizacyjnym, jakiego w tej perspektywie czasowej Polska winna dokonać. Realizacji tak postawionych zadań powinno towarzyszyć odpowiednio wysokie tempo wzrostu gospodarczego, które umożliwiłoby efektywną konwergencję do wyżej rozwiniętych gospodarek Unii Europejskich pod względem dochodu na mieszkańca, w warunkach równowagi finansów publicznych, bez zagrożeń płynących z tytułu nadmiernego wzrostu długu publicznego, czy deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych. Wyraźnie postawionym zadaniem powinno być **przesunięcie wydatków publicznych w kierunku wydatków prorozwojowych. Wysiłek na rzecz oszczędności musi być bowiem połączony z odpowiedzialnym ponoszeniem nakładów na inwestycje prorozwojowe o szczególnie priorytetowym charakterze. Wyznacznikiem takiego działania jest dostosowanie i połączenie tempa konwergencji z potrzebami inwestycyjnymi, zapobiegającymi nadmiernemu spowolnieniu gospodarczemu, czy stagnacji na rynku pracy.**

Przez podniesienie poziomu życia rozumiemy wzrost dochodów w sektorze gospodarstw domowych, ułatwienie dostępu do edukacji i szkolenia, co prowadzi do podwyższenia poziomu wykształcenia społeczeństwa i podnoszenia kwalifikacji obywateli, wzrost zatrudnienia i wydajności pracy, skutkujące zarówno obniżeniem bezrobocia, jak i zwiększeniem poziomu aktywności zawodowej oraz poprawę zdrowotności mieszkańców Polski.

Przez podniesienie jakości życia rozumiemy istotną poprawę stanu i wzrost poczucia bezpieczeństwa wśród obywateli, możliwość korzystania z funkcjonalnej i łatwo dostępnej infrastruktury technicznej i społecznej, życie w czystym, zdrowym i sprzyjającym środowisku przyrodniczym, uczestnictwo w życiu demokratycznym, uczestnictwo w kulturze i turystyce, przynależność do zintegrowanej, pomocnej wspólnoty lokalnej, umożliwiającej lepszą harmonizację życia rodzinnego i zawodowego oraz aktywność w ramach społeczeństwa obywatelskiego.

Podniesienie poziomu i jakości życia ma umożliwić polityka państwa pozwalająca na szybki, trwały rozwój gospodarczy w perspektywie długookresowej, oparty na rozwoju kapitału ludzkiego, zwiększaniu innowacyjności i konkurencyjności gospodarki i regionów, w tym na inwestycjach w sferze badań i rozwoju, oraz na uzyskanie stabilnych warunków ekonomiczno-społecznych i środowiskowych zapewniających europejski poziom i jakość życia obywateli i rodzin w kraju i wspólnotach lokalnych. Funkcjonowanie wspólnoty i jej bezpieczeństwo powinno być oparte o zasadę subsydiarności. W sytuacjach zagrożeń przerastających możliwości reagowania społeczności lokalnej powinna ona mieć wsparcie właściwych organów administracji publicznej.

Osiągnięcie strategicznego celu kluczowego Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju do 2030 roku będzie możliwe dzięki podjęciu działań w trzech obszarach zadaniowych:

- **konkurencyjności i innowacyjności (modernizacji),**
- **równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji),**
- **efektywności i sprawności państwa.**

Realizacja powyższych priorytetów będzie następować poprzez działania regulacyjne, decyzyjne i wdrożeniowe władz państwowych i administracji publicznej, jak i innych podmiotów życia społeczno – gospodarczego oraz system oceny postępu realizacji działań.

Celem generalnym

Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski jest:

Dążenie do dynamicznego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy oraz poprawy warunków i jakości życia jej mieszkańców poprzez wspieranie sektora gospodarczego oraz rozwój infrastruktury, w oparciu o zasoby gminy oraz aktywność mieszkańców.

Cel generalny Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski jest spójny z celem głównym Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju, a priorytety Strategii nawiązują do priorytetów w niej określonych.

Cele, priorytety i kierunki rozwoju na szczeblu regionalnym określa **Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.**

Wizja Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego

Wizja ta jest oparta na wspomnianym już założeniu, że szeroko rozumiane otoczenie regionu (świat – Europa – Polska) nie zostanie dotknięte długotrwałym, głębokim załamaniem gospodarczym i że procesy społeczno-gospodarcze będą przebiegały zgodnie z prawidłowościami współczesnego modelu rozwoju, w którym rosnącą rolę ogrywają czynniki jakościowe (tak technologiczne, jak i społeczne).

Cele strategiczne i operacyjne Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego z perspektywą do 2030 roku to:

Cel strategiczny 1: Wzmacnianie urbanizacji regionu będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych:

1.1. Rozwijanie funkcji metropolitalnych Lublina jako głównego ośrodka Polski Wschodniej, koncentrującego gospodarcze, naukowe i kulturalne kontakty ze światem, zwłaszcza ze wschodnimi sąsiadami.

1.2. Wspieranie ponadlokalnych funkcji miast (np. naukowych, akademickich, kulturalnych, turystycznych), które przyczyniają się do dynamizacji rozwoju tych miast i otaczających je obszarów.

1.3. Poprawa skomunikowania Lublina z obszarami metropolitalnymi Polski i zagranicy.

Cel strategiczny 2: *Restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich* będzie realizowany dzięki osiągnięciu następujących celów operacyjnych:

- 2.1. Poprawa warunków dla wzrostu konkurencyjności i towarowości gospodarstw** przez m.in. promowanie i wspieranie scalania gruntów i powiększania obszaru gospodarstw, poprawę struktury gospodarstw i przyspieszenie przepływu ziemi do gospodarstw większych obszarowo i nastawionych na produkcję towarową.
- 2.2. Rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego**, pozwalający na wykorzystanie istniejącego potencjału surowcowego regionu.
- 2.3. Wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi** (grupy producenckie, spółdzielnie itp.).
- 2.4. Wspieranie przedsiębiorczości na wsi i tworzenia pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich** w najbardziej efektywnych sektorach gospodarki (głównie usług, w tym usług dla rolnictwa).
- 2.5. Wyposażanie obszarów wiejskich w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną**, w sposób skoordynowany z innymi przedsięwzięciami i spójny wewnętrznie.

Cel strategiczny 3: *Selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu* będzie realizowany dzięki następującym celom operacyjnym:

- 3.1. Wspieranie najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników.**
- 3.2. Wspieranie kierunków kształcenia na poziomie wyższym szczególnie istotnych dla przyszłego rynku pracy regionu oraz mających unikatowe znaczenie w skali ponadregionalnej.**
- 3.3. Stworzenie systemu wsparcia naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego na rzecz rozwoju wybranych sektorów gospodarki.**
- 3.4. Rozwijanie systemu kształcenia dostosowanego do specyfiki regionu.**
- 3.5. Wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw.**
- 3.6. Rozwój społeczeństwa informacyjnego.**

Cel strategiczny 4: *Funkcjonalna, przestrzenna, społeczna i kulturowa integracja regionu* będzie osiągnięty dzięki realizacji następujących celów operacyjnych:

- 4.1. Poprawa wewnętrznego skomunikowania regionu** dzięki powiązaniu jego najważniejszych miast sprawną siecią drogową, budowaną w pierwszej kolejności tam, gdzie jej niedoskonałość jest barierą rozwoju.
- 4.2. Wspieranie włączenia społecznego.**
- 4.3. Wzmacnianie społecznej tożsamości regionalnej i rozwijanie więzi i współpracy wewnątrzregionalnej** m.in. przez odwoływanie się do tradycji wielokulturowości i włączaniu jej do regionalnych programów edukacyjnych i selektywnie wspieranych

działań kulturotwórczych oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć gospodarczych, organizacyjnych i edukacyjnych.

4.4. Przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu.

4.5. Racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody dla potrzeb gospodarczych i rekreacyjnych, przy zachowaniu i ochronie walorów środowiska przyrodniczego.

Do osiągnięcia celów Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego przyczynia się realizacja celów zapisanych w strategiach jednostek samorządu terytorialnego na szczeblu gmin i powiatów. Przyczynia się do tego także formuła celów strategicznych oraz operacyjnych Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski.

X. SYSTEM WDRAŻANIA I MONITOROWANIA

Najbardziej znanym i powszechnie stosowanym przez samorzady mechanizmem weryfikacji postępów wdrażania planów jest ich monitoring. Istota monitoringu polega na prowadzeniu stałych obserwacji i dokonywaniu systematycznych pomiarów przebiegu realizacji celów strategii. Ponieważ **Strategia Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2016 – 2030** jest zarówno narzędziem planowania, jak i wspomaganie rozwoju Gminy, stosownie do tych dwóch funkcji Strategii, zasadnym wydaje się wyróżnienie dwóch płaszczyzn jego obserwacji i oceny.

Pierwszą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja Strategii jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój z całą logiką uzasadnienia tych działań. W płaszczyźnie tej obserwacje należy prowadzić w trzech sferach:

- w sferze zmieniającej się diagnozowanej rzeczywistości;
- w sferze identyfikacji problemów;
- w sferze planowania rozwoju lokalnego.

Wymienione trzy sfery obserwacji dotyczą w istocie stopnia spójności z rzeczywistością i stopnia spójności z tymi uwarunkowaniami zewnętrznymi, którymi są osiągnięcia cywilizacyjne. Przyływ informacji o tych osiągnięciach wywołuje potrzebę ich adaptacji na terenie Gminy. **Obserwacja Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2016-2030 jako dokumentu planowania działań wspomagających rozwój Gminy winna być przeprowadzana, co najmniej raz na rok.** Zmienność uwarunkowań wpływających na potrzeby korygowania Strategii i względy organizacyjne służb planowania strategicznego mogą w przyszłości pokazać, jakie cykle czasu należy przyjąć.

Drugą płaszczyzną monitoringu jest obserwacja i ocena wdrażania zadań lub programów operacyjnych w życie, w tym obserwacja realizacji zadań w sferze materialnej, głównie inwestycyjnej, jak i obserwacja wdrażania przedsięwzięć organizacyjnych. Niezwykle korzystną sytuacją dla monitoringu jest sytuacja, gdy Strategia posiada zorganizowany podmiot koordynujący prace nad jego wdrażaniem, informujący wszystkich partnerów o najbliższych zamierzeniach rozwojowych i przyjmujący od nich wszelkie inicjatywy w tym zakresie.

Z planowaniem strategicznym nierozzerwalnie winien być związany system pomiaru efektów w formie **wskaźników** obrazujących miarę postępu i skuteczności wdrażania celów zawartych w strategii.

W metodologii planowania strategicznego stosuje się najczęściej wskaźniki na poziomie:

- produktu;
- rezultatu;
- oddziaływania;

Produkt to bezpośredni, materialny efekt realizacji przedsięwzięcia, mierzony konkretnymi wielkościami. Produkt jest wynikiem interwencji w stan aktualny.

Rezultat to bezpośredni wpływ zrealizowanego produktu na otoczenie społeczno – ekonomiczne, uzyskany natychmiast po zakończeniu danego projektu. Rezultaty to bezpośrednie, natychmiastowe efekty zrealizowanego projektu. Dostarczają one informacji o zmianach, jakie nastąpiły w wyniku wdrożenia projektu u beneficjentów pomocy, bezpośrednio po uzyskaniu przez nich wsparcia.

Oddziaływanie to długofalowe konsekwencje zrealizowanego produktu, wykraczające poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów, a także pośrednie konsekwencje dla innych adresatów, którzy skorzystali w wyniku realizacji projektu.

Pomiar efektów wdrażania strategii mierzony będzie poprzez zestaw wskaźników obrazujących miarę postępu i skuteczności realizacji celów zawartych w strategii.

Wskaźniki realizacji celów strategicznych:

Priorytet I ROZWÓJ SPOŁECZNY

Cel strategiczny 1: Poprawa i rozwój infrastruktury sportowej i rekreacyjnej

Wskaźniki:

- ilość osób korzystających z bazy sportowej i rekreacyjnej
- liczba zespołów sportowych
- liczba wydarzeń sportowych i rekreacyjnych
- liczba przedsięwzięć i imprez w istniejących obiektach sportowych i rekreacyjnych
- liczba osób korzystających z obiektów sportowych i rekreacyjnych
- liczba wybudowanych i zmodernizowanych boisk i innych obiektów sportowych
- liczba składników wyposażenia w nowoczesny i funkcjonalny sprzęt obiektów sportowych na terenie Gminy
- liczba wybudowanych i wyposażonych placów zabaw

Cel strategiczny 2: Rozwój edukacji poprzez poprawę infrastruktury oświatowej oraz podniesienie jakości kształcenia

Wskaźniki:

- liczba rozbudowanych oraz modernizowanych obiektów służących realizacji zadań oświatowych
- liczba nowych składników wyposażenia w obiektach służących realizacji zadań oświatowych
- liczba przedsięwzięć i inicjatyw edukacyjnych dotyczących dziedzictwa kulturowego i historycznego
- liczba osób biorących podwyższających swoją wiedzę w zakresie dziedzictwa kulturowego i historycznego

Cel strategiczny 3: Rozwój kultury i poprawa jakości dziedzictwa kulturowego

Wskaźniki:

- liczba zbudowanych, przebudowanych, zmodernizowanych obiektów służących działalności kulturalnej
- liczba nowych składników wyposażenia w obiektach służących działalności kulturalnej
- liczba zrewitalizowanych i odnowionych lokalnych zabytków i pomników historycznych
- liczba stworzonych miejsc pamięci historycznej oraz służących kultywowaniu tradycji i dziedzictwa kulturowego

Cel strategiczny 4: Poprawa stanu zdrowia mieszkańców oraz przeciwdziałanie wykluczeniu

Wskaźniki:

- liczba przedsięwzięć promujących zdrowy tryb życia za pośrednictwem mediów, internetu oraz instytucji publicznych i społecznych z terenu Gminy
- liczba imprez i innych projektów służących ochronie zdrowia i profilaktyce zdrowotnej
- liczba mieszkańców biorących udział w imprezach i innych projektach służących ochronie zdrowia i profilaktyce zdrowotnej
- liczba nowych usług specjalistycznej opieki zdrowotnej
- liczba zmodernizowanych i rozbudowanych ośrodków zdrowia
- liczba składników nowoczesnego wyposażenia w ośrodkach zdrowia
- liczba wdrożonych programów promocji i profilaktyki zdrowotnej
- liczba osób biorących udział w programach promocji i profilaktyki zdrowotnej
- liczba punktów doradztwa prawnego i psychologicznego dla mieszkańców
- liczba rodzin dysfunkcyjnych objętych wsparciem
- liczba zorganizowanych warsztatów terapii zajęciowej
- liczba osób biorących udział w warsztatach terapii zajęciowej
- liczba obiektów użyteczności publicznej dostosowanych architektonicznie do potrzeb osób niepełnosprawnych
- liczba osób niepełnosprawnych korzystających z obiektów użyteczności publicznej
- liczba przedsięwzięć, inicjatyw i projektów zorganizowanych na rzecz rodzin
- wskaźnik przyrostu naturalnego

Cel strategiczny 5: Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców

Wskaźniki:

- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu promowanie zachowań prospołecznych wśród młodzieży
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu wspieranie policji i innych służb oraz stała współpraca w zapewnieniu bezpieczeństwa społeczności lokalnej i przeciwdziałaniu różnorodnym zagrożeniom
- zmniejszenie liczby zagrożeń na terenie Gminy
- spadek ilości przestępstw i wypadków drogowych
- ilość nowoczesnego sprzętu i wyposażenia jednostek straży pożarnej
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć promujących i informujących lokalną społeczność o zagrożeniach
- liczba projektów mających na celu rozwój infrastruktury służącej poprawie bezpieczeństwa publicznego

Cel strategiczny 6: Zwiększenie aktywności lokalnej społeczności

Wskaźniki:

- liczba przedsięwzięć, inicjatyw i projektów zorganizowanych przez lokalne organizacje społeczne
- liczba przedsięwzięć wspierających działalność i promujących koła gospodyń wiejskich

- liczba przedsięwzięć mających na celu zachowanie i promowanie ginących zawodów (kowlstwo, garncarstwo, itp.)
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu inicjowanie i organizację wolontariatu
- liczba mieszkańców aktywnie angażujących się w wolontariat
- liczba opracowanych i wdrożonych technik prowadzenia konsultacji społecznych ze społecznością lokalną w kluczowych sprawach dla Gminy
- liczba wydawnictw promujących gminę, jej historię i teraźniejszość
- liczba przedsięwzięć mających na celu tworzenie odpowiednich warunków do rozwoju uzdolnień (artystycznych, sportowych, intelektualnych)

Priorytet II ROZWÓJ GOSPODARCZY

Cel strategiczny 1: Rozwój infrastruktury technicznej

Wskaźniki:

- liczba km ulepszonej jakości dróg gminnych
- liczba wybudowanych zbiorczych oczyszczalni ścieków,
- liczba km ulepszonej jakości dróg powiatowych i wojewódzkich
- liczba km zbudowanych i rozbudowanych ciągów pieszych i rowerowych
- liczba wybudowanych i zmodernizowanych urządzeń oświetleniowych przy centrach miejscowości
- liczba wybudowanych i zmodernizowanych mostów
- liczba nowych połączeń komunikacyjnych z ośrodkami powiatowymi i wojewódzkimi
- liczba km rozbudowanej i zmodernizowanej kanalizacji sanitarnej
- liczba przyłączy kanalizacyjnych
- liczba km zmodernizowanej infrastruktury wodociągowej
- ilość potencjalnych m³ na dobę wody uzdatnionej dostarczonych do sieci
- liczba km zbudowanej sieci gazowej
- liczba nowych przyłączy sieci gazowej
- liczba kWh wyprodukowanej energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych
- liczba możliwych do wykorzystania odnawialnych źródeł energii
- liczba nowoutworzonych podmiotów gospodarczych zajmujących się odnawialnymi źródłami energii

Cel strategiczny 2: Poprawa atrakcyjności społecznej i gospodarczej obszaru gminy poprzez właściwe kształtowanie ładu przestrzennego, ochronę środowiska naturalnego i przyrody oraz tworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości

Wskaźniki:

- liczba zagospodarowanych i odnowionych parków i terenów zielonych
- powierzchnia rewitalizacji zdegradowanych obszarów na terenie Gminy
- liczba mieszkańców o zwiększonej świadomości ekologicznej
- liczba zlikwidowanych „dzikich” wysypisk śmieci
- procent Gminy objęty planem zagospodarowania przestrzennego
- liczba przeprowadzonych konsultacji społecznych projektów dokumentów planistycznych i koncepcji zagospodarowania terenów
- liczba zorganizowanych konkursów i przedsięwzięć dla mieszkańców i przedsiębiorców mających na celu poprawę ładu przestrzennego i wizerunku użytkowanych terenów
- liczba nowopowstałych małych i średnich przedsiębiorstw;
- liczba terenów inwestycyjnych dla firm;

- liczba udzielonych usług informacyjno-doradczych dla firm;
- liczba podmiotów świadczących usługi dla mieszkańców;
- liczba opracowań na potrzeby informacji turystycznej;
- liczba ofert inwestycyjnych dla potencjalnych inwestorów;
- liczba inwestorów zainteresowanych inwestowaniem na terenie Gminy
- liczba stworzonych miejsc pracy
- liczba stworzonych grup producentów rolnych
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć promujących zakładanie gospodarstw ekologicznych
- liczba przedsięwzięć promujących produkty rolne
- liczba kanałów dystrybucji produktów rolnych
- liczba przedsięwzięć mających na celu wsparcie tworzenia lokalnych zakładów przetwórstwa rolno-spożywczego i konfekcjonowania produktów rolnych (doradztwo, informację, promocję i ulgi podatkowe)
- liczba inicjatyw i przedsięwzięć mających na celu wspieranie w gospodarstwach rolnych, lub grupach gospodarstw lokalnych form przetwórstwa płodów rolnych, opartych o tradycyjne receptury i technologie
- liczba wypromowanych produktów rolniczych opartych o tradycyjne receptury i technologie.

Cel strategiczny 3: Poprawa i rozwój promocji gminy oraz zwiększenie efektywności zarządzania lokalnego

Wskaźniki:

- liczba zidentyfikowanych i wypromowanych kluczowych produktów lokalnych z terenu Gminy
- ilość środków finansowych pozyskiwanych z funduszy zewnętrznych na promocję produktów lokalnych
- liczba zaplanowanych narzędzi i technik promujących Gminę
- liczba zorganizowanych przedsięwzięć i inicjatyw mających na celu integrację lokalnych przedsiębiorców
- liczba wyjazdów na targi gospodarcze i wizyty studyjne
- liczba przedsięwzięć biorących udział w targach gospodarczych i wizytach studyjnych
- liczba
podpisanych międzynarodowych porozumień partnerskich;
- liczba mieszkańców zadowolonych z obsługi w urzędzie
- liczba osób biorących udział w konsultacjach społecznych
- liczba przeprowadzonych badań społecznych
- liczba zastosowanych narzędzi konsultacyjnych.

WDRAŻANIE STRATEGII

Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski uzależniona jest od możliwości finansowych Gminy oraz od wysokości uzyskanych środków, zarówno krajowych jak i w ramach funduszy Unii Europejskiej.

W celu efektywnego wdrażania Strategii konieczna będzie koordynacja działań na poziomie Gminy. Rolę koordynatora pełnił będzie powołany komitet sterujący – zespół zadaniowy – do zadań którego należało będzie:

- opiniowanie zmian i uzupełnień Strategii;

- zapewnienie zgodności realizacji Strategii z obowiązującymi przepisami (w zakresie zamówień publicznych, ochrony środowiska, ochrony dóbr dziedzictwa kulturowego);
- promocja Strategii;
- sporządzanie materiałów informacyjnych na temat wdrażania Strategii;
- sporządzanie informacji o nieprawidłowościach w realizacji Strategii;
- monitorowanie działań związanych z realizacją Strategii;

Instytucją wdrażającą Strategię Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski jest Gmina Radzyń Podlaski, na którym spoczywa obowiązek:

- opracowania i składania wniosków o dotacje;
- kontroli formalnej składanych wniosków i ich zgodności z obowiązującymi procedurami;
- zapewnienie informacji o finansowaniu projektów.

Ocena Strategii

Monitoring Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski polegał będzie na kontroli przebiegu realizacji projektów i zadań, prowadzących do osiągnięcia celów operacyjnych oraz celów strategicznych. Ocena stopnia realizacji Strategii służyła będzie przede wszystkim do oszacowania uzyskanych efektów z realizacji poszczególnych projektów. Oceniając projekty współfinansowane ze środków Unii Europejskiej przyjmuje się następujące typy ocen:

- ex – ante – przed realizacją projektu;
- mid – term – w połowie realizacji projektu;
- ex – post – na zakończenie projektu;
- on – going – na bieżąco;

Inicjowanie współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym oraz organizacjami pozarządowymi

Czynnikiem decydującym o realizacji Strategii jest współpraca pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi. Drugim istotnym czynnikiem w rozwoju Gminy jest komunikacja władz samorządowych z mieszkańcami Gminy. Współpraca międzysektorowa miała miejsce na etapie opracowania Strategii, gdzie wszyscy wspólnie wyznaczyli kierunek działania Gminy Radzyń Podlaski. Współpraca ta będzie dalej prowadzona w odniesieniu do podejmowanych zadań inwestycyjnych i o charakterze nieinwestycyjnym.

Aktualizacja Strategii

Strategia Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski jest dokumentem otwartym i podlegała będzie aktualizacji w miarę potrzeb lokalnych. Podstawą do aktualizacji strategii będzie:

- analiza postępu w realizacji zadań podjętych w strategii;
- zmiany w lokalnej sytuacji społeczno – gospodarczej, np. nowe, pojawiające się problemy i uwarunkowania;
- zmiany w otoczeniu zewnętrznym, będące np. źródłem szans rozwojowych;

Promocja i informowanie o Strategii

Strategia promocyjna jest jednym z podstawowych elementów zapewniających realizację celów w poszczególnych fazach wdrażania Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski. Jest ona ściśle powiązana z celami strategicznymi oraz zakładanymi rezultatami.

Celem działań promocyjnych jest rozpowszechnienie założeń Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski wśród mieszkańców **poprzez zastosowanie różnorodnych środków komunikacji społecznej.**

Realizacja strategii zależy od skutecznie przeprowadzonej kampanii promocyjnej, która musi być dobrze zaplanowana i profesjonalnie zrealizowana z wykorzystaniem odpowiednich metod i instrumentów promocji.

Strategia realizacji działań promocyjnych wynika z założeń zawartych w Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski jest ukierunkowana na realizację następujących celów:

- Promocja projektu, w ramach którego została opracowana Strategia,
- Promocja założeń strategicznych na poziomie Gminy Radzyń Podlaski,
- Pozyskanie poparcia społeczności lokalnych do realizacji poszczególnych projektów,
- Rozpowszechnienie efektów Strategii.

Nadrzędnym celem działań promocyjnych jest wykreowanie celów Strategii na zewnątrz, a także zaprezentowanie konkretnych projektów w celu zachęcenia społeczności lokalnych do realizacji poszczególnych projektów.

Wdrażanie strategii na poziomie operacyjnym

Za wdrażanie strategii na poziomie operacyjnym odpowiedzialny będzie Urząd Gminy w Radzynie Podlaskim, którego zadaniem będzie organizowanie i przeprowadzanie odpowiednich działań. Wśród działań najściślej związanych z realizacją projektów wynikających ze Strategii Rozwoju Lokalnego wskazać należy:

Sprawy techniczno – inwestycyjne, w tym między innymi:

- prowadzenie procedur przetargowych dotyczących zamówień publicznych;
- obsługa procesów inwestycyjnych Gminy;
- utrzymywanie bądź nadzór technicznych nad obiektami użyteczności publicznej, terenami zieleni, drogami publicznymi, itp.;
- zarządzanie mieniem komunalnym oraz racjonalne gospodarowanie zasobem nieruchomości gminnych, w tym pozyskiwanie gruntów pod inwestycje;
- zarządzanie zagospodarowaniem przestrzennym;
- zarządzanie ochroną środowiska.

Sprawy finansowo – księgowo, w tym między innymi:

- obsługa finansowa budżetu, w tym prowadzeniem rozliczeń inwestycji gminnych;
- podejmowanie działań w celu pozyskania środków spoza budżetu Gminy na realizację zadań własnych;
- współdziałanie w pracach komisji przetargowej.

Sprawy związane z promocją Gminy, kontaktami z mediami, turystyką, itd., w tym między innymi:

- promocja Gminy;
- współpraca zagraniczna;

- nadzorowanie i współuczestniczenie w działaniach z zakresu turystyki, kultury, rekreacji i kultury.

System wdrażania na poziomie Urzędu Gminy obejmować będzie następujące działania:

- przygotowanie dokumentacji zadań objętych Strategią, występowanie z wnioskami o dofinansowanie;
- przeprowadzenie procedur wyboru wykonawców zadań, kontraktowanie;
- monitorowanie przebiegu prac w ramach poszczególnych projektów;
- raportowanie kwartalne i roczne;
- przygotowanie propozycji dotyczących korekt w zakresie poszczególnych zadań;
- prowadzenie rozliczeń finansowych;
- prowadzenie działań promocyjnych i informacyjnych.

Za poszczególne zakresy zadań odpowiadają osoby – pracownicy Urzędu Gminy, zgodnie ze swoją właściwością i zakresem odpowiedzialności. Oprócz pracowników Urzędu Gminy we wdrażaniu Strategii uczestniczyć będą jednostki organizacyjne Gminy.

Wymienione jednostki, zgodnie ze swą właściwością współdziałać będą z pracownikami Urzędu Gminy na etapie realizacji projektów inwestycyjnych, a następnie odpowiedzialne będą za ich późniejsze funkcjonowanie. Uczestnictwo tych jednostek we wdrażaniu dotyczy takich dziedzin jak:

- gospodarka wodno – ściekowa;
- ochrona środowiska;
- turystyka i rekreacja;
- oświata i kultura;
- opieka społeczna;

Warunkiem niezbędnym dla wdrożenia Strategii jest również uwzględnianie wydatków z nią związanych w kolejnych budżetach na lata 2016 – 2030. Za ten element odpowiada Rada Gminy. Dlatego też Wójt przedkładając Radzie projekty budżetów winien przetransponować do nich założenia finansowe zawarte w Strategii Rozwoju przewidziane w nim na dany rok.

Funkcję Instytucji Zarządzającej i koordynującej realizację Strategii Rozwoju będzie pełnił Wójt Gminy. Za zakres zadań Instytucji Zarządzającej odpowiedzialne będzie stanowisko do spraw funduszy unijnych. Zakres zadań obejmuje między innymi:

- zbieranie danych statystycznych i finansowych na temat postępów wdrażania oraz przebiegu realizacji projektów w ramach Strategii;
- zapewnienie zgodności realizacji Strategii z poszczególnymi dokumentami programowymi wyższego rzędu;
- zapewnienie przygotowania i wdrożenia planu działań w zakresie informacji i promocji Strategii;
- dokonanie oceny ex-post po zakończeniu realizacji Strategii.

W celu sprawnego i efektywnego działania Strategii Rozwoju istnieje potrzeba ciągłego monitorowania rzeczowych projektów wchodzących w zakres Strategii oraz wydatków na ich realizację. Wójt odpowiada za proces monitorowania i raportowania wraz z

podlegającym mu aparatem wykonawczym w postaci Urzędu Gminy oraz jednostek organizacyjnych Gminy.

Raport monitoringowy przedstawiony winien być Radzie Gminy i powinien zawierać:

- przebieg procesu wdrażania poszczególnych projektów;
- realizację planu finansowego;
- sposoby promocji projektów;
- zidentyfikowane przewidywane zagrożenia realizacji planu;

Strategia Rozwoju zostanie poddana ocenie po zakończeniu okresu objętego procesem planowania. Oceny dokonają pracownicy Urzędu Gminy i jednostki organizacyjne Gminy. Raport z tej oceny zostaje przedstawiony Wójtowi, który następnie przedłoży ją Przewodniczącemu Rady Gminy.

Ocena ta powinna zawierać:

- daty rozpoczęcia i zakończenia projektów;
- sposoby zarządzania projektami po ich zakończeniu;
- potwierdzenie kosztów projektów;
- potwierdzenie realizacji założeń społeczno–ekonomicznych.

XI. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA

Realizacja przewidzianych w Strategii Rozwoju projektów inwestycyjnych oraz zadań o charakterze nieinwestycyjnym wymaga zazwyczaj wydatkowania znacznych środków finansowych. W obecnej sytuacji ekonomiczno – prawnej główne źródła finansowania rozwoju lokalnego stanowią:

- Budżet jednostek samorządu terytorialnego: gmin, powiatów, województw;
- Budżet państwa: dotacje celowe, środki z rezerw celowych poszczególnych ministerstw;
- Środki funduszy celowych, np. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Środki z Funduszy Strukturalnych, Funduszu Spójności, oraz Inicjatyw Wspólnotowych Unii Europejskiej;
- Fundusze prywatne oraz fundusze organizacji pozarządowych.

Nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej na lata 2014-2020 umożliwia pozyskanie znacznych funduszy z programów krajowych oraz programu regionalnego. Środki finansowe na realizację celów tych programów pochodzą z Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. Należy jednak nadmienić, że podział środków w ramach dostępnych programów oraz opracowywanie ich ostatecznej wersji w dalszym ciągu trwa, dlatego poniższe informacje zaczerpnięte są z najbardziej aktualnych źródeł.

Środki pozyskane z Unii Europejskiej

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014-2020,

W ramach Priorytetu inwestycyjnego 3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym poprzez inkubatory przedsiębiorczości małe i średnie przedsiębiorstwa, instytucje otoczenia biznesu i sieci aniołów biznesu mogą otrzymać wsparcie w formie dotacji i instrumentów finansowych.

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój,

Priorytet inwestycyjny 8.6.

Trwała integracja na rynku pracy ludzi młodych, w szczególności tych, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, w tym ludzi młodych zagrożonych wykluczeniem społecznym i ludzi młodych wywodzących się ze środowisk marginalizowanych, także poprzez wdrażanie Gwarancji dla Młodzieży. Przykładowe przedsięwzięcie, które może otrzymać wsparcie:

- Udzielanie pożyczek na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Pożyczki na preferencyjnych warunkach ze środków będących w dyspozycji Banku Gospodarstwa Krajowego.

Priorytet inwestycyjny 8.10. Aktywne i zdrowe starzenie się. Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Upowszechnianie idei aktywnego i zdrowego starzenia się.
- Stworzenie i rozbudowanie sieci współpracy na rzecz aktywności zawodowej i zatrudnienia osób w wieku 50+.

Beneficjentami mogą być JST oraz ich jednostki organizacyjne.

Priorytet inwestycyjny 9.4. Aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie. Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Podnoszenie kwalifikacji i kompetencji kadr publicznych i niepublicznych instytucji działających na rzecz włączenia społecznego i walki z ubóstwem (m.in. szkolenia, specjalizacje, studia, studia podyplomowe, samokształcenie, superwizja, doradztwo) oraz kadr publicznych i niepublicznych instytucji działających w ramach innych polityk sektorowych kluczowych dla włączenia społecznego i walki z ubóstwem.
- Wypracowanie, przetestowanie i wdrożenie nowych modeli pracy socjalnej i innych form wsparcia grup wykluczonych.
- Wypracowanie i wdrożenie systemu kooperacji pomiędzy publicznymi i niepublicznymi instytucjami działającymi w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa, a także pomiędzy tymi instytucjami a podmiotami innych Polityk sektorowych m. in. edukacji i zdrowia na rzecz redukcji ubóstwa, integracji społecznej i poprawy zatrudnienia, rewizja i doskonalenie istniejących rozwiązań w tym zakresie.

Priorytet inwestycyjny 9.7. Ułatwienie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym. Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Rozwój nowych usług społecznych o charakterze profilaktycznym i interwencyjnym, z uwzględnieniem grup szczególnie zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym dzieci i młodzieży.
- Badanie efektywności stosowania usług społecznych na rzecz osób wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Priorytet inwestycyjny 9.8. Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej. Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Wyposażenie w kompetencje i wiedzę w obszarze ekonomii społecznej i na rzecz rozwoju ekonomii społecznej interesariuszy ważnych dla rozwoju sektora ekonomii społecznej, w tym przedstawicieli władz i pracowników administracji publicznej oraz liderów lokalnych.

Priorytet inwestycyjny 10.1. Ograniczanie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnienie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego z uwzględnieniem formalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia. Przykładowe przedsięwzięcia, które mogą otrzymać wsparcie:

- Wzmocnienie systemu wspierania szkół i placówek ukierunkowanego na ich rozwój służący podniesieniu jakości kształcenia oraz zapewnieniu równego dostępu i równych szans.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko,

Priorytet inwestycyjny 6.5. Podejmowanie przedsięwzięć mających na celu poprawę stanu jakości środowiska miejskiego, rewitalizację miast, rekultywację i dekontaminację terenów przemysłowych (w tym terenów powojkowych), zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza i propagowanie działań służących zmniejszeniu hałasu.

Przewidywane jest wsparcie w formie bezzwrotnej.

Finansowanie rozwoju Gminy Radzyń Podlaski w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Podział Funduszy Europejskich na poszczególne dziedziny wymagające wsparcia w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Oś priorytetowa	Wsparcie UE (EUR)	Udział łącznego wsparcia UE w całości środków programu	Fundusz
I. Badania i innowacje	100 416 755	4,50%	EFRR
II. Cyfrowe lubelskie	72 255 674	3,24%	EFRR
III. Konkurencyjność przedsiębiorstw	262 806 216	13,07%	EFRR
IV. Energia przyjazna środowisku	150 866 891	6,76%	EFRR
V. Efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna	258 939 368	11,61%	EFRR
VI. Ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów	154 615 611	6,93%	EFRR
VII. Ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego	70 707 126	3,17%	EFRR
VIII. Mobilność regionalna i ekologiczny transport	271 031 040	12,15%	EFRR
IX. Rynek pracy	197 944 462	8,87%	EFS

X. Adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian	55 943 406	2,51%	EFS
XI. Włączenie społeczne	180 510 722	8,09%	EFS
XII. Edukacja, kwalifikacje i kompetencje	123 735 094	5,55%	EFS
XIII. Infrastruktura społeczna	232 928 490	10,44%	EFRR
XIV. Pomoc techniczna	69 424 084	3,11%	EFS

Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020

Innym ważnym źródłem finansowania będą środki w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW) na lata 2014-2020. Samorządy lokalne będą miały możliwość sfinansowania inwestycji w ramach działania Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich (art. 20). Będą możliwe do sfinansowania :

- Inwestycje związane z tworzeniem, ulepszeniem, lub rozbudową wszystkich rodzajów małej infrastruktury, w tym inwestycje w energię odnawialną i w oszczędzanie energii
- Badania i inwestycje związane z utrzymaniem, odbudową i poprawą stanu dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wsi, krajobrazu wiejskiego i miejsc o wysokiej wartości przyrodniczej, w tym dotyczące powiązanych aspektów społeczno-gospodarczych oraz środków w zakresie świadomości środowiskowej
- Inwestycje w tworzenie, ulepszenie lub rozwijanie podstawowych usług lokalnych dla ludności wiejskiej, w tym rekreacji i kultury oraz powiązanej infrastruktury.

Program ERASMUS+

Program wszedł w życie w 2014 r. zaś realizacja zadań jest przewidziana do 2020 r. Program oferuje wsparcie finansowe dla instytucji i organizacji działających w obszarze edukacji i szkoleń, młodzieży oraz sportu w Europie. Jego celem jest wspieranie rozwijania umiejętności jego uczestników oraz zwiększania ich szans na zatrudnienie, a także modernizacja systemów edukacji, szkoleń i wspierania młodzieży. Istnieją możliwości finansowania działań w ramach następujących sektorów:

Edukacja szkolna - sektor realizujący akcje 1 i 2 programu Erasmus+ w odniesieniu do przedszkoli, szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych:

- Akcja 1. Mobilność edukacyjna – projekty mające na celu „poprawę jakości pracy placówki oświatowej osiąganą przez udział jej pracowników w mobilnościach zagranicznych takich jak kursy i szkolenia, w trakcie których podnoszą oni własne kompetencje zawodowe”.

Potencjalni beneficjenci to: organizacje – publiczne i niepubliczne przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja oraz szkoły ponadpodstawowe.

- Akcja 2. Partnerstwa strategiczne - projekty polegające na dwu- lub trzyletniej, międzynarodowej współpracy placówek edukacyjnych, władz oświatowych i innych organizacji zajmujących się edukacją szkolną. W szczególności współpraca szkół (co najmniej dwie szkoły z różnych krajów) oraz współpraca instytucji działających w

obszarze edukacji (co najmniej trzy dowolne instytucje działające w obszarze edukacji z trzech różnych krajów). Potencjalni beneficjenci to: placówki publiczne i niepubliczne: przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne i artystyczne oraz władze oświatowe i inne organizacje działające w obszarze edukacji z terenu Unii Europejskiej i nie tylko;

Edukacja dorosłych - to sektor realizujący akcje 1 i 2 programu Erasmus+ w odniesieniu do instytucji związanych z edukacją osób dorosłych:

- Akcja 1. Mobilność edukacyjna - organizacje związane z edukacją dorosłych mogą wysyłać za granicę swoich pracowników. O dofinansowanie projektu, trwającego rok lub dwa lata, mogą się ubiegać organizacje związane z edukacją dorosłych (lub konsorcjum minimum trzech organizacji z tego samego kraju).
- Akcja 2. Partnerstwa strategiczne - akcja umożliwia wymianę doświadczeń i rozszerzenie współpracy pomiędzy organizacjami i instytucjami zajmującymi się edukacją dorosłych z różnych krajów. O dofinansowanie mogą się ubiegać organizacje działające w obszarze edukacji dorosłych z krajów uczestniczących w programie Erasmus+.

Projekty Centralne i Sport:

Projekty, które ubiegać się będą o dofinansowanie muszą dotyczyć przede wszystkim rozwoju sportu na poziomie najbliższym obywatelowi. Wspierane będą m.in. projekty partnerskie w dziedzinie sportu. Działania, które mogą uzyskać dofinansowanie to: rozwój oraz wprowadzanie innowacyjnych praktyk w różnych obszarach sportu i aktywności fizycznej pomiędzy różnymi instytucjami i organizacjami w i poza sportem. Beneficjentami mogą być np. instytucje publiczne odpowiedzialne za sport na lokalnym, regionalnym lub krajowym poziomie, organizacje działające na rzecz promocji aktywności fizycznej i aktywnego wypoczynku, organizacje sportowe.

Skarb Państwa

Ministerstwo Sportu i Turystyki

Ministerstwo Sportu i Turystyki Departament Turystyki ogłasza rokrocznie otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych z zakresu turystyki. O dofinansowanie mogą starać się organizacje pozarządowe oraz inne jednostki prowadzące działalność pożytku publicznego jak np. stowarzyszenia jednostek samorządowych działające dłużej niż trzy lata, których działalność w sferze turystyki (m.in. ekoturystyki, agroturystyki, przewodnictwa i pilotażu, rekreacji, wypoczynku, hotelarstwa) lub krajoznawstwa jest jednym z celów lub zadań statutowych. Podmioty te mogły się starać o dofinansowanie następujących zadań w 2015 r.:

- Wspieranie rozwoju turystyki polskiej (popularyzacja turystyki krajowej, rozwój dziedzin gospodarki turystycznej, konkurencyjność i innowacyjność produktów turystycznych). Zadania te mają być realizowane ze szczególnym uwzględnieniem:
  - turystyki dzieci i młodzieży, osób starszych i niepełnosprawnych oraz turystyki związanej z „Dużymi Rodzinami” (wielodzietnymi);
  - turystyki kulturowej, w tym w obiektach zabytkowych i dziedzictwa przemysłowego,
  - turystyki aktywnej, w tym turystyki rowerowej i wodnej;
  - turystyki wiejskiej;
  - turystyki biznesowej i przemysłu spotkań w Polsce;

- ekoturystyki;
- turystyki zdrowotnej;
- Kształtowanie przestrzeni turystycznej – zadania związane z wytyczaniem, znakowaniem i konserwacją szlaków (m.in. pieszych, narciarskich, rowerowych, wodnych), które znajdują się na terenie Polski.
- Działania na rzecz jakości kadr (szkolenia, seminaria, warsztaty, konferencje).

Wymagany jest wkład własny finansowy podmiotu wnioskującego o dotację wynosi minimum 15 % kosztu całkowitego zadania.

Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Możliwe jest uzyskanie dofinansowania w ramach Programów Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz tzw. Mecenatu, które są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego, instytucje kultury, instytucje filmowe, szkoły i uczelnie wyższe, organizacje pozarządowe, oraz podmioty gospodarcze. Na rok 2015 zostały ogłoszone np. program: Dziedzictwo kulturowe składający się z m.in. takich priorytetów jak: ochrona zabytków (przewidujący konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne), kultura ludowa i tradycja (wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnymi ogólnopolskim).

Inne programy:

- Rozwój infrastruktury kultury – program, którego celem rozbudowa i modernizacja infrastruktury instytucji kultury i innych podmiotów działających w obszarze kultury. Do dofinansowania kwalifikują się m.in. zadania takie jak: budowa, roboty budowlane, przebudowa, remont wraz z zakupem niezbędnych urządzeń budowlanych i wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej czy zakup wyposażenia na potrzeby działalności kulturalnej
- Infrastruktura domów kultury – celem programu jest rozbudowa i modernizacja infrastruktury domów i ośrodków kultury m.in. remont obiektów kulturalnych i zakup wyposażenia na potrzeby prowadzenia edukacji kulturalnej. O dofinansowanie mogą starać się biblioteki, domy kultury, ośrodki kultury posiadające status samorządowej instytucji kultury oraz jednostki samorządu terytorialnego jako organy prowadzące te instytucje.

Rządowy Program na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014–2020

Program przewiduje realizację działań w ramach czterech obszarów priorytetowych:

Priorytet I. Edukacja osób starszych.

Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: zajęcia edukacyjne z zakresu różnych dziedzin, programy edukacyjne, warsztaty o starzeniu osób starszych i aktywnym starzeniu, kształcenie opiekunów.

Priorytet II. Edukacja osób starszych.

Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: budowanie sieci społecznych w tym wolontariat wewnątrz- i międzypokoleniowy, przeciwdziałanie e-wykluczeniu.

Priorytet III. Partycypacja społeczna osób starszych.

Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: wspieranie uczestnictwa i integracji w życiu społecznym/publicznym, włączanie osób starszych w proces tworzenia i funkcjonowania grup obywatelskich oraz organizacji pozarządowych.

Priorytet IV. Usługi społeczne dla osób starszych.

Przykładowe kierunki działań, które mogą otrzymać wsparcie to: rozszerzenie dostępności do usług społecznych m.in. opiekuńczych, kulturalnych, edukacyjnych, poradniczo-doradczych, sportowych i turystycznych, szkolenia dla wolontariuszy i opiekunów (z zakresu pomocy osobom starszym).

Beneficjentami programu mogą być np. organizacje pozarządowe, spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego, partnerstwa JST. Wsparcie będzie miało charakter dotacyjny (od 20 000 – 200 000 tys. zł), wkład własny w wysokości minimum 10% wartości projektu.

Program Fundusz Inicjatyw Obywatelskich na lata 2014-2020

Fundusz Inicjatyw Obywatelskich jest „instrumentem programowym i finansowym zwiększającym dynamikę rozwoju społeczeństwa obywatelskiego oraz przejawem, wypracowanej w partnerstwie publiczno-społecznym, troski o rozwój aktywności obywatelskiej i potrzeby wzmocnienia miejsca i roli trzeciego sektora w realizacji zadań publicznych”. Program FIO na lata 2014-2020 będzie finansowany z krajowych środków publicznych pochodzących z budżetu państwa. Rocznie na ten cel ma być przeznaczanych 60 mln zł.

Zakres wszystkich możliwych do zrealizowania w ramach Programu projektów obejmuje wymienione w Ustawie o Działalności Pożytku Publicznego i Wolontariatu (art.4) obszary działalności pożytku publicznego m.in. pomoc społeczna, ochrona i promocja zdrowia, nauka, edukacja, oświata i wychowanie; upowszechnianie kultury fizycznej i sportu, promocja zatrudnienia i aktywizacja zawodowa osób pozostających bez pracy i zagrożonych zwolnieniem pracy.

XII. KONSULTACJE SPOŁECZNE

Nieodłącznym elementem zastosowanej metodologii przy opracowania obecnej Strategii Rozwoju jest partycypacja społeczna na etapie budowania strategii, a następnie na etapie jej wdrażania.

Proces uspołecznienia prac nad strategią miał formę konsultacji społecznych, polegających na przeprowadzeniu warsztatów problemowych, w których uczestniczyli przedstawiciele Urzędu Gminy, Rady Gminy oraz różnych grup społecznych i zawodowych.

Załącznik 3 zawiera listę uczestników warsztatów nad Strategią Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski, które odbyły się w Radzynie Podlaskim w dniach 23 czerwca 2016 roku. W ramach procesu opracowania dokumentu strategicznego zorganizowano łącznie 3 spotkania konsultacyjne.

W trakcie warsztatów sporządzono analizę SWOT, wynikającą z obecnej sytuacji społeczno – ekonomicznej Gminy, analizę problemów oraz weryfikację misji i celów strategicznych, określonych we wcześniejszych dokumentach planistycznych Gminy. Przedyskutowano i uaktualniono także cele operacyjne oraz priorytetowe zadania inwestycyjne.

Warsztaty nad Strategią Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski są kolejnym etapem we wcześniej zainicjowanym procesie konsultacji społecznych – podjętym i realizowanym przy opracowywaniu i wdrażaniu Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski.

Wersja robocza niniejszej Strategii Rozwoju Lokalnego Gminy Radzyń Podlaski na lata 2016 – 2030 została poddana konsultacjom społecznym w formie konsultacji internetowych w sierpniu i wrześniu 2016 roku.

Zatem proces partycypacji społecznej w odniesieniu do Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2016 – 2030 dotyczył dwóch etapów:

- opracowania strategii;
- wdrażania strategii.

Skuteczne wdrażanie strategii zależy nie tylko od aktywnej pracy Urzędu Gminy i przeprowadzania projektów infrastrukturalnych, ale wymaga włączenia się szerokich kręgów społecznych do tego procesu.

W szczególności ma to odniesienie do osiągnięcia celów „miękkich” strategii, dotyczących np.: rozwoju kultury, edukacji, przedsiębiorczości, turystyki. Modelowym rozwiązaniem w tym zakresie jest podjęcie współpracy „Trzech Sektorów”, to jest samorządu, organizacji społecznych i pozarządowych oraz sektora prywatnego (przedsiębiorców, rolników).

XIII. PROGRAMOWANIE ROZWOJU GMINY - WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY

Wieloletni Plan Inwestycyjny stanowi instrument wdrażania strategii rozwoju. Wskazuje konkretne zadania – projekty, które będą realizowane w założonym horyzoncie czasowym wraz z oszacowaniem kosztów ich realizacji. Zadania te wynikają z przyjętych w strategii celów i kierunków działań, a ich realizacja przyczynia się do osiągnięcia założonych wskaźników.

Wieloletni Plan Inwestycyjny musi być sporządzonym w powiązaniu z Wieloletnią Prognozą Finansową, która określa możliwości finansowe budżetu Gminy w zakresie zapewnienia współfinansowania zaplanowanych zadań inwestycyjnych oraz ich utrzymania w okresie eksploatacji.

Wieloletni Plan Inwestycyjny i Wieloletnia Prognoza Finansowa to narzędzie skutecznego zarządzania finansami Gminy, umożliwiające zaplanowanie zadań inwestycyjnych w oparciu o solidne dane finansowe oraz z pełnym przekonaniem, co do ich faktycznej wartości dla Gminy. Pozwala on na realistyczną ocenę możliwości finansowych Gminy i pomaga w wyborze priorytetowych inwestycji. Prowadzi do efektywnej i oszczędnej realizacji konkretnego pakietu inwestycji.

Podjęcie działań planistycznych umożliwia terminową realizację procesu przygotowania inwestycji, rozpoczęcie często długotrwałych działań związanych z uregulowaniem kwestii terenowo – prawnych, uzyskaniem pozwolenia na budowę, a w kolejnym etapie wybór wykonawcy danego zadania inwestycyjnego. Wieloletni Plan Inwestycyjny pozwala na zaplanowanie scenariusza struktury finansowania inwestycji i podjęcie działań z odpowiednim wyprzedzeniem czasowym, w tym także działań polegających na pozyskiwaniu środków ze źródeł pozabudżetowych, na przykład dotacji z Funduszy Strukturalnych.

XIV. ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1 – Zestawienie dokumentów i opracowań, które wykorzystano przy opracowaniu Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski

Załącznik 2 - Spis map, tabel, wykresów, fotografii

Załącznik 3– Lista uczestników warsztatów nad Strategią Rozwoju Gminy

Załącznik 4 – Zestawienie projektów zrealizowanych przez Gminę w latach 2007-2014

Załącznik 5 – Wieloletni Plan Inwestycyjny

Załącznik nr 1

Zestawienie źródeł, dokumentów i opracowań, które wykorzystano przy opracowaniu Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski.

1. Strategia Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2009-2015.
2. Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Radzyń Podlaski.
3. Program Ochrony Przyrody w Nadleśnictwie Radzyń Podlaski na lata 2014-2023.
4. Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Radzyń Podlaski.
5. Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Radzyń Podlaski na lata 2016-2026.
6. Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce w 2013 roku.
7. Szerzej: Zarządzanie w samorządzie terytorialnym. Najlepsze praktyki, Program rozwoju instytucjonalnego, red. M. Zawicki, S. Mazur, J. Bober, MSAP, Kraków 2004.
8. Multimedialny Przewodnik Gmina Radzyń Podlaski.
9. Baza sportowa na terenie Powiatu Radzyńskiego.
10. www.krainaserdecznosci.pl
11. www.radzynpodlaski.pl
12. www.stat.gov.pl/bdl
13. www.obszary.natura2000.org.pl
14. www.pgi.gov.pl

Załącznik nr 2

Spis map:

Mapa	1.	Położenie Gminy Radzyń Podlaski na tle województwa lubelskiego oraz powiatu radzyńskiego.
Mapa	2.	Mapa Gminy Radzyń Podlaski.
Mapa	3.	Lasy Nadleśnictwa Radzyń Podlaski
Mapa	4.	Położenie obszaru w zasięgu terytorialnym Nadleśnictwa Radzyń Podlaski.
Mapa	5.	Położenie rezerwatu w zasięgu Nadleśnictwa Radzyń Podlaski.
Mapa	6.	Obiekty sportowe na terenie powiatu radzyńskiego oddane do użytku w latach 2002-2012.

Spis rycin:

Rys.	1	Herb Gminy Radzyń Podlaski.
Rys.	2	Sztandar Gminy Radzyń Podlaski.
Rys.	3	Flaga Gminy Radzyń Podlaski.
Rys.	4	Pieczęcie Gminy Radzyń Podlaski.

Spis wykresów:

Wykres	1	Liczba ludności w gminie Radzyń Podlaski na tle innych gmin powiatu radzyńskiego, wg stanu na dzień 31.XII.2014 r. (tys.)
Wykres	2	Stan ludności w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.
Wykres	3	Liczba urodzeń i zgonów w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014 r.
Wykres	4	Liczba i struktura bezrobotnych w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.
Wykres	5	Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą wg grup obszarowych użytków rolnych [%].
Wykres	6	Powierzchnia zasiewów w Gminie Radzyń Podlaski wg Spisu Rolnego 2010.
Wykres	7	Pogłowie zwierząt gospodarskich w Gminie Radzyń Podlaski wg Spisu Rolnego 2010.

Spis tabel:

Tab.	1	Zestawienie liczby mieszkańców w poszczególnych miejscowościach Gminy Radzyń Podlaski, wg stanu na dzień 12.VII.2016 r.
Tab.	2	Struktura użytkowania gruntów na terenie Gminy Radzyń Podlaski.
Tab.	3	Powierzchnia i struktura użytkowania gruntów leśnych w Gminie Radzyń Podlaski.
Tab.	4	Złoża kopalin pospolitych Gminy Radzyń Podlaski (stan na 31.12.2013 r.).
Tab.	5	Wykaz zabytków z terenu Gminy Radzyń Podlaski wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego wg stanu na dzień 14.01.2016 r.
Tab.	6	Liczba ludności i gęstość zaludnienia w Gminie Radzyń Podlaski na tle powiatu, województwa i kraju wg stanu na dzień 31.XII.2014 r.
Tab.	7	Liczba ludności i gęstość zaludnienia w Gminie Radzyń Podlaski na tle innych gmin powiatu radzyńskiego oraz miasta Radzyń Podlaski.
Tab.	8	Ludność w Gminie Radzyń Podlaski wg faktycznego miejsca zamieszkania, ogółem i w podziale na płeć w latach 2008-2014.
Tab.	9	Ruch naturalny ludności oraz saldo migracji ludności, w wartościach bezwzględnych, w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.
Tab.	10	Ludność w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym Gminy Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.
Tab.	11	Wskaźniki obciążenia demograficznego w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-

	2014.
Tab.	12 Liczba i struktura pracujących w podziale na płeć w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014
Tab.	13 Liczba i struktura bezrobotnych oraz udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w Gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.
Tab.	14 Struktura osób bezrobotnych w gminach powiatu radzyńskiego, stan na dzień 31.XII.2014 r.
Tab.	15 Liczba dzieci korzystających z przedszkola, oddziałów przedszkolnych w gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.
Tab.	16 Liczba dzieci uczęszczających do szkół podstawowych i gimnazjum w gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.
Tab.	17 Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych i gimnazjum w latach 2008-2014.
Tab.	18 Biblioteki, księgozbiór i czytelnictwo w latach 2008-2014.
Tab.	19 Gospodarstwa domowe objęte pomocą społeczną w gminie Radzyń Podlaski w latach 2009-2014.
Tab.	20 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Radzyń Podlaski w systemie REGON na tle innych jednostek samorządu terytorialnego powiatu radzyńskiego wg stanu na dzień 31.XII.2014 roku.
Tab.	21 Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w gminie Radzyń Podlaski w systemie REGON oraz dynamika zmian w latach 2008-2014.
Tab.	22 Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON w podziale na sekcje PKD, w gminie Radzyń Podlaski w latach 2009-2014.
Tab.	23 Gospodarstwa rolne prowadzące działalność rolniczą według grup obszarowych użytków rolnych w gminie Radzyń Podlaski w 2010 roku.
Tab.	24 Wykaz dróg powiatowych na terenie gminy Radzyń Podlaski.
Tab.	25 Wykaz dróg gminnych na terenie gminy Radzyń Podlaski.
Tab.	26 Sieć wodociągowa i kanalizacyjna w gminie Radzyń Podlaski na tle innych jednostek samorządu terytorialnego w powiecie radzyńskim (2014).
Tab.	27 Wskaźniki wykorzystania sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w gminie Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.
Tab.	28 Odbiorcy i zużycie gazu w gospodarstwach domowych.
Tab.	29 Wybrane dochody budżetowe i wydatki gminy Radzyń Podlaski w latach 2008-2014.
Tab.	30 Struktura dochodów budżetu gminy Radzyń Podlaski na tle innych gmin powiatu radzyńskiego w 2014 roku.
Tab.	31 Organizacje działające na terenie gminy Radzyń Podlaski.

Spis fotografii:

Fot.	1	Lasy w Nadleśnictwie Radzyń Podlaski.
Fot.	2	Rzeka Białka.
Fot.	3	Dolina Tyśmienicy-Obszar Natura 2000.
Fot.	4	Rezerwat przyrody „Czapliniec”.
Fot.	5	Zespół pałacowo-parkowy w Białce.
Fot.	6	Pałac w Żabikowie.
Fot.	7	Pałac w Branicy Radzyńskiej.
Fot.	8	Zespół Szkół w Białej.
Fot.	9	Zespół Szkół w Białce.
Fot.	10	Zespół Szkół w Zabieliu.
Fot.	11	Szkoła Podstawowa w Żabikowie.
Fot.	12	Szkoła Podstawowa w Paszkach Dużych.
Fot.	13	Szkoła Podstawowa w Brzostówcu.
Fot.	14	Budek Zespołu Szkół w Białej, gdzie ma swoją siedzibę Gminna Biblioteka Publiczna.

- Fot. 15 Hala sportowa w Żabikowie.
- Fot. 16 Boisko wielofunkcyjne w Żabikowie.
- Fot. 17 Boisko wielofunkcyjne w Białej.
- Fot. 18 Boisko wielofunkcyjne w miejscowości Brzostówiec.
- Fot. 19 Boisko wielofunkcyjne w miejscowości Ustrzesz.
- Fot. 20 Ośrodek Zdrowia w Białce.
- Fot. 21 Samochód strażacki OSP Żabików.
- Fot. 22 Ścieżka dydaktyczna Turów-Główne.
- Fot. 23 Stawy w miejscowości Ustrzesz.

Załącznik nr 3

LISTA OBECNOŚCI
SPOTKANIE W SPRAWIE USTALEŃ DOT. STRATEGII ROZWOJU GMINY RADZYŃ PODLASKI
RADZYŃ PODLASKI, DNIA 23-06-2016

lp.	imię i nazwisko	podpis
1	Piotr Bosko	Bosko
2	Marta Siodak	Siodak
3	Danuta Fijatek	Fijatek
4	Marek Fozdek	Fozdek
5	Halina Maliszewska	Maliszewska
6	Edyta Anna	Anna
7	Patrycja Bełbawa	Bełbawa
8	Dariusz Wotwiel	Wotwiel
9	Jan Marcinich	Marcinich
10	Wioletta Jężyk	Jężyk
11	Krzysztof Włodarczyk	Włodarczyk
12	Anna Tomasz	Tomasz
13	Anna Cwałkowska	Cwałkowska
14	Henryk Rosiński	Rosiński
15	Irena Kosińska - Ocłip	Kosińska
16	Opolski Andrzej	Opolski
17	Kawowski Dariusz	Kawowski
18	Krzysztof Duda - Maria Duda	Duda
19	Andrzej Radziński	Radziński
20	Anna Rosińska	Rosińska
21	Marta Kubiś	Kubiś
22	Marta Dmoch	Dmoch
23	Waldemar Truchanowski	Truchanowski
24	Wioletta Stolarczyk	Stolarczyk
25	Włodzisław Elzbieta	Elzbieta
26	Bela Jężyk	Jężyk
27	Zdzisław Kubiś	Kubiś
28	Marek Matejczak	Matejczak
29	Marek Gągor	Gągor
30	Marek Kucyński	Kucyński
31	Dariusz Jężyk	Jężyk
32	Zdzisław Gągor	Gągor
33	Andrzej Prokopiuk	Prokopiuk
34	Artur UK KUBA	KUBA
35	Wioletta Anna	Anna
36	Piotr Duda	Duda
37	Krzysztof Nowak	Nowak
38	Ewa Sity	Sity
39	Mariusz Fozdek	Fozdek
40	Waldemar Havans	Havans
p1.	Marta Janowska	Janowska

Załącznik 4

Zestawienie projektów realizowanych przez Gminę Radzyń Podlaski z dofinansowaniem uzyskanym w ramach funduszy europejskich oraz z innych źródeł w latach 2007-2014

Lp.	Nazwa projektu	Wartość całkowita projektu	Wartość udzielonej/wnioskowanej pomocy (dofinansowanie, pożyczka, inne)	źródło dofinansowania / finansowania	Status przedsięwzięcia	Podmiot realizujący/rozliczający projekt
1	Ludowy festyn promujący Gminę Radzyń Podlaski	19 679,20 zł	15 743,36 zł	PROW	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
2	Przygotowanie Urzędu Gminy w Radzynie Podlaskim do elektronicznego obiegu dokumentów	105 528,29 zł	79 146,21 zł	EFRR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
3	Adaptacja budynku szkoły na Dom Ludowy w Głównym	227 606,11 zł	182 084,00 zł	UE i budżet państwa	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
4	Remont i modernizacja budynku Domu Ludowego pod urządzenie Izby Regionalnej w Białej	82 783,00 zł	54 283,00 zł	UE i budżet państwa	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
5	Modernizacja Ośrodka Zdrowia w Białce	83 563,29 zł	71 028,78 zł	EFRR i budżet państwa	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
6	Adaptacja i remont budynku gminnego oraz zagospodarowanie terenu wokół obiektu pod utworzenie Centrum Rekreacyjno-Kulturalnego w Branicy Radzyńskiej	635 350,37 zł	390 584,00 zł	EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski

7	Poprawa stanu bazy obiektów użyteczności publicznej Gminy Radzyń Podlaski – Domu Ludowego w Zbulitowie Dużym	256 663,00 zł	157 784,00 zł	PROW	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
8	Poprawa bezpieczeństwa chemiczno-ekologicznego w Powiecie Radzyńskim	3 663 526,00 zł	3 113 997,10 zł	EFRR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
9	Poprawa stanu bazy obiektów użyteczności publicznej – Domu Ludowego w Stasinowie	177 063,18 zł	108 850,00 zł	PROW	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
10	Kształtowanie obszaru przestrzeni publicznej w centrum miejscowości Ustrzesz poprzez budowę kompleksu rekreacyjno-sportowego we wsi Ustrzesz	431 750,24 zł	263 262,00 zł	PROW	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
11	Budowa świetlicy wiejskiej w Branicy Radzyńskiej-Kolonii	245 524,94 zł	159 691,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
12	Warsztaty integrujące społeczność Gminy Radzyń Podlaski	15 000,00 zł	10 500,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
13	Przeciwdziałanie wykluczeniu cyfrowemu w województwie lubelskim	18 445 445,00 zł	15 678 628,25 zł	EFRR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
14	Projekt systemowy Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Radzynie Podlaskiej: Szansa-program aktywnej integracji w Gminie Radzyń Podlaski	210 530,00 zł	163 730,00 zł	UE	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski

15	Zakup środków transportu na potrzeby systemu zbiórki segregacji i wywozu odpadów komunalnych na terenie Gminy Radzyń Podlaski	244 770,00 zł	111 236,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
16	Budowa zbiornika wyrównawczego i wymiana zestawu hydroforowego na ujęciu wody w Branicy Radzyńskiej-Kolonii	570 660,66 zł	218 520,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
17	Spotkanie integracyjne mieszkańców Gminy Radzyń Podlaski z folklorem Podlasia	25 858,82 zł	18 101,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
18	Poprawa stanu bazy obiektów użyteczności publicznej Gminy Radzyń Podlaski – Remont Domu Ludowego w Bedlnie	207 843,11 zł	117 981,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
19	Budowa boiska wielofunkcyjnego w Zbulitowie Dużym	221 892,50 zł	140 049,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
20	Budowa placu zabaw w Płudach	43 041,16 zł	27 496,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
21	Budowa placu zabaw w Zbulitowie Dużym	31 300,56 zł	19 645,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
22	Poprawa stanu bazy obiektów użyteczności publicznej Gminy Radzyń Podlaski – Modernizacja Domu Ludowego w Ustrzeszy	176 895,50 zł	86 388,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski

23	Warsztaty z zakresu ginących zawodów – kowalstwa i ślusarstwa dla mieszkańców Gminy Radzyń Podlaski	6 000,00 zł	4 800,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
24	Budowa placu zabaw w Branicy Radzyńskiej-Kolonii	37 826,23 zł	24 602,42 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
25	Roboty remontowe przy wymianie pokrycia dachowego i docieplenia ścian budynku świetlicy wiejskiej w Brzostówcu	98 088,97 zł	49 836,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
26	Remont budynku Centrum młodzieżowego z częścią OSP w Żabikowie, „Odnowa i rozwój wsi”	222 300,00 zł	170 655,03 zł	PROW „Odnowa i rozwój wsi”	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
27	Opracowanie wirtualnego przewodnika po obszarze Gminy Radzyń Podlaski w celu promowania obszarów wiejskich w kierunku rozwoju turystyki	39 467,00 zł	29 520,00 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
28	Promocja lokalnego dziedzictwa kulturowego i historycznego poprzez zorganizowanie Ludowego Festynu i wydanie folderu	19 679,20 zł	15 743,36 zł	środki przyznane w ramach działania PROW z udziałem środków EFR	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
29	Modernizacja oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych	516 901,37 zł	516 901,37 zł	UE	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
30	Budowa kanalizacji sanitarnej grawitacyjno-tłoczzonej z przyłączami w miejscowości Radowiec	1 401 850,00 zł	742 717,68 zł	PROW	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski

31	Poprawa bazy dydaktyczno-sportowej w placówkach oświatowych na terenie Gminy Radzyń Podlaski	523 146,28 zł	232 078,68 zł	Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego	zrealizowane	Gmina Radzyń Podlaski
----	--	---------------	---------------	---	--------------	-----------------------

Załącznik nr 5

Wieloletni Plan Inwestycyjny

WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY do Strategii Rozwoju Gminy Radzyń Podlaski na lata 2016-2020												
Lp.	Nazwa projektu/ zadania	Cel projektu/ zadania	Instytucja/jedno stka organizacyjna odpowiedzialna za wdrażanie	Okres realizacji	Nakłady całkowite w zł							Źródła finansowania
					OGÓŁEM	2016	2017	2018	2019	2020	lata następne	
1	Adaptacja części tarasu na chłodnię DL Zbulitów Duży	Poprawa warunków obiektów użyteczności publicznej	Urząd Gminy	2015-2016	25 522,50	25 522,50	-	-	-	-	-	środki własne
2	Audyty energetyczne budynków	Wykonanie audytów energetycznych dla budynków zarządzanych przez gminę, przewidzianych do remontu i modernizacji	Urząd Gminy	2015-2020	20 000	-	-	-	1 000	19 000	-	środki własne
3	Budowa chodnika w miejscowości Radowiec	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców	Urząd Gminy	2014-2016	253 914,43	70 000,00	-	-	-	-	-	środki własne
4	Budowa Oświetlenia drogowego Bedlno Radzyńskie	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców Gminy	Urząd Gminy	2015-2016	32 800,00	31 000,00	-	-	-	-	-	środki własne
5	Budowa oświetlenia drogowego Białka	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców Gminy	Urząd Gminy	2015-2016	55 700,00	55 658,66	-	-	-	-	-	środki własne

6	Budowa oświetlenia drogowego Branica Radzyńska	Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców Gminy	Urząd Gminy	2015-2016	75 300,00	32 000,00	-	-	-	-	-	środki własne
7	Budowa zbiorczej oczyszczalni ścieków	Tworzenie warunków dla poprawy stanu środowiska przyrodniczego poprzez budowę systemu odprowadzania ścieków	Urząd Gminy	2012-2017	207 995,00	-	100000	-	-	-	-	środki własne + środki UE
8	Instalacja energooszczędnego oświetlenia	Instalacja energooszczędnego oświetlenia w budynkach zarządzanych przez gminę i budynkach jednostek gminnych	Urząd Gminy	2015-2020	100 000,00	-	-	-	1 000	99000	-	środki własne + środki UE
9	Instalacja OZE w budynkach użyteczności publicznej	Zainstalowania OZE (Odnawialne źródła energii) w budynkach użyteczności publicznej	Urząd Gminy	2015-2020	200 000,00	-	-	-	2 000	198000	-	środki własne + środki UE
10	Modernizacja dróg gminnych	Poprawa stanu dróg gminnych	Urząd Gminy	2015-2020	500 000,00	-	-	-	1 000	499000	-	środki własne + środki UE
11	Modernizacja oświetlenia ulic	Modernizacja oświetlenia ulic na oświetlenie energooszczędne lub OZE	Urząd Gminy	2015-2020	200 000,00	-	-	-	2 000	198000	-	środki własne + środki UE
12	Projekty kanalizacji Biała, Ustrzesz	Poprawa warunków mieszkańców Gminy	Urząd Gminy	2015-2016	50 000,00	50 000,00	-	-	-	-	-	środki własne
13	Promocja gminnych walorów przyrodniczych	Poprawa gminnych walorów przyrodniczych jako element polityki proekologicznej	Urząd Gminy	2015-2020	10 000,00	-	-	-	-	10 00	-	środki własne + środki UE
14	Promocja OZE i zachowań proekologicznych	Promocja OZE i zachowań proekologicznych m.in. budowa /rozbudowa portalu informacyjno-edukacyjnego	Urząd Gminy	2015-2020	20 000,00	-	-	-	1 000	19 000	-	środki własne + środki UE

		dot. OZE, efektywności energetycznej, realizacja kampanii promocyjnych										
15	Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej	Poprawa efektywności energetycznej	Urząd Gminy	2015-2020	200 000,00	-	-	-	5 000	195000	-	środki własne + środki UE
16	Wprowadzenie promocji OZE i ochrony środowiska do imprez realizowanych na terenie Gminy	Wprowadzenie promocji OZE i ochrony środowiska do imprez realizowanych na terenie Gminy	Urząd Gminy	2015-2020	10 000,00	-	-	-	-	10 000	-	środki własne + środki UE
17	Rozbudowa sieci kanalizacyjnej	Tworzenie warunków dla poprawy stanu środowiska przyrodniczego poprzez budowę systemu odprowadzania ścieków	Urząd Gminy	2016-2030	2 000 000	400 000	400 000	400 000	400 000	400 000	-	środki własne + środki UE
18	Modernizacją sieci wodociągowych	Poprawa życia mieszkańców	Urząd Gminy	2016-2030	450 000,00	50 000	100 000	100 000	50 000	50 000	100 000	środki własne + środki UE
19	Budowa chodników, ciągów pieszych i ścieżek rowerowych	Poprawa bezpieczeństwa mieszkańców Gminy	Urząd Gminy	2016-2030	350 000,00	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	100 000	środki własne + środki UE
20	Budowa i rozbudowa obiektów użyteczności publicznej	Poprawa warunków obiektów użyteczności publicznej	Urząd Gminy	2016-2020	200 000,00	50 000,00	150 000	-	-	-	-	środki własne + środki UE
Łączne nakłady finansowe na realizację Programu Rozwoju Gminy					4961231	814818	400000	550000	513000	1747000	200000	środki własne + środki UE